

Vissa handelspolitiska frågor inom WTO och EU

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 45 motionsyrkanden om olika handelspolitiska frågor inom WTO och EU. Samtliga yrkanden avstyrks av utskottet. Ställningstagandena från utskottet har föranlett sju reservationer.

Utskottet understryker att frihandel kan vara en stark välbefärande kraft för såväl de utvecklade länderna som för världens fattigaste länder. Vidare framhåller utskottet att stabila och rättvisa spelregler för ett fritt utbyte av varor och tjänster är en avgörande förutsättning för ekonomisk tillväxt och sysselsättning. När det gäller utvecklingen mot en ökande mängd bilaterala och regionala avtal betonar utskottet behovet av en försiktig linje och att utvecklingen noga följs.

Beträffande frågor om Världshandelsorganisationen (WTO) välkomnar utskottet att förhandlingarna om det globala handelssystemet har återupptagits och att det finns goda möjligheter att få ett slutresultat inom rimlig tid. Det finns ett starkt stöd inom utskottet för en inriktning som innebär ökad öppenhet inom WTO. Enligt utskottets mening är det viktigt att de svenska förhandlingspositionerna även fortsättningsvis redovisas öppet i riksdagen, inte minst inför WTO:s ministermöten. I en reservation (v, mp) sägs att det måste till stora och genomgripande förändringar i WTO-systemet till u-ländernas förmån samt att regeringen bör lämna en årlig skrivelse till riksdagen om vad Sverige gör inom handelspolitiken.

Utskottet ser positivt på att frågan om sambandet mellan handel, miljö och sociala frågor har kommit upp i olika forum och i olika sammanhang. Det finns flera skäl för att Sverige på sikt skall verka för att en internationell uppförandekod av bindande natur inrättas. I en reservation (v, mp) anförts att behovet av internationellt bindande regler för transnationella företag är oavvisligt. I en annan reservation (kd) görs bedömningen att regeringen bör uppmuntra och stödja företagen att utarbeta s.k. etiska uppförandekoder men också säkerställa kontroll och uppföljning.

Angående exportkreditfrågor noterar utskottet med tillfredsställelse att arbetet med Exportkreditnämndens miljögranskning av exportprojekt går framåt. Vidare är det positivt att verksamheten angående frågor om etisk

hänsyn, bl.a. rörande antikorruption och sociala frågor, utvecklas vidare. I en reservation (kd, v, mp) hävdas att Exportkreditnämndens nya miljöpolicy inte är heltäckande och att en obligatorisk miljöprövning skall föregå alla beslut om statliga exportkrediter.

När det gäller inre marknadsfrågorna anser utskottet att det är viktigt att stödja tillkomsten av ett tjänstedirektiv. Samtidigt återstår dock ett antal problem med direktivförslaget, vilka måste lösas. I en reservation (m, fp, kd, c) är uppfattningen att Sverige bör medverka till att ett tjänstedirektiv kommer på plats så snart som möjligt och till att de gråzoner och oklarheter som finns i det första utkastet klarläggs.

Utskottet avstyrker vidare ett par yrkanden om tullfrågor på den inre marknaden. Ett argument är att tullfrågor inte avgörs inom den svenska riksdagen utan inom ramen för den europeiska unionen. I en reservation (kd) hävdas att den svenska regeringen bör vara mer pådrivande inom EU när det gäller att avskaffa alla importtullar på biodrivmedel.

Mot bakgrund av att den inre marknaden inte fått fullt genomslag i Sverige ser utskottet positivt på att regeringen har tagit steg för att formulera en nationell strategi för att utveckla den inre marknaden i Sverige. I en reservation (m, fp, kd, c) hävdas att en effektivisering bör ske genom regelbundna uppföljningar med mätbara kriterier av verksamheter inom de olika EU-länderna och att närhetsprincipen bör tillämpas så långt som möjligt.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning	7
Världshandelsorganisationen.....	8
Utskottets överväganden	9
Frihandel	9
Motionerna	9
Vissa kompletterande uppgifter.....	10
Inledning	10
Tidigare behandling.....	11
Frihandel och jordbruk i WTO	12
Frihandel och jordbruk i EU.....	13
Avveckling av tullar inom EU.....	15
Utskottets ställningstagande	16
WTO-frågor	18
Motionerna	18
Vissa kompletterande uppgifter.....	20
Öppenhet inom WTO	20
Öppenhet i Sverige om WTO-frågor	21
WTO-förhandlingarnas fortskridande	22
WTO och u-länder.....	23
WTO:s allmänna tjänsteavtal, GATS	25
WTO och tvistlösningsmekanismen	27
WTO och konsumentskyddsfrågor	28
Utskottets ställningstagande	29
Handel, miljö och sociala frågor m.m.	31
Motionerna	32
Vissa kompletterande uppgifter.....	33
Regler för transnationella företag	33
Handel och mänskliga rättigheter	34
Handel och arbetsrätt.....	34
EU-arbete	35
Internationella miljöavtal och relationen till WTO.....	36
Östersjöområdet	36
Utskottets ställningstagande	37
Exportkreditfrågor	39
Motionerna	39
Vissa kompletterande uppgifter.....	39
Utskottets ställningstagande	41
Inre marknadsfrågor, förslaget till tjänstedirektiv	41

Motionerna	41
Vissa kompletterande uppgifter	42
Utskottets ställningstagande	44
Inremarknadsfrågor, tullar	45
Motionerna	45
Vissa kompletterande uppgifter	46
Utskottets ställningstagande	47
Inremarknadsfrågor i övrigt.....	48
Motionen	48
Vissa kompletterande uppgifter	48
Utskottets ställningstagande	50
Reservationer.....	52
1. WTO-frågor (v, mp)	52
2. Handel, miljö och sociala frågor m.m. (v, mp).....	54
3. Handel, miljö och sociala frågor m.m. (kd).....	55
4. Exportkreditfrågor (kd, v, mp).....	56
5. Inremarknadsfrågor, förslaget till tjänstedirektiv (m, fp, kd, c).....	57
6. Inremarknadsfrågor, tullar (kd)	58
7. Inremarknadsfrågor i övrigt (m, fp, kd, c).....	58
Särskilt yttrande.....	60
Inremarknadsfrågor, förslaget till tjänstedirektiv (v).....	60
Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag.....	61
2. Offentlig utfrågning om förslaget till tjänstedirektiv.....	66

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Frihandel

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:K431 yrkande 14, 2004/05:Sk405 yrkande 7, 2004/05:L291 yrkande 7, 2004/05:U226 yrkande 14, 2004/05:U242 yrkande 13, 2004/05:U307 yrkande 9, 2004/05:N274 yrkande 1 och 2004/05:N413 yrkande 12.

2. WTO-frågor

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:U254 yrkandena 2, 4, 5, 7–14 och 15 i denna del, 2004/05:U278 yrkande 6, 2004/05:U313 yrkandena 5 och 6, 2004/05:MJ332 yrkande 9 och 2004/05:N274 yrkandena 2 och 3.

Reservation 1 (v, mp)

3. Handel, miljö och sociala frågor m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L278 yrkande 3, 2004/05:U254 yrkande 15 i denna del, 2004/05:U280 yrkandena 1 och 2, 2004/05:U313 yrkande 7, 2004/05:U315 yrkande 9, 2004/05:N246, 2004/05:N439 och 2004/05:A222 yrkande 2.

Reservation 2 (v, mp)

Reservation 3 (kd)

4. Exportkreditfrågor

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:U280 yrkande 4, 2004/05:U311 yrkandena 15 och 16, 2004/05:N324 och 2004/05:N366.

Reservation 4 (kd, v, mp)

5. Inre marknadsfrågor, förslaget till tjänstedirektiv

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:K431 yrkande 13, 2004/05:N213 och 2004/05:N334.

Reservation 5 (m, fp, kd, c)

6. Inre marknadsfrågor, tullar

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:T461 yrkande 9 och 2004/05: MJ370 yrkande 7.

Reservation 6 (kd)

7. Inre marknadsfrågor i övrigt

Riksdagen avslår motion 2004/05:K431 yrkande 11.

Reservation 7 (m, fp, kd, c)

Stockholm den 5 april 2005

På näringsutskottets vägnar

Marie Granlund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Marie Granlund (s), Per Bill (m), Ingegerd Saarinen (mp), Nils-Göran Holmqvist (s), Eva Flyborg (fp), Sylvia Lindgren (s), Berit Högman (s), Karl Gustav Abramsson (s), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Anne-Marie Pålsson (m), Lars Johansson (s), Reynoldh Furustrand (s), Jan-Olof Larsson (s), Mikael Oscarsson (kd), Gunilla Wahlén (v) och Håkan Larsson (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas 25 motioner från allmänna motionstiden om vissa handelspolitiska frågor, främst frågor med anknytning till Världshandelsorganisationen (World Trade Organization, WTO), och frågor rörande den inre marknaden.

Genom ett uppdrag till riksdagens utredningstjänst har utskottet fått utförlig information med bakgrund, innehåll och centrala frågeställningar när det gäller EU:s förslag (KOM/2004/2) om ett tjänstedirektiv. Utredningstjänstens promemoria (14/2004) har också utgjort en grund för utskottets offentliga utfrågning om tjänstedirektivet, som hölls i november 2004. Stenografiska minnesanteckningar från utfrågningen bifogas som *bilaga 2*.

Världshandelsorganisationen

De multilaterala handelsförhandlingarna inom ramen för Allmänna tull- och handelsavtalet, den s.k. Uruguayrundan, inleddes år 1986 och avslutades i april 1994. Förhandlingarna resulterade bl.a. i ett avtal om upprättande av Världshandelsorganisationen (WTO), vilket trädde i kraft år 1995.

Handelspolitiken är gemensam för EU, vilket innebär att enhetliga regler gäller inom hela unionen. Det handelspolitiska ramverket omfattar gemensam tulltaxa och gemensamma tull- och handelsavtal i förhållande till länder utanför EU. Normalt finns det inga nationella särregler inom EU. Efter det att Sverige blivit medlem i EU arbetar Sverige framför allt inom gemenskapens ram för att påverka det globala handelssystemet.

De första reguljära ministerkonferenserna i WTO hölls i Singapore år 1996 och i Genève år 1998. Vid den tredje ministerkonferensen i Seattle år 1999 misslyckades medlemsländerna att få till stånd en överenskommelse om att inleda en ny multilateral förhandlingsrunda. Inom ramen för den s.k. inbyggda agendan fortsatte dock WTO-diskussionerna om jordbruk och tjänster. Den fjärde ministerkonferensen, i Doha (Qatar) i november 2001, resulterade i en ministerdeklaration med innebörd att en ny handelsrunda skulle påbörjas och förhandlingar inledas om handelsliberalisering för alla varor och om förnyade regler för världshandeln på ett flertal områden. Målet var att förhandlingarna skulle vara avslutade till den 1 januari 2005.

Den femte ministerkonferensen, i Cancún (Mexiko) i september 2003, bröt samman eftersom medlemsländerna inte kunde komma överens om ett ramavtal för några av de mest centrala frågorna. Sammanbrottet berodde på oenighet på många olika områden men främst på jordbruksområdet, inbegripet de rika ländernas jordbrukssubventioner. Oenighet fanns också i fråga om de s.k. Singaporefrågorna (förenkling av handelsprocedurer, insyn i offentlig upphandling, investerings- och konkurrensfrågor). Konferensen lade i dagen en öppen splittring mellan i- och u-länder.

Vid mötet i WTO:s allmänna råd vid månadsskiftet juli/augusti 2004 i Genève lyckades länderna dock uppnå enighet om ett ramverk för vidare förhandlingar inom WTO, det s.k. julibeslutet. Beslutet innebar bl.a. ett steg mot en öppnare handel med jordbruksvaror. Vidare behandlades i julibeslutet det s.k. bomullsinitiativet, marknadstillträde för icke-jordbruksvaror, olika utvecklingsfrågor, tjänstehandel, tvistlösningsförfarandet, förenklade handelsprocedurer samt handel, miljö och immaterialrätt.

I januari 2005 presenterades den s.k. Sutherlandrapporten, som tagits fram på uppdrag av WTO:s generaldirektör Supachai Panitchpakdi. I generaldirektörens förord till rapporten sägs att det nu – tio år efter WTO:s tillkomst – är dags både för firande och för reflektion. Rapporten är uppdelad i två delar, där den första beskriver de grundläggande principerna i det multilaterala handelssystemet, medan den andra delen fokuserar på förslag till institutionella förbättringar.

Utskottets överväganden

Frihandel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden beträffande frihandel med hänvisning till att motionsönskemålen ligger i linje med pågående strävanden för att förbättra det multilaterala handelssystemet.

Motionerna

Sverige bör arbeta för att EU intar en frihandelsvänlig position i WTO-förhandlingarna, anförs det i motion 2004/05:Sk405 (m). En strategi som många inom jordbrukssektorn valt är att anpassa sin verksamhet så att de kan komma i fråga för den flora av bidrag som finns. Till gagn för Sverige skall nuvarande stöd sänkas och inte bara omfördelas, anser motionärerna.

Frihandeln måste fungera och reformeringen av EU:s gemensamma jordbrukspolitik måste prioriteras, sägs det i kommittémotion 2004/05:L291 (m). Tullhindren måste enligt motionärerna avskaffas, dels för att Europas konsumenter inte skall behöva betala överpriser, dels för att världens fattigare länder skall kunna förbättra sina livsvillkor genom att exportera fritt.

I Moderata samlingspartiets motion 2004/05:U242 betonas vikten av frihandel, som utgör en god garant för ökat samförstånd, ökad säkerhet och ett högre välstånd. För utvecklingsländerna är den fria handeln dubbelt viktig, dels genom att de får tillträde till i-ländernas marknader, dels för att möjliggöra handel och samarbete mellan u-länder. Det är således av stor betydelse att EU och övriga i-länder undanröjer sina handelshinder mot omvärlden. Sverige bör, enligt motionärerna, i EU verka för att det hålls ett WTO-möte i Hongkong så tidigt som möjligt år 2005 så att fortsatta handelsliberaliseringar på jordbruksområdet snarast kan ske. EU måste ta initiativ i WTO genom att avskaffa de låga tullsatserna, stegvis sänka de högre tullsatserna, direkt avskaffa exportsubventionerna samt stegvis minska jordbrukssubventionerna från år 2007, anför motionärerna. Frihandel är vital inte bara för att få ökat välstånd utan även för att förebygga en framväxt av fundamentalism och isolationism.

I motion 2004/05:U307 (m) vill motionärerna ha en avveckling av tullar och andra handelshinder för att ge u-länderna tillträde till EU:s marknad och för att möjliggöra handel och ekonomiskt samarbete mellan u-länder. Enligt motionärerna bör Sverige genom EU driva frågan inom ramen för WTO, i den s.k. Doharundan. EU måste ta initiativ i WTO genom att avskaffa eller sänka tullsatter, avskaffa exportsubventioner samt stegvis minska jordbrukssubventionerna från år 2007.

Folkpartiet understryker i motion 2004/05:K431 att en avreglering av den gemensamma jordbrukspolitiken i EU på ett kraftfullt sätt skulle kunna bidra till förbättringar för stora delar av världens fattiga landsbygdsbefolkning men även för konsumenterna inom unionen. EU kan framför allt göra insatser genom att sänka handelshindren för import till i-länderna av jordbruksprodukter och enklare industrivaror.

I motion 2004/05:U226 framhåller Folkpartiet betydelsen av en ökad frihandel, som är ett avgörande instrument för att nå mål om ökad tillväxt och minskad fattigdom i världen, utveckling mot demokrati, kunskapsöverföring och minskad korruption m.m. Vidare gynnas konsumenterna som får större valfrihet. Motionärerna välkomnar att WTO:s medlemsländer i månadsskiftet juli/augusti 2004 kunde nå en överenskommelse om att fortsätta handelsförhandlingarna inom Doharundan. Därmed togs ett viktigt steg i ansträngningarna för att liberalisera världshandeln och öppna marknaderna i Europa och i Förenta staterna för u-ländernas produkter. Vidare hävdar motionärerna att Sverige än mer intensivt bör verka för ett borttagande av tulleskalering (tullar som ökar med varans förädlingsgrad), subventioner och kvoter. Motionärerna anser att en fri världshandel förutsätter både ett multilateralt regelsystem och ett system för tvistlösning. De tillägger att WTO spelar en oerhört viktig roll i detta sammanhang, särskilt för politiskt svaga länder. EU:s protektionism på jordbruksområdet är dock ett hinder; en avreglering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik skulle förbättra förutsättningarna för u-ländernas utveckling.

I motion 2004/05:N274 (fp) betonas frihandelns betydelse för ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning. Genom EU:s handelsavtal med länderna i tredje världen har handelshinder avskaffats på många varor men knappast på de varor som är viktigast för länderna i tredje världen. Frihandeln bör öka och Sverige bör – inom EU – intensivt driva på för att den inre marknaden skall öppnas för u-ländernas produkter. Enligt motionärerna bör Sverige verka för ett borttagande av tulleskalering, subventioner samt kvoter senast år 2015.

Även i kommittémotion 2004/05:N413 (fp) framhålls vikten av ökad frihandel för att tillväxten i u-länderna skall kunna öka. Motionärerna ser det som angeläget att Sverige inom EU driver kravet på att en tidsram sätts för när tullar och interna stöd skall tas bort.

Vissa kompletterande uppgifter

Inledning

I publikationen ”International trade statistics 2004” från WTO redovisas utvecklingen av världshandeln t.o.m. år 2003. Ökningen i handeln förstärktes under loppet av år 2003. Den genomsnittliga ökningen av den reala varuexporten i världen uppgick till 4,5 % år 2003, vilket var mer än varuproduktionens ökning (3 %). Enligt WTO:s prognoser beräknas världshandeln ha ökat med hela 7,5 % under år 2004.

I alla regioner utom Nordamerika registrerades ett överskott i handelsbalansen när det gäller varor och kommersiella tjänster under år 2003. Särskilt i

Östasien ledde detta till en ordentlig tillväxt av valutareserverna. Kinas ökande roll i internationell handel fortsatte att dra till sig uppmärksamhet. Landets import ökade med hela 40 % i löpande priser år 2003 och landets export med 35 %. Vidare blev Kina den största asiatiska marknaden för EU i stället för Japan, som tidigare hade tätplatsen. U-ländernas andel av världsexporten uppgick till nära 32 % år 2002 och preliminära uppgifter från Förenta nationernas konferens om handel och utveckling (UNCTAD) tyder på en ökning under år 2003. För de 50 minst utvecklade länderna ökade exportvärdet med drygt 5 % år 2002.

År 2003 låg Sverige på 18:e plats i fråga om varuexport med en andel på 1,3 % av världens handel och på 20:e platsen i fråga om varuimport med en andel på 1,1 %. Enligt Statistiska centralbyrån ökade den svenska varuexporten med 9 % i värde (10 % i volym) under år 2004. Under samma tid ökade den totala varuimporten med 8 % i både värde och volym.

På 30 års sikt har Sverige förlorat världsmarknadsandelar när det gäller varuexporten; från ca 2,5 % år 1973 till 1,5 % år 2003 (Handelspolitisk lägesrapport 2004. Kommerskollegium).

Tidigare behandling

Beträffande frihandelsfrågor har utskottet de senaste åren gjort enhälliga ställningstaganden. I betänkande 2003/04:NU12 redovisade utskottet bl.a. följande synpunkter. Utskottet framhöll att det i högsta grad var ett svenskt intresse att värna om frihandel som princip. Frihandel kunde enligt utskottets sätt att se vara en stark välståndsskapande kraft för såväl de utvecklade länderna som för världens fattigaste länder. Vidare betonades att stabila och rättvisa spelregler för ett fritt utbyte av varor och tjänster var en avgörande förutsättning för ekonomisk tillväxt och sysselsättning.

U-länderna sades ha en sämre utgångsposition, bl.a. beroende på att många industriländer, inklusive EU-kretsen, fortfarande hade betydande hinder för import av varor som är viktiga för u-ländernas export. Vidare redovisades att u-länderna genomsnittligt mötte högre tullar än i-länderna vid export, dels därför att i-länderna hade höga tullar på varor som är av exportintresse för u-länderna, dels därför att u-länderna själva hade högre tullar än i-länderna.

När det gällde utvecklingen mot en ökande mängd bilaterala och regionala avtal ville utskottet understryka behovet av fortsatt engagemang i frågan. Med hjälp av sådana avtal var det möjligt, ansåg utskottet, att inom en mer begränsad länderkrets gå före och dra vinsterna av marknadsöppningar men också finna lösningar till gagn för multilaterala avtal. Det ansågs viktigt att det multilaterala handelsregelverket utvecklades parallellt med de bilaterala överenskommelserna, så att inte hela frågekomplex föll utanför de internationella reglerna. Utskottet kände härutöver viss osäkerhet när det gällde de bilaterala och regionala avtalens konsekvenser för u-länderna. Vidare var det väsentligt att Sverige var med och bevakade att de fattiga länder som förhandlade om bilaterala avtal med bl.a. EU fick det stöd de behövde för att på ett effektivt sätt kunna driva sina intressen gentemot starkare parter.

Utskottet ansåg också att frihandel medför en snabb spridning av information, vilket kan bidra till omvandling av slutna samhällen till större öppenhet mot omvärlden. Utskottet framhöll även att miljömässig och social hänsyn är viktig, samtidigt som dessa krav inte skall få användas emot de länder som ännu inte – trots ansträngningar – kan uppfylla kraven. Även konsumenterna gynnas av frihandel, sades det.

Frihandeln förbättrar förutsättningarna för tillväxt i hela världsekonomin, såväl för en liten öppen ekonomi som den svenska som för u-länderna. Eliminering eller minskning av handelshindren sades skapa nya förutsättningar, även i fråga om mänskliga rättigheter, rättvisa och social utveckling. Däremot ansåg inte utskottet att frihandel är en tillräcklig förutsättning för att uppnå sådana mål.

Frihandel och jordbruk i WTO

I det multilaterala samarbetet verkar Sverige för en generell liberalisering av handeln på jordbruksområdet. I WTO-arbetet framgår det tydligt av ministerdeklarationen från Doha att en liberalisering av handeln på jordbruksområdet är en fundamental del av det åtagande alla WTO-medlemmar har gjort. Detta innebär i praktiken att länderna skall skapa betydande marknadsöppningar för jordbruksprodukter, kraftigt minska handelsstörande internstöd samt minska och på sikt avskaffa alla former av handelsstörande exportstöd. Sverige är – tillsammans med Danmark, Nederländerna och Storbritannien – ett av de länder inom EU som kraftigast driver på för fortsatta handelsliberaliseringar på jordbruksområdet. Det finns ingen medlemsstat som är helt emot liberaliseringar, men det finns stora åsiktsskillnader om hur snabbt och hur omfattande förändringar skall ske.

Jordbruksförhandlingarna inom WTO delas vanligen in i tre pelare: marknadstillträde, interna stöd samt exportstöd.

Vid mötet i WTO:s allmänna råd i månadsskiftet juli/augusti 2004 i Genève lyckades länderna uppnå enighet om ett ramverk för vidare förhandlingar inom WTO, det s.k. julibeslutet. Detta beslut innebar bl.a. åtgärder för ökat marknadstillträde, minskade handelsstörande internstöd och utfasning av handelsstörande exportstöd. Beslutet välkomnades av Sverige eftersom det var ett steg mot en öppnare handel med jordbruksvaror.

Sverige kommer enligt uppgift att fortsätta arbeta för att förbättringar av *marknadstillträdet* uppnås i jordbruksförhandlingarna. Tulltoppar (tullarna överstiger en viss nivå eller är höga i förhållande till den genomsnittliga tullnivån) och tulle skalering är två frågor som måste tas upp. Samtidigt som den övergripande målsättningen är att förhandlingsresultatet skall vara i u-ländernas intresse, värnar Sverige också om den egna livsmedelsindustrins offensiva intressen. Det gäller bl.a. att få ökade marknadsöppningar för högfärdlade varor som bakverk, färdigrätter, soppor, barnmat m.m.

Julibeslutet bygger på principen att handelsstörande stöd skall sänkas mest. När det gäller *interna stöd* är den avgörande frågan vilken formel som kommer att användas för att sänka stöden. Sverige vill se reella sänkningar av i-

ländernas stöd, framför allt av de mest handelsstörande stöden. Enligt den svenska uppfattningen bör på längre sikt alla handelsstörande stöd fasas ut; de svenska jordbrukspolitiska målen bör kunna uppnås genom riktade, minimalt handels- och produktionspåverkande s.k. gröna stöd (exempelvis stöd för regionala program och miljöprogram och stöd för forskning och teknikutveckling).

Det är bara ett fåtal länder i WTO som över huvud taget ger denna typ av stöd till sina jordbrukare. Ett skäl är att de allra flesta u-länder saknar ekonomiska förutsättningar för att ge interna stöd. En annan faktor hänger samman med landets möjlighet att ge sådana stöd i enlighet med tidigare handelsöverenskommelser. Stödsänkningar bedöms främst komma att beröra i-länder med höga stödnivåer och stor andel handelsstörande stöd.

När det gäller låg- eller medelinkomstländer finns flexibla regler avseende interna stöd. Framför allt ges inga restriktioner på stöd som inte är handelsstörande (gröna stöd). Vidare finns möjligheten att utnyttja den s.k. de minimis¹-regeln. Just när det gäller de minimis-regeln preciserar julibeslutet att u-länder som använder sig av detta stöd främst till småjordbrukare inte skall behöva göra några sänkningar alls. För en stor majoritet av alla u-länder räcker de minimis-regeln mer än väl för att täcka de interna stöd de har behov av och ekonomiskt utrymme att ge.

Enligt julibeslutet skall *exportsubventioner* fasas ut. Sverige har varit en av de medlemsstater inom EU som hårt pläderat för en eliminering av exportsubventionerna och betraktar därför julibeslutet som en stor framgång i detta avseende. När det gäller exportstöd för övrigt (dvs. exportkrediter, statshandelsföretag och vissa typer av livsmedelsbistånd) anser Sverige att alla handelsstörande element skall elimineras.

Den svenska bedömningen är att julibeslutet ger förutsättningar för en ambitiös slutuppgörelse på jordbruksområdet. Mycket arbete sägs dock återstå.

Frihandel och jordbruk i EU

EU är en betydelsefull part i världshandeln och utformar en egen handelspolitik i enlighet med det multilaterala handelssystemet. På det handelspolitiska området gäller gemenskapskompetens inom EU, vilken innebär att medlemsländerna samordnar sina synpunkter. Sverige arbetar för ett öppet och regelbaserat internationellt handelssystem och söker likasinnade medlemsländer för att skapa allianser i detta arbete.

Sverige har sedan tillträdet i EU konsekvent drivit att den gemensamma jordbrukspolitiken (Common Agricultural Policy, CAP) måste reformeras. Jordbruksstöden snedvrider konkurrensen och leder till att produktionsresurser som skulle kunna användas på ett bättre sätt i samhällsekonomin låses in i jordbrukssektorn och medför lägre välfärd än annars. Vidare är CAP oförmanligt för Europas konsumenter genom onödigt höga livsmedelspriser.

¹ De minimis-regeln innebär att stöd som inte överstiger 5 % av det sammanlagda värdet av jordbruksproduktionen undantas från jordbruksavtalets reduktionskrav (10 % för u-länder).

Europas livsmedelsindustri missgynnas också av CAP eftersom de höga jordbrukspriserna leder till höga priser på insatsvaror, vilket försvagar livsmedelssektorns konkurrenskraft internationellt. Dessutom finns det risk att CAP påverkar miljön negativt genom att stimulera intensiv produktion.

I juni 2003 tog EU ett viktigt steg genom beslutet om en reform av den gemensamma jordbrukspolitiken. Reformen syftade till att i större utsträckning marknadsorientera produktionen genom frikoppling av stöden, i stället för att produktionen sker utifrån stödsystemens uppbyggnad. Sverige drev i detta arbete en mycket offensiv linje med krav på successiv neddragning av stöden och betydande prissäskningar. Resultatet av reformen var inte så långtgående som Sverige skulle ha önskat eftersom endast mindre besparingar i budgeten gjordes. Trots detta är det den mest omfattande reformen som genomförts av CAP och innebär en ny inriktning av gemenskapens jordbrukspolitik. Reformen innebär även en marknadsanpassning vars effekt blir att det är konsumenterna som i större utsträckning kommer att styra vad som produceras. Sedan år 2003 har även bomullssektorn och tobakssektorn reformerats. En reform för tobaksstödet beslutades år 2004. Beslutet innebär att under övergångsperioden 2006–2009 kan 60 % av stödbeloppet utgöra stöd till odling av tobak (950 miljoner euro). Från år 2010 kommer emellertid stödet att helt frikopplas från produktionen och i stället gå till omstruktureringsåtgärder inom ramen för landsbygdsprogrammet.

När det gäller EU:s sockerreglering, vilken har fällt i WTO:s panel för tvistlösning år 2004, har EG-kommissionen presenterat ett förslag till riktlinjer för införande av en sockerreform (KOM/2004/499). Konkret innebär reformen en minskning av stödpriset för EU-socker, viss kompensation för producenter, förenkling av det nuvarande kvotsystemet m.m. Sverige driver en offensiv linje med krav på betydande prissäskningar och ett snabbt genomförande av reformen. Före sommaruppehållet 2005 väntas kommissionen lägga fram ett slutgiltigt förslag. Vidare bör reformen kompletteras med en aktionsplan för att underlätta övergången för de u-länder som länge haft tillträde till EU:s sockermarknad till garanterade höga priser. Några u-länder kommer sannolikt att kortsiktigt påverkas negativt av reformen, då dessa i hög grad är beroende av inkomsterna från denna export. Arbetet med en sådan aktionsplan pågår parallellt med reformarbetet.

De negativa konsekvenserna av CAP begränsas inte till EU:s invånare. EU:s stora marknad i kombination med de höga stödnivåerna gör att EU:s jordbrukspolitik påverkar världsmarknaden, inte minst prisnivåerna, för en majoritet av världens jordbruksprodukter. Stödsystemen stimulerar överproduktion som dessutom ofta exporteras med hjälp av exportsubventioner, vilket leder till att EU dumpar livsmedel som t.ex. socker och mjölkpulver i andra länder (ofta u-länder) och slår ut lokal jordbruks- och livsmedelsproduktion. Eftersom de interna stödnivåerna är så pass höga kan produktion i flera sektorer också ske trots att naturliga förutsättningar egentligen saknas i Europa (t.ex. när det gäller bomull, tobak och viss frukt). Konsekvensen blir att länder utanför EU stängs ute från viktiga marknader där de ofta har natur-

liga konkurrensfördelar. CAP är också konstruerat så att den import som kommer från främst u-länder i hög grad handlar om råvaror som vidareförädlas av den europeiska livsmedelsindustrin. Däremot stängs högförädlade varor från u-länderna ute med hjälp av höga tullar (tullskalering). Detta är bara några exempel på CAP:s konsekvenser i ett globalt perspektiv.

Avveckling av tullar inom EU

Det allmänna preferenssystemet (Generalised System of Preferences, GSP) är ett fristående system som funnits i EU sedan 1970-talet. Bland annat erbjuds utvecklingsländerna tullsänkningar alternativt tullfrihet. Tidigare kolonier till länder i EU har avtal med särskilda handelsförmåner. Det nuvarande avtalet (Cotonouavtalet) slöts år 2000 och vidareutvecklas genom förhandlingar om partnerskapsavtal mellan EU och länderna i Afrika, Västindien och Stilla havet, det s.k. AVS-området. Dessa förhandlingar skall vara avslutade senast den 1 januari 2008. Detta är exempel på överenskommelser med utvecklingsmålsättning.

Kritik har riktats mot det allmänna preferenssystemet och det har ibland sagts att det är både snårigt och byråkratiskt och att det ger minimala förmåner. Så länge det fortfarande finns tullar vid import till EU kan det emellertid förväntas att u-länderna har intresse av att minska dessa. Sveriges inställning är att sträva mot tullfrihet i multilaterala och bilaterala sammanhang; tullfrihet för u-länder är en deletapp.

Under det svenska ordförandeskapet i EU togs beslut om tull- och kvotfrihet för alla varor utom vapen (EBA, Everything but Arms) för de minst utvecklade länderna. Detta finns utförligt beskrivet i näringsutskottets betänkande 2001/02:NU15 (s. 23), till vilket hänvisas. Systemet kan visserligen sägas diskriminera andra u-länder, men det sker helt i enlighet med WTO:s regler och har som mål att ge stöd till de allra fattigaste länderna. Sverige har högre ambitioner än kommissionen och flera av medlemsländerna när det gäller att förenkla och förbättra villkoren för de övriga u-länderna.

På frågor (fr. 2004/05:692, 2004/05:693 och 2004/05:694) av Henrik von Sydow (m) om stärkt frihandel och avskaffande av EU:s tullar på import från flodvågsdrabbade länder som Thailand och Indien svarade näringsminister Thomas Östros i januari 2005 att Sverige för en konsekvent frihandelsvänlig linje. Kommissionen har redan inlett en diskussion med medlemsstaterna om förbättrade villkor för de länder, som drabbats av flodvågen (tsunamin), informerade näringsministern. Kommissionen har pekat på att det kan vara aktuellt med lättnader när det gäller det allmänna preferenssystemet, antidumping, standardkrav för livsmedel m.m. Näringsministern konstaterade att Sverige aktivt verkar för att EU snabbt fattar beslut som innebär förbättrad frihandel och minskade tullar för de drabbade länderna.

Enligt tidigare avtal avvecklades samtliga textilkvoter i världshandeln den 1 januari 2005. I en interpellation (ip. 2004/05:253) av Carl B Hamilton (fp) till näringsminister Thomas Östros togs frågan om fri tekoimport från Kina upp. Enligt interpellanten hävdades i Financial Times den 7 december 2004

att EU vid toppmötet EU–Kina nästföljande dag skulle begära att Kina ”modererar” sin export av tekovaror till EU; detta skulle strida mot EU:s och WTO:s regelverk.

Näringsministern konstaterade att EU inte hade ingått någon överenskommelse med Kina om exportbegränsningar eller liknande åtgärder i fråga om tekovaror. Om kommissionen skulle ha föreslagit en frivillig exportbegränsning, vilket den förnekat, hade den inte den svenska regeringens stöd, sade det. Näringsministern menade att interpellanten och han själv hade samma uppfattning när det gällde vikten av frihandel, inte minst på tekoområdet men också generellt. Även i en insändare i Financial Times den 3 mars 2005 uttryckte näringsministern att Kina – genom att gå med i WTO – hade samtyckt till att inte sätta restriktioner för sin export till EU. Vidare skulle EU inte heller begära detta av Kina. Näringsministern underströk att de länder i Europa som arbetar för frihandel behöver samarbeta.

Utskottets ställningstagande

Liksom tidigare vill utskottet framhålla att det i högsta grad är ett svenskt intresse att värna om frihandel som princip. Frihandel kan enligt utskottets sätt att se vara en stark välståndsskapande kraft för såväl de utvecklade länderna som för världens fattigaste länder. Vidare vill utskottet betona att stabila och rättvisa spelregler för ett fritt utbyte av varor och tjänster är en avgörande förutsättning för ekonomisk tillväxt och sysselsättning. Utskottet konstaterar att det finns en allmän övertygelse i riksdagen att frihandel är en viktig princip.

U-länderna har en sämre utgångsposition, bl.a. beroende på att många industriländer, inklusive EU-kretsen, fortfarande har betydande hinder för import av varor som är viktiga för u-ländernas export. Dessa länder behöver tillträde till industriländernas marknader men också en friare världshandel rent generellt för att kunna dra nytta av sina komparativa fördelar. Dock måste det finnas en medvetenhet om att u-länders export begränsas även av tullar i andra u-länder. Samtidigt kan det under en övergångsperiod finnas skäl för u-länder att tillgripa tullar för att skydda sin egen produktion.

Regeringen har sedan Sverige blev medlem i EU drivit linjen att den gemensamma jordbrukspolitiken måste reformeras. Jordbruksstöden snedvrider konkurrensen och leder till att produktionsresurser som skulle kunna användas på ett bättre sätt i samhällsekonomin låses in i jordbrukssektorn. Vidare är jordbrukssektorn av särskilt stor betydelse för u-länderna. Det är enligt utskottets mening givet att Sverige skall fortsätta att verka för en reell sänkning av i-ländernas interna stöd, en snabb utfasning av exportsubventionerna och en tydlig nedmontering av tullar och kvoter, såväl inom som utanför EU-kretsen.

När det gäller utvecklingen mot en ökande mängd bilaterala och regionala avtal vill utskottet betona behovet av en försiktig linje och att utvecklingen följs noga. Samtidigt som bilaterala avtal möjliggör att en mer begränsad länderkrets går före och drar vinsterna av marknadsöppningar – vilket kan

leda till att nya modeller skapas till gagn för multilaterala avtal – känner utskottet viss osäkerhet när det gäller de bilaterala och regionala avtalens konsekvenser för u-länderna. Det är därför väsentligt att Sverige är med och bevakar att de fattiga länder som nu förhandlar om bilaterala avtal med bl.a. EU får det stöd de behöver för att på ett effektivt sätt kunna driva sina intressen gentemot starkare parter. Utskottet vill i detta sammanhang peka på viktigen av ett utökat tekniskt bistånd till u-länderna, så att de kan ta till vara sina möjligheter inom WTO-systemet.

Enligt utskottets mening är det viktigt att det multilaterala handelsregelverket utvecklas parallellt med de bilaterala överenskommelserna, så att inte hela frågekomplex faller utanför de internationella reglerna, och på ett sådant sätt att de bilaterala avtalen påskyndar marknadsöppningar multilateralt.

Frihandel medför också en snabb spridning av information, vilket kan bidra till omvandling av slutna samhällen till större öppenhet mot omvärlden. Sverige bör enligt utskottets mening även fortsättningsvis delta aktivt i arbetet med att förbättra det multilaterala handelssystemet och samtidigt stärka förtroendet för det. Utskottet vill även ånyo framhålla att miljömässig och social hänsyn är viktigt, samtidigt som dessa krav inte får användas emot de länder som ännu inte – trots ansträngningar – kan uppfylla kraven.

Vidare vill utskottet hävda att många konsumenter – både enskilda och företag – kan gynnas av de positiva effekterna av frihandel, som t.ex. lägre priser, större utbud av varor och tjänster samt bättre kvalitet.

Motionsönskemålen om fortsatt eller ökad frihandel ligger väsentligen i linje med utskottets inställning. Frihandeln förbättrar förutsättningarna för tillväxt i hela världsekonomin. I en liten öppen ekonomi som den svenska finns det en lång tradition av att hävda den fria handeln eftersom vårt land gynnas av ett fritt utbyte. Vårt välstånd bygger till stor del på specialisering och handelsutbyte. Men frihandel är inte mindre viktig för u-länderna, under förutsättning att dessa har reella möjligheter att åstadkomma resultat genom att utnyttja förhandlingsrätten. U-länderna bör således få ökat marknadstillträde, framför allt på områden som är av särskilt intresse för deras export. Eliminering eller minskning av handelshindren skapar nya förutsättningar för ekonomisk utveckling även i dessa länder och kan göra det lättare att också göra andra framsteg, t.ex. i fråga om mänskliga rättigheter, rättvisa och social utveckling. Utskottet anser däremot inte att frihandel är en tillräcklig förutsättning för att uppnå sådana mål; det finns också behov av politiska, ekonomiska och institutionella reformer hos u-länderna och särskilt de minst utvecklade länderna (MUL) innan dessa länder kan dra full nytta av frihandelns positiva inverkan.

Med hänvisning till att utvecklingen ligger i linje med motionsönskemålen anser utskottet att det inte finns behov av något initiativ från riksdagens sida med anledning av de här aktuella motionsyrkandena.

WTO-frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om WTO-frågor med hänvisning till pågående åtgärder i fråga om ökad öppenhet, stöd till u-länder m.m. *Jämför reservation 1 (v, mp).*

Motionerna

I motion 2004/05:MJ332 (fp) görs gällande att WTO inte medger att konsumenters oro får utgöra grund för standarder i internationell handel med livsmedel. Med ökad import och export av livsmedel krävs nya vägar för att stärka konsumentinflytandet och livsmedelssäkerheten, menar motionärerna. WTO bör vidta åtgärder som syftar till att ett ökat konsumentskydd får en framskjuten plats, hävdas det.

I motion 2004/05:N274 (fp) redovisas att målet för WTO-avtalen är att höja levnadsstandarden i medlemsländerna, säkerställa full sysselsättning och öka realinkomsterna. Om målet skall kunna uppnås måste Sverige även fortsättningsvis aktivt delta i arbetet med att förbättra det multilaterala handelssystemet och samtidigt stärka förtroendet för det. Bland annat måste slutdatumet för förhandlingsrundan – december 2005 – hållas. Förutom konkreta resultat i jordbruksförhandlingarna är det enligt motionärerna viktigt att förhandlingarna om industrivaror kommer i gång på allvar. Regeringen bör understryka att även u-länderna bör sänka tullarna på industrivaror.

I den nämnda motionen beklagas vidare att frågan om insyn (transparens) i offentlig upphandling föll bort från Doharundans dagordning. Motionärerna kräver att regeringen verkar för att frågan snarast möjligt tas upp på nytt. Sådan transparens är avgörande i kampen mot korruption i samband med upphandlingar i länder som inte har tillräckligt väl fungerande rättssystem.

Enligt motionärerna i motion 2004/05:U313 (kd) måste WTO:s tvistlösningsmekanism ytterligare stärkas. Förslaget om att inrätta en permanent tvistlösningspanel skulle stärka systemets auktoritet och göra det mer oberoende av ”diplomatisk dragkamp”. Det är även viktigt att underlätta de mindre utvecklade ländernas tillgång till tvistlösningsystemet. Regeringen bör undersöka möjligheterna till hårdare sanktionsåtgärder mot de länder som inte efterföljer tvistlösningspanelens beslut, exempelvis genom att tillåta kollektiva åtgärder, föreslår motionärerna. Vidare förordas en ökad öppenhet inom WTO. Enligt motionärerna kan regeringen initiera bildandet av en parlamentarisk församling för WTO i syfte att stärka kopplingen mellan de internationella organisationerna och medborgarna. Inför framtida förhandlingar inom WTO bör medlemsstaterna i högre grad föra en dialog med det civila samhällets företrädare.

Motionärerna bakom motion 2004/05:U278 (v) anser att det är svårt att få ett samlat grepp om vilka handelsfrågor som Sverige i praktiken prioriterar inom EU och andra organ. Därför föreslås i motionen att regeringen skall

avge en årlig rapport till riksdagen om vad Sverige gör inom handelspolitiken när det gäller EU, WTO och i fråga om regionala handelsavtal.

I motion 2004/05:U254 (mp) tas en mängd olika WTO-frågor upp. Inför WTO-mötet i Doha deklarerade EU att de fattiga ländernas frågor skulle prioriteras. Resultatet av överenskommelserna är dock inte tillfredsställande ur denna synpunkt, sägs det i motionen. Det ligger nu ett stort ansvar på i-länderna, som i praktiken styr utvecklingen i WTO, att det slutliga resultatet av Doharundan blir genomsyrat av u-ländernas krav, menar motionärerna.

Det är motionärernas mening att Sverige via EU bör verka för att en överenskommelse kan nås så snart som möjligt i jordbruksförhandlingarna och att de EU-interna stöden skall sänkas. Beträffande minimistöden bör göras en strikt tolkning av vilka rika länder som skall beröras av dessa sänkningar. Vidare anser motionärerna att Sverige i EU med kraft bör verka för att bommullssubventionerna i realiteten slopas.

Motionärerna har också uppmärksammat att julibeslutet innebär att förhandlingar om ett nytt avtal om förenklade handelsprocedurer, en av de s.k. Singaporefrågorna, aktualiseras. Behovet av förenklade procedurer är okontroversiellt, men motionärerna är inte övertygade om att ett avtal är bästa sättet att åstadkomma detta. När det gäller övriga Singaporefrågor bör dock EU dra slutsatsen att dessa är avförda från WTO-förhandlingarna. Sverige bör genom EU säkerställa att de löften i-länder givit u-länderna om teknisk assistans till stöd för uppbyggnad av förhandlingskapaciteten verkligen infrias, framhåller motionärerna.

Handel är ett medel för att åstadkomma hållbar utveckling, sägs det i nämnda motion. För att avgöra om regelverket understöder detta mål är det viktigt att WTO genomför kontinuerliga utvärderingar av hur tjänsteavtalet (General Agreement on Trade in Services, GATS) påverkar utvecklingen. Att sådana utvärderingar skall göras stipuleras också i GATS-avtalets paragraf 19. Med hänsyn till målet om hållbar utveckling är det dock enligt motionärerna motsägelsefullt att paragraf 19 binder medlemsländerna till en allt högre grad av avreglering. Länderna måste själva få avgöra om de vill låta nyttigheter som tillgång till rent vatten eller utbildning tillhandahållas via privata eller offentliga system. Paragrafen 19 bör omformuleras så att målet skall gynnas oavsett om utvärderingarna kommit fram till att avreglering eller införande av nya regler är det bästa instrumentet, hävdas det.

Motionärerna anser vidare att särskild och differentierad behandling av u-länderna bör ses som ett permanent instrument, vilket är nödvändigt för att anpassa WTO:s regelverk till olika länders utvecklingsnivå.

Det behövs en omedelbar demokratisering i WTO, menar motionärerna, och föreslår ett antal åtgärder för att öka öppenheten och alla medlemsstaters möjlighet till deltagande i olika beslutsprocesser. Bland annat föreslås att endast formella och protokollförda möten skall kunna utgöra underlag för förhandlingar och att ordföranden i olika förhandlingsgrupper vid kommande ministermöten skall utses av en relevant kommitté och inte av sekretariatet i samarbete med värdlandet. Vidare bör WTO anamma FN:s sätt att ta fram

deklarationstexter, vilket innebär att ordföranden enbart sammanställer olika ändringsförslag utan att göra någon tolkning.

Slutligen förordar motionärerna att WTO:s tvistlösningsmekanism skall reformeras så att offentligheten inom WTO:s panel ökar och fattiga länders möjligheter att föra sin talan stärks.

Vissa kompletterande uppgifter

Öppenhet inom WTO

Som tidigare nämnts presenterades i januari 2005 den s.k. Sutherlandrapporten, vilken handlar om de framtida utmaningarna för WTO. Bland annat uppmärksammas frågan om öppenhet och dialogen med det civila samhället. På detta område föreslås det i rapporten att klara mål och riktlinjer bör upprättas för WTO:s relationer till det civila samhället och att mer resurser bör avsättas för en sådan dialog. Regeringen kan enligt uppgift ställa sig bakom de nämnda förslagen om klara riktlinjer och mer resurser för dialogen med det civila samhället.

WTO genomför i dag särskilda briefingar för s.k. NGO:er (non-governmental organizations) och medier om mer betydande WTO-möten samt genomför en rad seminarier och workshopar. Dokumentationen om dessa har förbättrats liksom WTO:s hemsida. En allmän bedömning är att medlemmarna själva troligen kommer att behöva ta ett allt större ansvar för att säkerställa öppenhet om sina egna positioner. Flera delegationer offentliggör på eget ansvar sina förhandlingsinlägg och gör dem även tillgängliga på WTO:s och på sina egna hemsidor. EU och Sverige har legat i framkant i att använda detta arbetssätt.

Enligt Dohadeklarationen har WTO-medlemmarna ett gemensamt ansvar för att garantera intern öppenhet och deltagande av samtliga medlemsländer och för att arbetssättet inom organisationen skall bli mer öppet genom snabbare och effektivare delgivning av information och en förbättrad dialog med allmänheten. Även om arbetet med dessa frågor i Genève lett till förhållandevis få formella beslut, har det informella arbetssätt som delvis präglar WTO kommit att anpassas i riktning mot att tillmötesgå främst u-ländernas legitima krav på insyn och deltagande. Bland annat har de informella samråden normalt annonserats i god tid i förväg och varit öppna för alla. När endast 20–30 länder samlas i mindre, informella möten är antalet u-länder som deltar större än under tiden före Seattlemötet; syftet är att alla regioner och intresseinriktningar skall finnas representerade. Dessa förändringar i det interna arbetssättet har präglat såväl förberedelserna inför ministerkonferenserna i Doha och Cancún som den förestående ministerkonferensen i Hongkong i december 2005.

Intressegrupper som t.ex. G 20 och Cairns kan formeras för enskilda sakfrågor och för övergripande förhandlingar. Frågan huruvida ett land skall ingå i en sådan grupp innebär en avvägning mellan ökad slagkraft och möjligheten att själv föra fram hela sin nationella position.

När det gäller frågan om hur ordföranden eller medlare ("facilitators") i olika förhandlingsgrupper skall utses vid ministerkonferenserna har ingen enighet kunnat uppnås bland WTO-medlemmarna.

Beslut om WTO:s deklARATIONSTEXTER tas med konsensus, vilket ger garantier för att enskilda medlemmars avvikande uppfattning inte skall kunna ignoreras. Detta ställer stora krav på ordföranden och andra medlare som har i uppdrag att identifiera beslut som kan stödjas, eller accepteras, av medlemmarna. Samtidigt är det av vikt att medlemsländer respekterar att konsensus inte nås genom ultimativa krav från enskilda länder utan genom att samtliga deltagare visar beredskap att kompromissa.

Om ordföranden i förberedelseprocessen inför en ministerkonferens bedömer att så är lämpligt bör denne ha rätt att presentera sin bästa uppskattning av hur konsensus skulle kunna uppnås. Denna metod, som ställer höga krav på författaren av texten när det gäller att ta hänsyn till ståndpunkter från hela medlemskretsen, var den metod som användes i förberedelserna inför ministerkonferenserna både i Doha och Cancún. Vid behov, bör det också vara möjligt för WTO:s medlemmar att få sina eventuellt avvikande ståndpunkter återgivna på lämpligt sätt, t.ex. i en bilaga till det underlag som presenteras för ministerkonferensen.

Frågan om skapande av en parlamentarisk församling inom WTO har diskuterats, men motståndet mot detta är stort framför allt bland u-länderna. En sådan församling skulle kunna få en rådgivande roll men knappast bli del av det formella beslutsfattandet. En lösning enligt vilken EU bara representerades av Europaparlamentet skulle riskera att inte bidra till att öka WTO:s legitimitet i EU-ländernas nationella parlament. För att särskilt u-länder skall ges ökade möjligheter att ta del i och påverka WTO-arbetet krävs även ökat tekniskt bistånd, särskilt till länder vilka inte har egen representation i Genève. Sverige stöder finansiellt Organisationen för internationell handelsinformation och samarbete (Agency for International Trade Information and Cooperation, AITIC) som skall tillhandahålla landanpassat stöd i WTO-förhandlingarna till de fattigaste länderna och till u-länder som saknar representationskontor i Genève.

Ett nytt parlamentariskt inslag i WTO har emellertid under de senaste åren vunnit insteg genom Internationella parlamentariska unionen (IPU). Parlamentarikermöten har hållits i Genève, Cancún och Bryssel. Syftet med mötet i Bryssel i november 2004 var att sända en signal till WTO om vikten av parlamentariskt inflytande även i de multilaterala samarbeten där regeringarna har ansvaret. Ungefär 300 parlamentariker från 75 stater deltog och därutöver medverkade ett 60-tal parlamentariker från Europaparlamentet och observatörer m.fl. Församlingen antog med konsensus en deklARATION som är riktad till WTO:s nästa ministerkonferens.

Öppenhet i Sverige om WTO-frågor

Regeringen ger vid återkommande tillfällen information till riksdagen dels i kammaren, dels i olika berörda utskott i fråga om utvecklingen när det gäller

Sveriges och EU:s ställningstaganden i WTO-förhandlingarna. Inför beslutet i WTO:s allmänna råd den 31 juli 2004 fick riksdagen del av regeringens underlag i form av en skriftlig procedur med EU-nämnden.

Några riksdagsledamöter brukar ingå i regeringens delegation vid viktiga handelspolitiska möten. Så var fallet vid ministerkonferenserna i Seattle, Doha och Cancún.

Regelbundna möten hålls i regeringens referensgrupp för WTO-frågor med företrädare för fackföreningar, näringslivsorganisationer, enskilda organisationer m.m. Gruppen möts ungefär varannan månad, och rapporterna från mötena finns tillgängliga på Utrikesdepartementets hemsida. Informationen inom referensgruppen är dubbelriktad. Utrikesdepartementet, som sammankallar och leder referensgruppen, informerar om regeringens och EU:s arbete. Därefter ges referensgruppen tillfälle att ge synpunkter på frågorna. På detta sätt förbättras det samlade beslutsunderlaget.

I den ovan nämnda parlamentarikerkonferensen i Bryssel år 2004 redovisade EU:s handelskommissionär Peter Mandelson att han kommer att arbeta för att EU:s handelspolitik i världen skall präglas av öppenhet. Han sade sig sträva efter mer inflytande av NGO:er och parlamentariker i utformningen av politiken.

WTO-förhandlingarnas fortskridande

Den nya förhandlingsrundan inom WTO, enligt den s.k. utvecklingsdagordningen från Doha, innebär att medlemsländerna lyfter fram utvecklingsländernas intressen mer än tidigare. De viktigaste frågorna i deklarationen från Doha rörde jordbruk, tjänster, marknadstillträde för industrivaror, nya förhandlingsfrågor (de s.k. Singaporefrågorna, se nedan), miljö, översyn av WTO:s regelverk, implementering av tidigare ingångna WTO-avtal m.m. Förhandlingsrundan skulle, som tidigare nämnts, vara klar till den 1 januari 2005. Vid WTO:s 5:e ministerkonferens i Cancún, Mexiko, i september 2003 var det aktuellt med en halvtidsöversyn av Dohaförhandlingarna. På mötets sista dag kollapsade dock förhandlingarna.

Efter intensiva förhandlingar under våren och sommaren 2004 uppnåddes dock enighet inom WTO:s allmänna råd i Genève om ett ramverk för den fortsatta förhandlingsprocessen, det tidigare nämnda julibeslutet. Avsikten var att överenskommelsen skall vidareutvecklas till konkreta åtaganden, s.k. modaliteter, vid ministerkonferensen i Hongkong i december 2005.

Förutom jordbruksfrågorna – vilka med undantag av det s.k. bomullsinitiativet redovisats i tidigare avsnitt om frihandel – omfattar julibeslutet marknadstillträde för icke-jordbruksvaror, utvecklingsfrågor som särskild och differentierad behandling, handelsrelaterat tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad samt frågor om de minst utvecklade länderna. Vidare ingår tjänstehandel, tvistlösningsförfarandet, handel och miljö samt förenklade handelsprocedurer. De områden som har anknytning till motionsfrågorna redovisas i det följande.

De s.k. Singaporefrågorna avser förenkling av handelsprocedurer, insyn i offentlig upphandling, handel och investeringar samt handel och konkurrens. Enligt ramöverenskommelsen skall av dessa fyra frågor endast förenklade handelsprocedurer ingå som ett förhandlingsområde. Sveriges och EU:s linje har varit att eftersträva ett positivt beslut för samtliga Singaporefrågor. Samtidigt har Sverige alltsedan ministermötet i Cancún i september 2003 och i de efterföljande diskussionerna om Singaporefrågorna gjort klart att EU borde acceptera att släppa investeringar och konkurrens utanför det samlade förhandlingspaket som Dohaförhandlingarna utgör och i stället fokusera på de frågor där det finns störst möjlighet att göra framsteg, dvs. förenklade handelsprocedurer och insyn i offentlig upphandling. Det är positivt att beslut har tagits om att inleda förhandlingar om förenklade handelsprocedurer eftersom regeringen prioriterar denna fråga högst av de fyra Singaporefrågorna.

Samtidigt hade regeringen gärna sett att också insyn i offentlig upphandling (transparens) hade ingått i julibeslutet. Sverige anser att fördelarna med ett multilateralt avtal om insyn i offentlig upphandling är flera. Ett sådant avtal kan bidra till ökat förtroende för myndigheters agerande och vara ett steg mot införandet av sunda upphandlingsregler världen över. Inte minst kan det bidra till kampen mot korruption. Trots Sveriges och EU:s ansträngningar att få med detta sakområde i Dohaförhandlingarna var det inte möjligt att få gehör för denna ståndpunkt i WTO. Först när Dohaförhandlingarna har avslutats kan det därför bli aktuellt att ta upp en diskussion om att återuppta förhandlingarna om insyn i offentlig upphandling. Enligt uppgift kommer regeringen att aktivt verka för detta. Regeringens uppfattning är dock att såväl frågan om insyn i offentlig upphandling som investeringar och konkurrens bör behandlas utifrån sina egna meriter.

För att fullfölja förhandlingarna och uppnå resultat kommer en sjätte ministerkonferens att hållas i december 2005 i Hongkong.

WTO och u-länder

WTO:s medlemsländer har ambitioner i fråga om att den nu pågående rundan skall bli en utvecklingsrunda, vilket bekräftades i julibeslutet år 2004. Sedan dess har utvecklingsländerna visat ett ökat engagemang i förhandlingarna.

Inom WTO har under de senaste åren u-länderna fått en allt viktigare roll. En avgörande faktor i denna utveckling var bildandet av ländergruppen G 20 inför ministerkonferensen i Cancún. G 20 har snabbt fått en nyckelroll och de ledande länderna i gruppen (Brasilien, Indien, Kina och Sydafrika) är inflytelserika även inom WTO-förhandlingarna i stort. Detta har bidragit till att sätta fokus på vissa problem och intressen som u-länderna har, och i förlängningen ökat trycket på i-länderna att liberalisera sin jordbrukspolitik.

Särskild och differentierad behandling (SDT) är en central del av förhandlingarna i Doharundan. Bland annat stipuleras om en översyn av alla SDT-åtgärder i Dohaagendan. Sverige stöder särskild och differentierad behandling för utvecklingsländer och verkar för att översynen skall leda till effektiva SDT-åtgärder. En utgångspunkt är att SDT skall stödja utvecklingsländernas

möjlighet att dra nytta av internationell handel, inklusive handel mellan u-länderna. Inför Cancún rådde i princip enighet om en grupp förslag om olika SDT-åtgärder. På grund av sammanbrottet i Cancún fattades inte något beslut om dessa.

Arbetet med SDT kom i gång igen först för några månader sedan efter julibeslutet sommaren 2004 och är nu inriktat på att möta den nya tidsgräns som är satt till juli 2005. Enligt uppgift råder nu en mer konstruktiv atmosfär i förhandlingarna, vilket delvis sammanhänger med att SDT-frågorna konkretiseras. Även om handelsliberaliseringar är något positivt som gynnar både ekonomi och utveckling, kan det finnas exempel på länder/regioner som på kort sikt drabbas av problem i samband med anpassningen till reformer. Eftersom denna typ av övergångsproblem riskerar att hårdast drabba u-länder måste särskild hänsyn tas till deras behov. Snedvridningar på i-ländernas marknader, t.ex. på jordbruksområdet, ger också skäl till särskilda åtgärder för u-länderna. För att skydda sin produktion kan u-länderna få tillämpa lägre tullsänkningar, undantag för särskilda produkter och en skyddsklausul. Möjligheten för u-länderna att trygga sin egen livsmedelsförsörjning kan hanteras på detta sätt. Sverige stöder förhandlingsförslag om att u-länderna skall kunna få kraftigt reducerade åtaganden för ett antal produkter (s.k. special products), vilka är särskilt viktiga för livsmedelsförsörjningen, och förslag om en särskild skyddsklausul vid stora inflöden av dumpade livsmedel.

Ett initiativ som Sverige ställt sig bakom och aktivt verkat för gäller förslag om att avskaffa alla produktionsrelaterade stöd och exportstöd till bomullssektorn så att u-länderna skall kunna konkurrera på lika villkor. Sveriges arbete är enligt uppgift en bidragande orsak till att EU i stort blivit positiv till det s.k. bomullsinitiativet trots att några medlemsländer har en egen bomullsproduktion. I enlighet med julibeslutet har en separat förhandlingsgrupp skapats för att hantera denna fråga, vilket ger möjligheter att lyfta fram frågans betydelse inför ministerkonferensen i Hongkong. För att stödja de afrikanska bomullsproducenternas position i WTO har Utrikesdepartementet stött dessa länder ekonomiskt så att de kan delta i relevanta möten i Genève, där bomullsfrågorna tagits upp. I början av mars 2005 konstaterade WTO:s överprövningsorgan att Förenta staternas subventioner till inhemsk bomull och till amerikanska bomullsexportörer är oförenliga med WTO-reglerna. Tvisten inleddes av Brasilien. Eftersom det rör sig om en stor mängd olika stöd är det viss risk att segern främst är symbolisk för ganska lång tid framöver.

WTO består av ett stort antal medlemsländer på mycket olika utvecklingsnivå och med mycket olika kapacitet att förhandla och implementera handelsregler och marknadsöppningar. Ett betydande antal av WTO:s medlemsstater kommer under förutsebar framtid att behöva extra tid och stöd för att implementera de avtal som ingås.

I juliöverenskommelsen gjordes åtaganden om tekniskt bistånd. Sveriges tekniska bistånd kanaliseras dels genom EU, dels direkt till mottagaren (ett land eller en internationell organisation). För år 2005 är enligt uppgift 31 miljoner kronor avsatta för regeringens multilaterala handelsrelaterade tek-

niska bistånd. Beträffande Sidas stöd beräknas att det globala stödet kommer att uppgå till mer än 50 miljoner kronor och det bilaterala/regionala stödet till mer än 100 miljoner kronor. Även via EU verkar Sverige för ett ökat och förbättrat handelsrelaterat stöd. Målsättningen är att höja det samlade internationella givarsamfundets kapacitet att tillhandahålla ett långsiktigt och effektivt handelsrelaterat stöd.

Det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet bör stärkas, anser regeringen, och har därför uppdragit åt ambassadör Mats Åberg att utreda möjligheten att upprätta ett centrum för handelsrelaterad kapacitetsuppbyggnad. Enligt promemorian Utredning om ett institut för handelsrelaterad kapacitetsuppbyggnad – uppdragsbeskrivning (2004-09-19) från Utrikesdepartementet skall utredningen omfatta frågan om värdet av och förutsättningarna för att upprätta ett institut för handelsrelaterad kapacitetsuppbyggnad. Avsikten är att öka u-ländernas förmåga att delta i och dra nytta av internationell handel. Till utredningen har knutits en referensgrupp, där bl.a. en ledamot vardera från utrikes- och näringsutskotten ingår. I en preliminär studie² från utredningen redovisas att det hos u-länder – trots stora ansträngningar – fortfarande finns brister när det gäller processen att formulera handelspolitiken på nationell och regional nivå. Målet för ett svenskt initiativ bör enligt studien vara att utveckla förståelsen och kunskapen i fråga om handel och att stärka analysprocessen i u-länderna. Vidare kan ett institut fungera som en informationsbank. Av olika organisatoriska förslag anser utredaren själv att ett oberoende, icke vinstgivande institut skulle vara att föredra. Med hänsyn till alla de aktörer som finns i fråga om kapacitetsuppbyggnad för u-länder är det enligt utredaren viktigt att se en sluttidpunkt för insatsen, t.ex. efter tio år. En redovisning av slutresultatet av utredningen kan förväntas under mars 2005.

För att underlätta för exportörer i u-länder som vill exportera till Sverige har en ny kontaktpunkt skapats på Kommerskollegium. Kontaktpunkten, under namnet Open Trade Gate Sweden, invigdes i mitten på mars 2005. Syftet är att tillhandahålla lättillgänglig information om handelsregler om t.ex. standarder, miljökrav eller tullprocedurer till u-länder men också till andra frågeställare.

WTO:s allmänna tjänsteavtal, GATS

WTO:s allmänna tjänsteavtal, GATS, skapades år 1994 för att främja ökad öppenhet för den internationella handeln med privata tjänster. Avtalet byggde på en insikt om att tjänstehandeln får allt större betydelse för tillväxt och utveckling i alla länder och att det behövdes ett gemensamt regelverk. Utgångspunkten var att WTO:s medlemmar inte skall diskriminera mellan privata tjänsteleverantörer från olika länder eller behandla utländska tjänsteleverantörer sämre än de egna. Avtalet tar således inte sikte på balansen mellan privat och offentligt utan handlar om icke-diskriminering på privata mark-

² Study on the possibility of establishing an institute for trade related capacity building; conclusions as of Mid-February (24 February 2005).

nader. Sverige är ett av de länder som gjort flest åtaganden i GATS samtidigt som Sverige har en internationellt sett stor offentlig sektor. Vilken verksamhet som skall bedrivas i offentlig respektive privat regi avgörs inte av WTO utan av länderna själva. Avtalets struktur har utförligt beskrivits i utskottets betänkande 2003/04:NU12 (s. 31).

Eftersom syftet med GATS är att reglera handeln med privata tjänster undantas offentliga tjänster i avtalstexten. Definitionen av vad som utgör offentliga tjänster i artikel 1:3 är en kompromiss mellan de 124 länder som slöt överenskommelsen om GATS-avtalet. Då WTO:s medlemsstater har vitt skilda uppfattningar om omfattningen och utformningen av den offentliga sektorn är det svårt att försöka hitta en exakt gemensam definition av vad som utgör "offentliga tjänster". Sannolikheten att dagens 148 WTO-medlemmar skulle kunna enas om en ny och bättre skrivning är således liten. Inget land i WTO har hittills uttryckt önskemål om att omförhandla artikel 1:3.

GATS är ett flexibelt och frivilligt avtal så till vida att det är varje medlemsland som själv bestämmer vilka av de egna privata tjänstesektorerna som skall vara öppna för utländsk konkurrens. Det finns alltså möjlighet att utelämma sektorer som länderna inte vill göra åtaganden i. Även olika former av begränsningar för marknadstillträde (monopol, exklusiva rättigheter, licensförfaranden, kvoter m.m.) kan skrivas in i enskilda sektorer. Den svenska regeringen har exempelvis inte gjort, och avser inte heller att göra, några åtaganden i GATS om öppenhet för utländska tjänsteleverantörer på utbildnings-, sjuk- och hälsovårdsområdena samt beträffande vissa tjänster på det kulturella området. Sverige har vidare gjort uttryckliga undantag för distribution av alkoholhaltiga och farmaceutiska produkter. Som enda EU-land har Sverige dessutom ett särskilt undantag i miljösektorn för tjänster som drivs i offentlig regi.

Enligt artikel XIX:3 i GATS-avtalet skall medlemsstaterna inför varje ny förhandlingsomgång utvärdera handeln med tjänster både allmänt och på sektorsbasis. Utvärderingen skall tjäna som underlag inför utformandet av de riktlinjer som bestämmer ramarna för de nya förhandlingarna.

I praktiken är det medlemsstaterna som bidrar med analyser av tjänstehandeln i sina respektive länder; WTO-sekretariatet sammanställer sedan analyser både på sektorsbasis och för tjänstehandeln i stort. Sekretariatet upprättade år 1999 en databas i vilken samtliga utvärderingar registreras. Ett stort antal analyser har hittills kommit in från olika medlemsstater och sekretariatet har utarbetat sektorsanalyser för samtliga huvudsektorer som ingår i GATS. Såväl olika intresseorganisationer som UNCTAD och OECD har bidragit till sekretariatets verksamhet på detta område. Studier har kontinuerligt tagits fram för att uppfylla mandatet i artikel XIX:3. Majoriteten av dessa studier har diskuterats av WTO:s medlemsstater i Tjänstehandelsrådet.

Det är svårt att ta fram relevant statistik om tjänstehandel i så väl i-länder som u-länder på grund av tjänstehandelns specifika egenskaper. Tjänster passerar inte gränskontroller på samma sätt som varor. Särskilt svårt är det att hitta relevant statistik över tjänstehandel mellan u-länder. Det är därför bra att

information samlas ihop från flera olika håll samtidigt. Regeringen står helt bakom en sådan process och uppfyllandet av mandatet i artikel XIX:3.

Frågan om vattendistribution kommer ofta upp i samband med GATS. Det är viktigt att klargöra att GATS endast reglerar tjänstehandel och inte tillgång till vattentäkter, handel med vatten i sig eller handel med vatten över statsgränser. Det är *driften* av den infrastruktur som är nödvändig för att distribuera vatten och *kunskapen* om hur vatten renas och distribueras som finns listad i GATS under miljötjänster.

Som nämnts ovan tvingar inte GATS till privatisering utan syftar till att utländska tjänsteleverantörer inte skall diskrimineras i förhållande till inhemska på redan privata marknader. För att ytterligare klargöra att EU inte vill påverka andra länders beslut om vad som skall drivas i offentlig respektive privat regi har EU i sina krav till andra länder skrivit in följande:

- Kraven skall inte på något sätt syfta till en privatisering eller nedmontering av offentliga tjänster.
- Det är viktigt att tjänstemarknader, inte minst i u-länder, är adekvat reglerade nationellt.

Detta innebär att EU:s önskemål inte innebär någon inskränkning i u-länders möjligheter att införa olika former av nationella regleringar för den privata vattendistributionen, exempelvis maxpriser. Åtaganden för vattentjänster i GATS hindrar inte på något sätt en medlemsstat att upprätthålla eller införa nya miljöskyddsregler (t.ex. krav på vattenkvalitet eller skydd av vattentäkter).

Utöver detta kan det nämnas att i de reviderade krav som EU lämnade i januari 2005 har EU valt att sänka kraven på de fattigaste länderna men i övrigt i stort sett behållit samma krav som ställts tidigare (år 2002).

I Sverige är utgångspunkten att det är en uppgift för det allmänna att tillhandahålla vattenförsörjning och rening av avloppsvatten. Vatten- och avloppslagstiftningen tillåter inte heller att vinst görs vid tillhandahållandet av dessa tjänster. Många andra länder har emellertid valt att ta hjälp av den privata sektorn för att distribuera och rena vatten. Om ett land väljer att privatisera en viss tjänst är det rimligt att även utländska tjänsteleverantörer ges möjlighet att erbjuda sina tjänster på marknaden.

I de pågående GATS-förhandlingarna har EU riktat önskemål till andra medlemsländer i WTO att de skall göra åtaganden för vattenrelaterade tjänster, dock med den förtydligande skrivning som nämnts ovan. Inga länder har hittills gjort några åtaganden för vattendistribution i GATS.

WTO och tvistlösningsmekanismen

Förhandlingen om tvistlösningsystemet, som pågår parallellt med Doharundan, syftar till att förbättra och klargöra tvistlösningsmekanismen. Enligt tidigare beslut skulle dessa förhandlingar vara avslutade den 31 maj 2004. Något nytt beslut om slutdatum har inte tagits, men förhandlingarna fortsätter ändå med syftet att ändringarna skall träda i kraft så snart som möjligt.

Sverige har aktivt deltagit i utarbetandet av EU:s förslag genom att t.ex. ta fram särskilda analyser dels om möjligheten att införa ett system med mer permanenta panelmedlemmar, dels om frågan om ökad öppenhet samt dels om utvecklingsländers möjlighet att använda tvistlösningssystemet. Analyserna har ingått i det underlag som EG-kommissionen använt sig av för att ta fram EU:s gemensamma ståndpunkter. I förhandlingarna verkar EU för ett system med permanenta panelmedlemmar, bättre efterlevnad av panelutslag samt förändringar så att fler utvecklingsländer och förhandlingssvaga länder kan driva tvister i WTO.

Konsekvenserna för utvecklingsländerna av WTO-avtalen har utretts av Kommerskollegium efter tidigare initiativ av näringsutskottet. I kollegiets rapport från februari 2004 (dnr 100-171-04) dras slutsatsen att WTO:s tvistlösningssystem fungerar relativt bra för u-länder. WTO:s nuvarande tvistlösningssystem är mer automatiskt och mer bindande än det tidigare systemet under GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) före år 1995 – något som gynnar svagare WTO-medlemmar. Statistik visar också att u-länder använder sig av det nuvarande tvistlösningssystemet i större utsträckning än under GATT-tiden och med större framgång. Denna framgång är emellertid främst koncentrerad till en liten grupp större och mer utvecklade utvecklingsländer. I rapporten ställs frågan om vad som är u-ländernas huvudsakliga problem.

Att u-länderna använder systemet i allt större omfattning exemplifieras av att Antigua och Barbuda i en tvist rörande spelfrågor har vunnit mot Förenta staterna år 2004. Bangladesh har samma år använt sig av systemet i en tvist mot Indien rörande antidumpningsåtgärder. Dessa fall är föremål för prövning i Överprövningsorganet. Som nämnts i det föregående har Brasilien vunnit över Förenta staterna i en tvist angående bomullsstöd.

Samtidigt kan konstateras att tvistlösningssystemet fungerar bättre för i-länder än för utvecklingsländer. Utvecklingsländernas största problem är brist på administrativ, handelspolitisk och juridisk kompetens. Detta är något som är svårt att åtgärda inom ramen för tvistlösningssystemet. Sverige har vidtagit olika åtgärder för att hjälpa utvecklingsländer till en bättre användning av WTO:s tvistlösningssystem, bl.a. genom att vara en av de huvudsakliga givarna till Rådgivande centrum i WTO-rätt (Advisory Centre on WTO Law). Centrumet är avgörande för utvecklingsländernas förmåga att använda systemet. Regeringen har även uppdragit åt Kommerskollegium (remiss 2004-11-17) att utreda vilka konkreta åtgärder som Sverige och EU kan vidta för att göra systemet ännu mer tillgängligt för utvecklingsländerna.

WTO och konsumentskyddsfrågor

När det gäller EU:s interna politik var kommissionens vitbok om livsmedels-säkerhet år 2000 en viktig startpunkt för en gemensam europeisk livsmedelspolitik (KOM/1999/719). De flesta av vitbokens över 80 förslag är nu genomförda, men arbetet fortgår.

Inom WTO är det främst Avtalet om sanitära och fytosanitära frågor, det s.k. SPS-avtalet, vilket trädde i kraft år 1995, som är aktuellt. Sverige arbetar inom ramen för SPS-avtalet för att ha en fortsatt hög nivå i fråga om konsumentskydd, djurhälsa och växtskydd. Samtidigt är det centralt att SPS-åtgärder står i samklang med de internationella spelreglerna och inte missbrukas som förtäckta handelshinder. SPS-reglerna ses som ett stort problem för många u-länder. Sverige arbetar därför aktivt för att underlätta för u-länderna att leva upp till SPS-kraven, exempelvis genom tekniskt bistånd.

Det finns en intressekonflikt inom i-länderna mellan ambitionen att tillmötesgå u-ländernas exportintressen och målsättningen att skydda de egna konsumenterna mot hälsorelaterade olägenheter. Asiatiska och latinamerikanska u-länder är enligt Kommerskollegiums tidigare nämnda rapport om konsekvenser för u-länderna av WTO-avtalen förhållandevis aktiva i SPS-arbetet, medan merparten av de afrikanska länderna samt de minst utvecklade länderna är betydligt mindre aktiva. SPS-avtalet har, enligt vad som sägs i rapporten, inte inneburit att i-ländernas säkerhetskrav har minskat.

Sverige driver även konsumentintressen i de pågående jordbruksförhandlingarna i WTO. Ett konkret exempel är att Sverige verkar för att tillfälliga stöd för djurskydd skall klassificeras som icke handelsstörande stöd. Det var därför en framgång för svensk del att öppningar ges för detta i julibeslutet, även om mycket arbete återstår.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att WTO-förhandlingarna återupptagits och att det finns goda möjligheter att förhandlingarna skall kunna fullföljas till ett slutresultat inom rimlig tid.

Ett ambitiöst resultat av förhandlingarna behövs för att förbättra förutsättningarna för hållbar tillväxt i världsekonomin, motverka nya protektionistiska tendenser, förbättra fattiga länders möjligheter till positiv utveckling, minska handelshinder samt gynna konsumenterna. Utskottet delar regeringens syn att de pågående förhandlingarna bör utmynna i moderniserade handelsregler som skapar förutsättning för välstånd, sysselsättning och tillväxt och inte missgynnar fattiga länder och folkgrupper.

Det är enligt utskottets mening positivt att u-länderna har fått ökad uppmärksamhet i förhandlingsarbetet. Tillvaratagandet av u-ländernas intressen är centralt för de fortsatta förhandlingarna. Den splittring mellan i-länder och u-länder som lades i dagen vid ministerkonferensen i Cancún måste motverkas. Samtidigt krävs en balanserad uppgörelse, där alla WTO-medlemmar får intressen tillgodosedda för att förhandlingarna skall kunna avslutas och för att resultatet skall bli ambitiöst. En särskild och differentierad behandling av u-länderna ligger i linje därmed. Dock är det viktigt att komma ihåg att u-länderna i WTO inte är en homogen grupp med samma intressen och agerande. Särskild och differentierad behandling kräver därför en försiktig hållning för att också främja handel och samarbete mellan grannländer.

Vidare gäller det att stimulera handelsrelationer med producenter i fattiga länder som främjar bra arbetsförhållanden, bra livsmiljö och miljö i övrigt. Industrieländerna måste i större utsträckning än tidigare acceptera tullsänkningar på varor som är av exportintresse för u-länderna, men u-länderna måste också underlätta handeln sinsemellan. Utskottet vill i detta sammanhang återigen peka på betydelsen av handelsrelaterat tekniskt bistånd till utvecklingsländerna så att dessa kan utnyttja det internationella handelssystemet på ett mer effektivt sätt. När det gäller konsumentskyddsfrågorna, vilka berörts i motion 2004/05:MJ332 (fp), kan tekniskt bistånd användas för att hjälpa u-länderna att leva upp till kraven. Med hänsyn till u-ländernas behov ställer sig utskottet bakom ansatsen att pröva möjligheterna att upprätta ett centrum för handelsrelaterad kapacitetsuppbyggnad.

Utskottet beklagar liksom motionärerna till motion 2004/05:N74 (fp) att förhandlingar om transparens i offentlig upphandling inte har gått att få till stånd. Enligt uppgift kommer regeringen – efter de nuvarande förhandlingarnas avslutande – att verka för att detta område tas upp till nya förhandlingar, vilket är positivt.

Med anledning av motionsönskemålets inriktning på en ökad öppenhet inom WTO, vill utskottet framhålla att den svenska linjen – dvs. att inriktningen bör vara ökad öppenhet inom WTO och från WTO och utåt – helhjärtat stöds av utskottet. Alla WTO-medlemmar bör ha full insyn i det pågående arbetet inom organisationen och ha möjligheter att påverka arbetet. Öppenhet och dialog ser utskottet som nödvändiga – men inte tillräckliga – förutsättningar för att resultaten skall bli bra och för att de skall vinna legitimitet. Formella och protokollförda möten är ett viktigt forum för förhandlingar i WTO, men diskussioner måste också kunna föras informellt och i mindre kretsar. Vid dessa möten är det angeläget att deltagarkretsen är representativ och att alla medlemsländer efteråt får tid och möjlighet att påverka eventuella textförslag innan de formellt antas. Utskottet är medvetet om att det måste finnas respekt för att enskilda länder i vissa fall inte vill röja sina förhandlingspositioner. Betydelsen av att Sverige agerar för att förmå EU att vara så öppen som möjligt med sina positioner får inte underskattas. Ovan har redovisats de olika åtgärder som har vidtagits.

Utskottet ser – i linje med uppfattningen i motion 2004/05:U313 (kd) – positivt på att frågorna om öppenhet och dialogen med det civila samhället kommer att analyseras och penetreras på djupet i samband med behandlingen av de olika förslagen i den nämnda Sutherlandrapporten. Liksom regeringen kan utskottet ställa sig bakom förslaget om klara riktlinjer för WTO:s relationer till det civila samhället och att mer resurser bör avsättas för en sådan dialog.

Öppenheten bör ytterligare kunna främjas genom att alla WTO:s medlemsstater, i likhet med Sverige, vinnlägger sig om att fästa större vikt vid en dialog med olika intressenter inför WTO-förhandlingarna. Sådana ansträngningar har också gjorts, bl.a. med teknikens hjälp. Utskottet vill framhålla vikten av att de svenska förhandlingspositionerna och hur Sverige driver

dessa positioner i EU även fortsättningsvis öppet redovisas i riksdagen, inte minst i samband med WTO:s ministermöten. Liksom tidigare anser utskottet att en regelbunden samlad rapportering kring WTO-frågorna är angelägen för att säkerställa riksdagens inflytande och möjlighet till insyn, vilket ligger i linje med ett yrkande i motion 2004/05:U278 (v) om en årlig rapport till riksdagen. Någon form av parlamentariskt inflytande i WTO kan också vara en väg att uppmärksamma behovet av öppenhet.

Även inom tvistlösningsprocessen är öppenheten en viktig fråga, som bör prioriteras. I denna fråga har utskottet ingen annan uppfattning än den som framförs i motionerna 2004/05:U313 (kd) och 2004/05:U254 (mp). Enligt utskottet är det positivt att Sverige driver frågor om en modernisering av tvistlösningsmekanismen i förhandlingsarbetet.

När det gäller WTO:s allmänna tjänsteavtal, GATS, anser utskottet i likhet med uppfattningen i motion 2004/05:U254 (mp) att kontinuerliga utvärderingar är ett viktigt instrument. Utskottet drar dock inte samma slutsats som motionärerna, nämligen att paragraf 19 i GATS-avtalet skall ändras. Liksom föregående år anser utskottet att det är viktigt att GATS erbjuder förutsägbarhet på ett lands tjänstemarknad, när landet har valt att göra åtaganden i någon sektor. En fri och öppen handel med överenskomna spelregler inom tjänstesektorn kan effektivisera ekonomin, främja utveckling inom många områden och motverka korruption. I fråga om offentliga tjänster avser EU:s förhandlingsunderlag enbart de områden där privata aktörer tillåts; inga krav ställs således på de marknader där det råder offentligt monopol. Utskottet är dock medvetet om att frågan om hur offentliga tjänster definieras i GATS ibland har kommit upp till diskussion.

Utan att gå in på samtliga de spörsmål som tas upp i motionerna kan utskottet sammanfattningsvis konstatera att många av de berörda frågorna är uppmärksammade och att förändringsarbete rörande dessa frågor har inletts. En fortsatt bedriven kraftfull politik i enlighet med ovanstående linjer, bl.a. angående öppenhet, dialog och hänsyn till u-ländernas situation, är vad utskottet förväntar sig. Med hänvisning till vad som anförts anser utskottet att det inte finns behov av något initiativ från riksdagens sida med anledning av de här aktuella motionsyrkandena.

Handel, miljö och sociala frågor m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om handel, miljö och sociala frågor med hänvisning till den pågående utvecklingen när det gäller miljö- och arbetsrättsfrågor m.m. *Jämför reservationerna 2 (v, mp) och 3 (kd).*

Motionerna

Motionärerna till motion 2004/05:N246 (s) tror på en hållbar tillväxt som främjar handel men samtidigt också tar hänsyn till miljön och människorna. Utvidgningen av EU ger inte bara ökade ekonomiska möjligheter utan även bättre förutsättningar för att skydda miljön i Östersjön. Därför bör vi samarbeta med våra grannländer för att hitta gemensamma lösningar, menar motionärerna.

I motion 2004/05:N439 (s) vill motionären påtala ett behov av bindande regler för transnationella företag avseende sociala och miljömässiga frågor. Det är i dag svårt eller omöjligt för många länder att hålla transnationella företag ansvariga för brott på grund av begränsningar i lagstiftning och i finansiella resurser. Frivilliga uppförandekoder kan bidra till att företag agerar mer ansvarsfullt men begränsas av att de är frivilliga och omöjliga att granska på annan grund än moralisk, anser motionären. Sverige bör därför vara ett gott föredöme och verka pådrivande inom både FN och EU för att skapa ett internationellt bindande regelverk för transnationella företag, enligt motionären.

Motionärerna bakom motion 2004/05:A222 (s) begär att EU skall bedriva en rättvis handelspolitik, vilket innebär att det skall krävas att de företag som exporterar till EU-länderna skall kunna garantera att varorna har tagits fram med hänsyn till människor, djur och miljö. Motionärerna ser stora problem med att företag flyttar sin produktion till länder utanför EU för att få billig arbetskraft – i värsta fall genom barnarbete – för att sedan sälja sina produkter till EU-länderna. Den europeiska marknaden bör därför stängas för den typen av företag, anser motionärerna.

I motion 2004/05:L278 (fp) uppmärksammas svårigheten med att kräva skadestånd av transnationella företag som ställer till med skador i ett annat land än där moderbolaget har sitt säte. För att förhindra att företag bryter mot mänskliga rättigheter (MR) eller avtal om internationell arbetsrätt eller att företagen bedriver verksamhet som skadar miljön bör Sverige stödja arbetet inom FN för att skapa hållbara regelverk för transnationella företag, anser motionären.

I motion 2004/05:U313 (kd) uttalas förhoppningen att allt fler företag skall ansluta sig till FN-initiativet The Global Compact. Samtidigt bör det enligt motionärerna undersökas hur en extern kontroll av efterlevnaden skulle kunna ske. Kristdemokraterna anser att FN-initiativet bör följas upp genom ett nära samarbete mellan regeringen och det svenska näringslivet om hur företagen bör agera i tredje världen och hur etiska uppförandekoder bör utformas. Vidare bör det enligt motionärerna finnas ett mervärde i ett europeiskt ramverk för bl.a. uppförandekoder – något som EG-kommissionen nyligen föreslagit i ett meddelande.

I motion 2004/05:U315 (kd) hävdas att det finns förespråkare för att frågan om mänskliga rättigheter skall inkluderas i en framtida handelsrunda inom WTO. Motionärerna påpekar att frågan är mycket känslig och att det finns en klar risk för att mänskliga rättigheter används som ett svepskäl för fortsatt

protektionism från i-ländernas sida gentemot u-länderna. Därför måste det finnas tydliga regler som kan förhindra missbruk om frågan skall tas in i WTO:s agenda, anser motionärerna.

I motion 2004/05:U254 (mp) förordas att internationella avtal på miljöområdet överordnas WTO:s avtal.

I motion 2004/05:U280 (mp) anförs att det i många länder är praktiskt taget omöjligt att hålla transnationella företag ansvariga för brott. Ett skäl är begränsningar i lagen och brist på finansiella resurser för att driva rättsprocesser. I länder där transnationella företag står för betydande investeringar kan regeringar känna sig tveksamma till att äventyra dessa genom att driva igenom bättre regelverk för sociala rättigheter och miljöhänsyn. Sverige borde föregå med gott exempel och verka pådrivande internationellt och genom EU för att FN skall utarbeta bindande regler för transnationella företag.

Vissa kompletterande uppgifter

Regler för transnationella företag

Genom globaliseringen har svenska företags internationella verksamhet ökat kraftigt, även i länder där efterlevnaden brister i fråga om de grundläggande principer som det internationella samfundet har enats om rörande mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsvillkor, miljö, bekämpning av mutor och hållbar utveckling. Företags sociala ansvar har därmed kommit högt upp på den nationella och internationella agendan. Regeringen vill stimulera svenskt näringsliv och svenska företag att uppträda i enlighet med internationellt överenskomna grundläggande normer och principer som t.ex. FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och kärnkonventioner enligt Internationella arbetsorganisation (ILO). Arbetet med företags sociala ansvar skall ses som en naturlig utveckling och förstärkning av den internationella handelspolitiken. Sverige deltar aktivt i det internationella arbetet inom ramen för FN, OECD och EU för att främja ansvarsfullt företagande.

Debatten om företags sociala och miljömässiga ansvar handlar bl.a. om bindande regler för företag. Internationellt är Sverige ett av de mest pådrivande länderna när det gäller frågeställningar om företags sociala och miljömässiga ansvar. Regeringen har välkomnat att ett ökat antal företag arbetar med sociala och miljömässiga frågor och människorättsfrågor. Frivilliga initiativ bör ses som ett komplement då det legala systemet inte fungerar tillfredsställande.

Internationella regler avseende mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsvillkor och miljöhänsyn finns i dag genom mellanstatliga avtal och konventioner, t.ex. FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och ILO:s konventioner inom arbetslivsområdet. Ett förbättrat genomförande av existerande avtal och konventioner skulle dock kunna säkerställa att gemensamma mål avseende fattigdomsbekämpning, respekt för mänskliga rättigheter och en hållbar utveckling uppnås.

Initiativet Globalt ansvar är ett viktigt instrument för att öka medvetenheten om dessa frågor såväl bland svenska företag, arbetsmarknadens parter och det civila samhället, som inom Regeringskansliet och berörda myndigheter. Globalt ansvar beskrivs utförligt i utskottets betänkande 2003/04:NU12 (s. 40), till vilket hänvisas.

Regeringen har sedan år 2002, inom ramen för initiativet Globalt ansvar, bedrivit ett arbete med information och kunskapsspridning kring mänskliga rättigheter, grundläggande arbetsvillkor, en hållbar miljö och bekämpande av korruption i samband med företags globala verksamhet. Drygt 30 seminarier och flera workshopar m.m. har hittills anordnats med syfte att sprida kunskap och att främja dialogen mellan olika aktörer. Initiativets arbete har i hög grad bidragit till att frågan om företags sociala och miljömässiga ansvar fått ökat fotfäste på företagsnivå i Sverige och inom organisationer såväl nationellt som internationellt. Arbetet skall ses som en naturlig del i svensk utrikeshandelspolitik.

Genom FN:s initiativ The Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag finns riktlinjer för de transnationella företagens verksamhet. Riktlinjerna bygger på existerande internationella instrument, som t.ex. ILO:s kärnkonventioner. OECD:s riktlinjer innehåller dessutom en uppföljningsmekanism som innebär att misstanke om överträdelse av riktlinjerna kan anmälas till en nationell kontaktpunkt. Den nationella kontaktpunkten är i sin tur skyldig att undersöka frågan och – om fallet ligger inom den nationella kontaktpunktens mandat – genom diskussion försöka förmå företaget i fråga att följa riktlinjerna. När det gäller FN:s The Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag hänvisas till utförliga redovisningar i betänkandena 2002/03:NU5 (s. 37) och 2003/04:NU12 (s. 40).

Sverige stöder FN-initiativet The Global Compact såväl finansiellt som politiskt och är en stor bidragsgivare. I dag finns närmare 2 000 företag anslutna till The Global Compact varav ett 25-tal svenska. Fokus ligger på hur kunskapen om principerna skall ökas bland företag och organisationer men också på behovet av att i ökad utsträckning gå från ord till handling.

Handel och mänskliga rättigheter

Frågan om företags ansvar för mänskliga rättigheter har kommit upp till diskussion också i Kommissionen för mänskliga rättigheter (MRK) inom FN. Ett förslag som tagits fram av en undergrupp till kommissionen, bestående av 26 experter, rör bindande normer för företagen. Förutom normerna i sig innebär förslaget att FN ges i uppdrag att kontrollera efterlevnaden av normerna hos de enskilda företagen. Högkommissarien för mänskliga rättigheter har fått i uppdrag att formulera en rapport om läget på området. Därefter kommer frågan upp till behandling igen när MRK samlas år 2005.

Handel och arbetsrätt

Inför och under WTO:s ministerkonferens i Doha var Sverige ett av de länder som mest aktivt drev frågan om ett närmare samarbete mellan ILO och WTO

i syfte att förmå WTO att ta sin del av ansvaret för mänskliga rättigheter i arbetslivet. Genom positiva incitament bör länder uppmuntras att uppfylla de åtaganden de gjort i ILO avseende grundläggande arbetsvillkor. Ett exempel på detta är EU:s preferenssystem, där tullåttnader ges till länder som strävar efter att följa ILO:s grundläggande konventioner. Resultatet i Doha blev dock svagare än vad Sverige och EU önskat i detta sammanhang.

Sverige var pådrivande när EU lade fram ett förslag i WTO om ett permanent forum för diskussion om handel och arbetsrätt, vilket skulle innebära att WTO fick en större roll.

Motståndet från praktiskt taget samtliga u-länder var och är dock mycket starkt. De menar att en koppling mellan handel och arbetsvillkor skulle kunna missbrukas i protektionistiskt syfte.

Förslaget om ett permanent forum inom det internationella samfundet, inbegripet både ILO och WTO, kring dessa frågor är enligt uppgift fortfarande en svensk prioritet, även om arbetet efter Doha främst har koncentrerats på att hitta nya vägar för att driva på frågan om handel och arbetsrätt.

EU-arbete

För EU är frågan om handel, arbetsrätt och social utveckling prioriterad. I kommissionens meddelande från år 2001 om att främja arbetsrättsliga och sociala mål i en globaliserad värld (KOM/2001/416) slås huvuddragen för EU:s målsättningar om handel, arbetsrätt och social utveckling fast. Särskilt viktiga punkter i sammanhanget är stärkande av ILO:s övervakningsmekanism och fortsatt agerande för en dialog kring arbetsrätt, handel och utveckling m.m.

I juli 2003 antogs rådsslutsatser på basis av kommissionens meddelande. Sverige var en av de mest drivande medlemsstaterna i förhandlingsprocessen och resultatet bedömdes som positivt. I rådsslutsatserna fastställdes målsättningar, bl.a. i fråga om upprättande av ett permanent forum mellan WTO och ILO kring frågor om handel och arbetsvillkor, vikten av att stärka ILO:s övervakningsmekanismer samt frågan om företags ansvar och betydelse för implementeringen av mänskliga rättigheter i arbetslivet.

Vikten av respekt för dessa grundläggande rättigheter har också varit en av utgångspunkterna för den strategi för samarbete med ILO som regeringen antagit för perioden 2003–2006. I strategin anges sex specifika mål för Sveriges utvecklingssamarbete med ILO; ett av dessa är mänskliga rättigheter i arbetslivet.

Under våren 2005 kommer EU:s högnivågrupp för företags sociala ansvar att ta fram ett mandat och ett arbetsprogram för hur unionen skall arbeta med frågor om företags sociala och miljömässiga ansvar; detta kommer att redovisas i ett meddelande. Enligt uppgift avser regeringen att i olika former skapa allianser med andra berörda aktörer för att driva på och utveckla detta arbete. En ökad nordisk samverkan på området kan också förstärka redan pågående initiativ och bidra till att öka kunskapen om de frågeställningarna.

Internationella miljöavtal och relationen till WTO

WTO:s regelverk liksom multilaterala konventioner på miljöområdet (s.k. MEA:s) är viktiga delar av det internationella regelverk som Sverige och EU har att leva upp till. I samband med att nya miljökonventioner förhandlas fram för att bemöta de globala miljöproblemen uppstår frågor om relationen mellan dessa och WTO:s regler. Den svenska uppfattningen är att handelssystemet och WTO måste engageras och ge sitt bidrag till övriga delar av det globala arbetet med hållbar utveckling. Enligt uppgift är det Sveriges ambition i WTO-förhandlingarna att verka för att de olika avtalen inte spelas ut mot varandra, utan att de i samverkan skall främja såväl handeln som miljön i världen.

Östersjöområdet

Östersjöregionen har förvandlats till en snabbt växande region. Som svar på en fråga (fr. 2004/05:846) från Gunnar Axén (m) om handel och tillväxt i Östersjöregionen har näringsminister Thomas Östros svarat att Sveriges handel med Polen och de baltiska staterna har tredubblats under de senaste tio åren. Dessa länder utgör nu Sveriges tionde största exportmarknad. Förutom riktade exportsatsningar för små och medelstora företag har regeringen beslutat att ett svenskt Östersjöcentrum skall etableras på Gotland. Det främsta målet för centrumet kommer att vara att underlätta och utveckla kontakter och samarbete med länderna i Östersjöregionen. I Utredning rörande organisation av ett Östersjöcentrum (SOU 2004:124) föreslås centrumet bli en myndighet med ca 15 anställda och ha en årsbudget om drygt 80 miljoner kronor när verksamheten är fullt utbyggd år 2006. Enligt förslaget bör Östersjöcentrum etableras som ett treårigt projekt.

Miljöteknik är ett viktigt område inom det svenska exportfrämjandet. Exportrådet har på regeringens uppdrag skapat nätverket Svensk miljöteknikexport med nära 600 svenska företag. Genom gemensamma aktiviteter marknadsförs företagens tjänster och produkter inom luftrening, vatten- och avloppsrening samt avfallshantering och återvinning. Svensk miljöteknikexport är också ett forum för informations- och erfarenhetsutbyte mellan nätverkets företag samt mellan dessa och organisationer och myndigheter. I Östersjöområdet har svenska miljöteknikföretag i flera år haft möjlighet att ta sig in på en ny marknad genom försäljning av produkter som köpare i något av samarbetsländerna önskat pröva och för vilka ett särskilt stöd utgått genom Sida.

Länderna i Östersjöområdet var först i världen med att etablera gemensamma mål och åtgärdsprogram för hållbar utveckling. Instrumentet för detta samarbete är Baltic 21 (Agenda 21 för Östersjöområdet). Baltic 21-arbetet omfattar samtliga nordiska länder samt Ryssland, Estland, Lettland, Litauen, Polen, Tyskland och EG-kommissionen. Initiativet lanserades officiellt av miljöministrarna i de berörda länderna i oktober 1996 vid deras möte i Saltsjöbaden. Uppdraget till Baltic 21 är att arbeta för en hållbar utveckling inom Östersjöområdet genom ett samarbete mellan olika intressenter i regionen, till

vilka hör ett tjugotal statliga och icke-statliga organisationer förutom ländernas regeringar och EG-kommissionen.

Vid regeringschefernas Östersjötoppmöte i Estland i juni 2004 antogs ett nytt mandat för Baltic 21. Det nya mandatet innebär en vision av Östersjöområdet som en "ekoregion" där "eko" står för både "ekonomi" och "ekologi" och där den sociala dimensionen är starkt integrerad.

Regeringen har i februari 2005 fattat beslut om att bidra med 20 miljoner kronor till en särskild satsning på svensk projektexport, t.ex. export av anläggningar och systemlösningar inom energi- och miljöområdet. Satsningen riktar sig i första hand till marknaderna i EU:s nya medlemsländer och grannländer. Dessa länder står inför omfattande investeringar när det gäller infrastruktur och miljöförbättringar. Även EU bidrar med medel – 22 miljarder euro fram t.o.m. år 2006 – för att finansiera satsningar på infrastruktur och miljöförbättringar m.m. i de nya medlemsländerna. EU-medel förväntas inflyta även fortsättningsvis fram till år 2013.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser positivt på att frågan om sambandet mellan handel, miljö och sociala frågor m.m. har kommit upp i olika forum och i olika sammanhang. Initiativ har tagits på flera håll. Utskottet har förhoppningen om att dessa initiativ speglar ett brett och djupt engagemang såväl i Sverige som internationellt.

Respekt för mänskliga rättigheter, rättvisa och social utveckling måste i första hand åstadkommas nationellt. Men WTO-avtalen bör understödja och främja de bredare utvecklingsmålen. Förhandlingarna i WTO innebär en möjlighet att utveckla ett brett regelverk som svarar mot de nya krav som globaliseringen ställer. Utskottet stöder inriktningen att WTO-förhandlingarna skall bidra till en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling för jordens alla länder. Handeln är inte ett mål i sig utan ett verktyg som – om det används på rätt sätt – kan bidra till att uppnå målen.

Utskottet är medvetet om att frågan om handel och miljö är känslig i förhållandet mellan industriländer och utvecklingsländer och att det föreligger svårigheter att hitta en balanserad lösning. Många utvecklingsländer ser de krav som reses från industriländernas sida beträffande miljöhänsyn mer som förtäckta protektionistiska strävanden än som verklig omsorg om miljövärdena. I de pågående förhandlingarna i WTO bör slås fast att handelsreglerna inte får motverka FN:s regler på miljöområdet.

ILO:s konventioner om arbetsvillkor måste få en starkare ställning inom världshandelssystemet. Utgångspunkten för Sveriges arbete är de miniminivåer som är definierade i ILO:s deklaration om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet. Förutsatt att dessa miniminivåer respekteras är den svenska uppfattningen, vilken utskottet stöder, att u-länderna måste få konkurrera fritt på sina villkor. Undermåliga arbetsvillkor är aldrig acceptabla som konkurrensmedel i en globaliserad värld. En förutsättning för att inte industriländernas krav på respekt för grundläggande arbetsvillkor även i ut-

vecklingsländerna skall upplevas som en form av protektionism är en närmare dialog mellan WTO och ILO. Sverige bör fortsätta att inom EU:s ram stödja den ovan nämnda linjen mot ett ökat samarbete mellan bl.a. WTO och ILO. Det är också värt att notera att konsumentkraven i industriländerna kan fungera som ett instrument för att driva fram bättre arbetsvillkor i de multinationella företag som har verksamhet i utvecklingsländerna.

Internationella regelverk på områden som mänskliga rättigheter, grundläggande rättigheter i arbetslivet och en hållbar miljö föreligger genom mellanstatliga avtal och konventioner såsom FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och ILO:s konventioner. Enligt utskottets sätt att se är problematiken inte en fråga om brist på internationella ramverk utan brist på politisk vilja att tillämpa reglerna inom vissa länder. På sikt är det viktigt att frågan om samhällsstyrningen i vissa länder tas upp i detta sammanhang.

FN:s The Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag är av stor vikt för att fästa uppmärksamheten på problemen i skärningspunkten mellan handel och miljö respektive handel och mänskliga rättigheter. Det är glädjande att Sverige och svenska företag har en stark internationell trovärdighet när det gäller engagemang för och kunnande kring mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och miljöhänsyn. Liksom tidigare ser utskottet positivt på initiativet Globalt ansvar, som innebär nya vägar att angripa problemen. Angreppssättet betyder att frågorna konkretiseras ned på företagsnivå. Svenska företag kan som ambassadörer på ett konkret sätt förmedla till andra länder hur Sverige ser på mänskliga rättigheter och ett gott arbetsliv. Utskottet stöder regeringens arbete med att förmå fler företag att ansluta sig till Globalt ansvar. Genom att enskilda svenska företag tar problemen på allvar och visar att de är socialt och etiskt medvetna kan de också skaffa sig konkurrensfördelar. Företagens egna engagemang är av stor vikt anser utskottet. Detta innebär dock inte att frivillighet kan ersätta väl fungerande lagar och regler.

Det är rimligt att införa en uppförandekod som innebär bestämda riktlinjer när det gäller miljöhänsyn, arbetsvillkor, respekt för mänskliga rättigheter m.m. Enligt utskottets uppfattning finns det flera skäl för att Sverige på sikt skall verka för att en internationell uppförandekod av bindande natur inrättas. Konsumenterna har också ett ansvar att granska företagen och genom sina inköp styra företagen i önskad riktning.

När det gäller Sveriges handel med länderna runt Östersjön och befarade miljöproblem i samband därmed ligger motionärernas önskemål i linje med den utveckling som pågår och den politik som bedrivs.

Med det anförda avstyrker utskottet samtliga här behandlade motionsyrkanden.

Exportkreditfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om exportkreditfrågor med hänvisning till Exportkreditnämndens reviderade miljöpolicy och ökade öppenhet. *Jämför reservation 4 (kd, v, mp).*

Motionerna

I motion 2004/05:U311 (kd) konstateras att endast ett fåtal av OECD-länderna har satt upp miljökrav för sina exportkreditnämnder. Den miljöpolicy som den svenska Exportkreditnämnden (EKN) har för garantigivning innebär i stort sett bara att det är möjligt att göra en miljögranskning av de projekt som det ansöks medel till. Vilka projekt som skall granskas liksom beviljande av medel beslutas av EKN, upplyser motionärerna. De menar att en obligatorisk miljöprövning måste föregå alla beslut om statliga exportkrediter. Tydliga riktlinjer bör utarbetas för vilka negativa miljöeffekter som inte kan accepteras. Motionärerna anser också att Sverige bör verka för att gemensamma regler för exportkreditnämnderna tillkommer inom EU. De kräver att projekt som finansieras med stöd av exportkreditnämnder i EU-länderna skall uppfylla grundläggande miljökrav.

I motion 2004/05:N366 (kd) föreslås att en obligatorisk miljöprövning skall föregå alla beslut om statliga exportkrediter och exportgarantier. Motivet är att undvika att EKN stöder projekt som innebär miljöingrepp och exploatering av naturen.

Motionärerna till motion 2004/05:N324 (v) anser att EKN behöver en bättre miljöpolicy. Den viktigaste åtgärden är en obligatorisk miljögranskning för samtliga projekt som kan få en negativ inverkan på miljön. EKN skall följa etiska regler och miljöregler liksom grundläggande regler för arbetsrätt, barnkonventionen och konventionen om mänskliga rättigheter. Att dessa konventioner följs bör vara ett krav för att ett företag skall erhålla exportkrediter från EKN, anser motionärerna.

I motion 2004/05:U280 (mp) föreslås att offentlig kredit- och garantigivning från EKN och Svensk Exportkredit enbart skall accepteras för bolag som lever upp till en rad grundläggande regler för exempelvis arbetsrätt, miljökrav och mänskliga rättigheter.

Vissa kompletterande uppgifter

Inom OECD har arbete med frågan angående miljöhänsyn vid statsstödd exportfinansiering pågått under flera år. Redan år 2001 enades de flesta OECD-länder om gemensamma riktlinjer på området. År 2003 antog OECD:s råd en rekommendation om miljöhänsyn vid statsstödd exportfinansiering som gäller samtliga OECD-länder. Redan dessförinnan hade flertalet av OECD:s medlemsländer infört miljökrav vid statsstödd exportfinansiering. En

aktuell sammanställning av hur långt olika medlemsländer inom OECD har kommit avseende miljöhänsyn och exportkrediter finns på OECD:s hemsida. OECD planerar att under våren 2005 publicera en ny sammanställning. Sverige har aktivt medverkat till ovannämnda rekommendation, inte minst genom svenskt ordförandeskap i den grupp som hanterade frågan.

Kommissionen (DG Handel) har hittills valt att inte driva frågan om miljöhänsyn vid statsstödd exportfinansiering inom EU, eftersom det ansetts lämpligare att driva denna fråga inom OECD i en bredare krets av länder. Några stora aktörer inom statsstödd exportfinansiering utanför EU (exempelvis Förenta staterna, Kanada och Japan) har därmed kommit att omfattas av arbetet, vilket är angeläget av bl.a. konkurrensskäl.

Före beslut om statsstödda exportkreditgarantier gör EKN sedan år 2000 en miljöprövning. Denna miljöprövning har stegvis utvecklats på basis av gjorda erfarenheter, senast som en direkt följd av ett OECD-beslut i december 2003. Miljöprövningens syfte är att motverka negativa konsekvenser för miljön. Projekten inrangeras i olika kategorier beroende på vilken typ av projekt som avses. Ett projekt som anses kunna ha starkt negativ miljöpåverkan placeras i kategori A. För sådana projekt kräver EKN en miljökonsekvensbeskrivning. En sådan beskrivning, eller en sammanfattning av denna, skall offentliggöras 30 dagar innan EKN utfärdar garantiförbindelse. Ett projekt som kan antas ge upphov till något mindre miljöpåverkan klassificeras som kategori B. Projekt och projektrelaterad export som klassificerats som kategori A och B miljögranskas av EKN samt redovisas till OECD.

EKN miljögranskar härutöver projekt där ansökan avser minst 100 miljoner kronor och där kredittiden är minst 2 år. Om det finns särskilda skäl, kan även andra affärer komma att miljögranskas, t.ex. när lokaliseringen anses känslig. EKN följer därmed OECD:s rekommendation.

Det finns även förslag inom OECD att mer fördelaktiga villkor skall kunna lämnas för projekt som använder förnybar energi. Denna fråga är fortfarande under förberedande diskussion inom OECD.

EKN:s miljögranskning omfattar förutom yttre miljö även sociala aspekter. I regleringsbrev har EKN getts i uppdrag att utveckla arbetet med etiska hänsyn. Med etiska hänsyn avses främst hänsyn till miljö, antikorrupcion och sociala frågor. EKN skall vidare informera sina kunder om de tidigare nämnda instrumenten The Global Compact, Globalt ansvar och OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Dessa riktlinjer innehåller information om bl.a. mänskliga rättigheter och förbud mot barnarbete.

Sverige har inom OECD aktivt arbetat för att nå en överenskommelse om miljöhänsyn vid exportfinansiering. Även andra etiska regler gällande sociala frågor, mänskliga rättigheter, antikorrupcion, hänsyn till fattiga länder har behandlats inom OECD. Sverige har därvid bl.a. tagit upp frågan om mänskliga rättigheter och statsstödd exportfinansiering, men flertalet medlemsländer inom OECD har inte visat något intresse för att förhandla fram en rekommendation om mänskliga rättigheter och statsstödd exportfinansiering.

Utskottets ställningstagande

EKN:s reviderade miljöpolicy har tillämpats från den 1 juli 2002. Miljöprövningen har ytterligare utvecklats som en följd av OECD:s rådsbeslut i december 2003. Ovan har beskrivits hur miljögranskningen går till vid exportprojekt med risk för negativ miljöpåverkan. Utskottet ser positivt på att arbetet med miljögranskning går framåt och att EKN fortsätter att utveckla verksamheten angående frågor om etisk hänsyn, bl.a. rörande antikorruption och sociala frågor.

När det gäller motionskravet om att all offentlig kredit- och garantigivning skall villkoras så att endast företag som uppfyller grundläggande regler för mänskliga rättigheter, arbetsrätt och miljö kan åtnjuta sådana krediter, vill utskottet beklaga att de svenska ansträngningarna inom OECD för att nå en sådan överenskommelse inte mötte gensvar. Förslaget inom OECD att mer fördelaktiga villkor skall kunna lämnas för projekt som använder förnybar energi bör enligt utskottets uppfattning utredas vidare.

Det bör i detta sammanhang erinras om att EKN har rutiner för att informera sina kunder om OECD:s riktlinjer för multinationella företag och om initiativen Globalt ansvar och The Global Compact.

En eventuell diskussion om frågeställningen kring nya bindande regler bör enligt utskottets mening föras på internationell nivå, så att inte enbart de svenska företagens konkurrenskraft påverkas.

En förbättrad information och ökad öppenhet från EKN:s sida är enligt utskottets uppfattning av stort värde. Den nya tekniken kan bidra till att informationen lättare sprids.

Därmed avstyrker utskottet samtliga här behandlade motioner i aktuella delar.

Inremarknadsfrågor, förslaget till tjänstedirektiv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden rörande förslaget till tjänstedirektiv med hänvisning till pågående arbete inom EU. *Jämför reservation 5 (m, fp, kd, c).*

Motionerna

I motion 2004/05:N213 (m) görs reflexionen att Europas tillväxt och konkurrenskraft stärks genom en gemensam marknad med nedmontering av hinder för konkurrens och rörlighet. Enligt motionären blir den gemensamma marknaden inte komplett utan ett direktiv som möjliggör utökad handel med tjänster. Det saknas grund för att hävda att ett tjänstehandelsdirektiv skulle hota den svenska arbetsmarknaden.

Folkpartiet framhåller i motion 2004/05:K431 att den inre marknaden och den ekonomiska integrationen är grunden och startpunkten för EU-samarbetet. Bland annat är tjänstehandelsdirektivet ett viktigt led i att få i gång den s.k. Lissabonprocessen. Enligt Folkpartiet bör regeringen ompröva sin inställning i fråga om direktivet och driva på så att kommissionens förslag antas så fort som möjligt. Direktivets krav på en harmonisering av lagstiftningen om konsumentskydd är av stor betydelse; det behövs tydliga regler för garantier, tvistlösning, produktsäkerhet osv.

I motion 2004/05:N334 (v) sägs att syftet med tjänstehandelsdirektivet är att nationella regler inte skall hindra den fria konkurrensen vid utförandet av tjänster inom EU. I debatten har uttryckts oro för att tjänstedirektivet negativt skall påverka områden som hälso- och sjukvård och den sociala tryggheten. Motionärerna kräver att regeringen säkerställer att direktivet inte inkräktar på medlemsländernas rätt att själva avgöra vilka verksamheter som skall bedrivas i offentlig regi.

Vissa kompletterande uppgifter

Kommissionens förslag (KOM/2004/2) till direktiv om tjänster på den inre marknaden beskrevs i utskottets betänkande 2003/04:NU12 (s. 50), till vilket hänvisas. Ytterligare information om direktivförslaget redovisas i den rapport som riksdagens utredningstjänst tog fram på uppdrag av utskottet, Förslaget om ett tjänstedirektiv – Bakgrund, innehåll och centrala frågeställningar (nr 14/2004). Rapporten utarbetades inför näringsutskottets offentliga utfrågning om tjänstedirektivet i november 2004. De stenografiska uppteckningarna från utfrågningen bifogas i bilaga 2.

Tjänstedirektivet hanteras av EU:s konkurrenskraftsråd, där det har tagits upp tre gånger under år 2004 (mars, maj och november 2004) samt under lunchen vid mötet i mars 2005. Regeringens samråd med EU-nämnden i denna fråga ägde rum den 18 november 2004. Då konstaterade näringsminister Thomas Östros att detta var startskottet för förhandlingsprocessen på politisk nivå. Efter en lång diskussion konstaterade ordföranden, Tommy Waidelich (s), att det fanns ett stöd för regeringens upplägg inför de fortsatta förhandlingarna.

Kommissionens förslag till tjänstedirektiv syftar till att förverkliga rätten till att etablera tjänsteverksamheter och säkerställa temporär tjänsteutövning i EU. Förhandlingarna om förslaget är inledda. Att skapa en reglerad tjänstemarknad med klara och tydliga regler i Europa är en fråga av vikt. Ökad rörlighet och integrering av tjänstesektorn är av stor betydelse för ökad sysselsättning, konkurrenskraft och tillväxt i Sverige och i övriga EU. Förslaget utgör en viktig del av Lissabonstrategin som handlar om att EU till år 2010 skall vara den mest konkurrenskraftiga och kunskapsbaserade ekonomin i världen.

Sverige har dock identifierat en rad problem med direktivförslaget, och regeringen anser att det behövs tydliga och klara justeringar i det nu liggande förslaget för att säkerställa grundläggande svenska intressen. Sverige kan inte

acceptera försämringar i den svenska välfärdsmodellen eller att vissa sektorer och områden försvagas. Arbetsrätten är ett av de områden där Sverige behöver söka klarlägganden och förändrade skrivningar.

Ett annat problemområde rör tillämpningen av ursprungslandsprincipen, vilken innebär att vid tillfällig tjänsteutövning skall lagen i det land varifrån tjänsteutövaren kommer bli gällande. Det bör betonas att denna princip endast gäller för tillfällig tjänsteutövning och inte för etablering. Att principen ger upphov till såväl problem som invändningar återspeglas inte minst i alla de undantag som förutses i direktivförslaget. Det är emellertid enligt uppgift svårt att se något alternativ till ursprungslandsprincipen och den har även fördelar, inte minst mot bakgrund av att frågan gäller fri rörlighet av tjänster mellan 28 olika medlemsstater på en gemensam inre marknad. Här inkluderas även Norge, Island och Liechtenstein inom ramen för EES-samarbetet. Frågan om ursprungslandsprincipen kommer enligt uppgift att bli föremål för intensiva förhandlingar under året.

På en fråga (fr. 2004/05:548) av Susanne Eberstein (s) om tänkbara problem med tjänstedirektivet har näringsminister Thomas Östros bl.a. svarat att en reglerad tjänstemarknad inte får leda till att vissa sektorer försvagas eller till försämringar i den svenska välfärdsmodellen. Enligt regeringens övergripande förhandlingsstrategi måste det säkerställas att justeringar görs i det nu liggande förslaget. Näringsministern meddelade att han kommer att verka för att undantagen från ursprungslandsprincipen utformas heltäckande. Vidare skall det säkerställas att de svenska traditionerna av en hög skyddsnivå på bl.a. folkhälsoområdet kan bevaras och att svensk straffrättslig lagstiftning inte påverkas.

Kommissionen har klargjort att direktivförslaget inte skall kunna påverka hur medlemsstater organiserar och finansierar allmännyttiga tjänster. Direktivet ställer heller inte några som helst krav på att offentlig verksamhet skall privatiseras eller att nationella monopol skall avskaffas – det har framgått vid de förhandlingar som har ägt rum i Bryssel.

En intensiv debatt om tjänstedirektivet har ägt rum i några av EU:s stora medlemsstater. Det är en debatt som har kännetecknats av en generell oro för konsekvenserna av förslaget beträffande sociala villkor och arbetsrättsliga frågor m.m.

I ljuset av denna debatt har kommissionen uttalat att justeringar måste göras i förslaget för att konsensus skall kunna uppnås. Kommissionen har förklarat att direktivet måste bli mycket tydligt i fråga om att villkor och standarder för arbetstagare inte kommer att bli berörda på något sätt. Vidare bör hälsovårdsområdet liksom offentligt finansierade allmännyttiga tjänster exkluderas från direktivet. Ursprungslandsprincipen måste gås igenom ytterligare för att främja tjänstehandel över gränserna, åstadkomma förtroende mellan företag och konsumenter inom unionen och även mellan medlemsstaterna. Kommissionären för inre marknadsfrågor, Charlie McCreevy, har samtidigt betonat att kommissionen inte avser att dra tillbaka sitt förslag.

I rapporten från Konkurrenskraftsrådets möte den 7 mars 2005 informeras om att tjänstedirektivet diskuterades under lunchen, där det klargjordes att kommissionen inte avser att lägga fram ett nytt förslag men öppnade för exkluderande av hälso- och sjukvård samt tjänster i allmänhetens intresse.

Europeiska rådet sammanträdde i Bryssel den 22 och 23 mars 2005. Enligt ordförandeskapets slutsatser har Europeiska rådet fastställt följande prioriteringar:

”För att bidra till tillväxt och sysselsättning och stärka konkurrenskraften måste den inre marknaden för tjänster fungera fullt ut, varvid den europeiska sociala modellen måste bevaras. Mot bakgrund av den pågående debatten, av vilken det framgår att förslaget till direktiv i sin nuvarande lydelse inte helt och hållet uppfyller kraven, begär Europeiska rådet att allt görs under lagstiftningsprocessen för att nå brett samförstånd som tillgodoser alla dessa målsättningar. Europeiska rådet konstaterar att effektiva tjänster av allmänt ekonomiskt intresse är av stor betydelse i en högpresterande och dynamisk ekonomi.”

Den 24 mars 2005 informerade statsminister Göran Persson riksdagen om det nyssnämnda mötet i Europeiska rådet. Enligt statsministern bekräftade diskussionerna i rådet att det finns omfattande invändningar mot den tidigare kommissionens ursprungliga förslag. Från svensk sida hade klargjorts i rådet att åtgärder för att underlätta handeln med tjänster inom unionen är av stor vikt och att effekterna på tillväxt och sysselsättning inom EU inte skall underskattas. Men statsministern hade – liksom andra stats- och regeringschefer – tydliggjort att detta inte får ske på bekostnad av väl fungerande sociala och arbetsrättsliga system. För svensk del handlar det om hur vi väljer att tillhandahålla allmänna tjänster, att reglera arbetsmarknaden och att trygga goda levnadsförhållanden för alla medborgare, sades det.

På en fråga om ursprungslandsprincipen kommer att vara kvar i tjänstedirektivet svarade statsministern att han inte tordes vara säker på utgången av denna fråga. Enligt statsministern tar Sverige strid för kollektivavtalen. Hur detta kan kombineras med ursprungslandsprincip eller värdlandsprincip återstår att lösa, menade statsministern. Vidare kommenterades en annan dimension, nämligen att i brist på ett gällande tjänstedirektiv kommer konflikter som visar sig med anledning av tjänstehandeln att avgöras i domstol; då blir det den europeiska domstolen som kommer att lägga fast principerna, en utveckling som oroade statsministern. Enligt hans bedömning kan ett tjänstedirektiv vara på plats inom ungefär ett år.

Kommissionen inväntar nu att Europaparlamentet skall kunna lägga fram ändringsförslag som gör att förslaget kan få stöd av en bred majoritet. Parlamentets första läsning planeras äga rum i juni 2005.

Utskottets ställningstagande

Utgångspunkten för utskottet är att Sverige är ett litet och handelsberoende land, att tjänstesektorn utgör ungefär 70 % av den svenska ekonomin och att det finns mycket att vinna på ökade möjligheter till handel över gränserna.

Syftet med direktivförslaget – att skapa bättre förutsättningar för en väl fungerande tjänstesektor – bör välkomnas, inte minst från konsumentens synpunkt. Att handelshindren inom tjänstesektorn undanröjs och att svenska tjänsteföretag får lättare att exportera sina tjänster inom EU är självfallet positivt för svensk ekonomi och sysselsättning.

Med denna utgångspunkt är det viktigt att se till att det blir en reglerad tjänstemarknad inom EU. För att uppnå målet i Lissabonprocessen – att bli världens mest konkurrenskraftiga, dynamiska och kunskapsbaserade ekonomi år 2010 med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning – är en välfungerande tjänstesektor central. Alternativet till ett tjänstedirektiv är ett fortsatt praxisskapande från EG-domstolen; en sådan utveckling ligger inte i Sveriges intresse. Därför anser utskottet att det är viktigt att stödja tillkomsten av ett tjänstedirektiv.

Ett antal problem återstår dock att lösa, vilket också den ansvariga kommissionären, Charlie McCreevy, är medveten om. Inte minst ursprungslandsprincipen ger upphov till många frågor. Enligt kommissionen bör vissa tjänster undantas från direktivet, t.ex. inom hälsovårdsområdet. Denna ståndpunkt välkomnas av utskottet. Det är också viktigt att påpeka att medlemsstaternas möjligheter att bibehålla sina monopol inte får påverkas av tjänstedirektivet. Vidare måste den svenska modellen med kollektivavtal på arbetsmarknaden värnas. Det är en modell som ligger bakom stabila spelregler på arbetsmarknaden och därigenom bidrar till samförståndsanda och ekonomisk utveckling.

Enligt utskottets uppfattning måste direktivförslaget prövas noggrant från alla olika utgångspunkter; ordentliga justeringar och tydliggöranden kan väntas komma ut av förhandlingarna. Ett tjänstedirektiv som alla EU-länder kan stå bakom innebär ett stort steg framåt för den inre marknaden.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrks här behandlade motioner i aktuella delar.

Inremarknadsfrågor, tullar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå två motionsyrkanden om tullfrågor på den inre marknaden med hänvisning till att tullfrågor avgörs inom ramen för den europeiska unionen. *Jämför reservation 6 (kd).*

Motionerna

I motion 2004/05:T461 (kd) hävdas att EU snarast bör avskaffa alla importtullar på biodrivmedel och att EU bör ta upp denna fråga i WTO-förhandlingarna. Enligt motionärerna bör den svenska regeringen vara pådrivande inom EU för en sådan förändring. Etanol produceras i första hand i

utvecklingsländerna i söder, medan efterfrågan på bränsle är störst i de industrialiserade länderna i norr.

Även i Centerpartiets motion 2004/05:MJ370 tar motionärerna upp den svenska etanolproduktionen. I dag importerar Sverige etanol från andra EU-länder m.fl. länder eftersom deras produktionskostnader och priser är lägre än de svenska. Vidare gäller att vinetanolen är starkt subventionerad av EU, vilket snedvrider konkurrensen. Tullbestämmelserna när det gäller etanol är enligt motionärerna svåröverblickbara. Därför kräver motionärerna en översyn av tullbestämmelserna för att den inhemska etanolproduktionen inte skall missgynnas.

Vissa kompletterande uppgifter

Etanol ingår bland de jordbruksprodukter som ingår i WTO-förhandlingarna. Som tidigare redovisats driver Sverige på för att få till stånd en friare handel med jordbruksprodukter, däribland etanol. En ambitiös WTO-uppgörelse på detta område kommer att innebära att tullarna på etanol sänks kraftigt eller försvinner helt.

I Sverige produceras för närvarande etanol storskaligt endast av Agroetanol AB i Norrköping, ägt av Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Lantmännen. Denna fabrik producerar ca 50 000 kubikmeter etanol per år till en kostnad av ca 5,25 kr/l. Enligt uppgift är råvaran – spannmål – numera svenskproducerad. Mindre volymer etanol produceras också av Svensk Etanolkemi AB (Sekab) i Örnsköldsvik. Svensk etanol är avsevärt dyrare än t.ex. brasiliansk. Den stora skillnaden ligger i råvarupriset. Den färdiga brasilianska produkten kostar lika mycket eller mindre än den spannmål som Agroetanol köper in som råvara.

Den långsiktiga nyttan av svensk etanolproduktion från spannmål har ifrågasatts, bl.a. av Naturvårdsverket i rapporten Skattebefrielsen för biodrivmedel – leder den rätt? från år 2004 (rapport nr 5433). Också i betänkandet Introduktion av förnybara fordonsbränslen (SOU 2004:133) är slutsatsen likartad.

Andra bedömare hävdar tvärtom att europeisk produktion på lite längre sikt mycket väl kommer att kunna konkurrera med utomeuropeisk, eftersom efterfrågan kommer att öka drastiskt, inom och utom Europa.

Vinetanol kan vara både ”bra” och ”dålig” från miljösynpunkt beroende bl.a. på om den baseras på överskottsvin som skall kasseras eller på vin som framställts i syfte att göra etanol. Sverige kan dock inte skydda sig mot europeiskt producerad vinetanol. I dag köps denna enligt uppgift främst av Sekab, som därur bl.a. framställer E 85 (ett drivmedel som till 85 % på volymbas består av etanol och till 15 % av bensin. E 85 har avsevärt lägre lönsamhet än låginblandning av 5 % etanol i bensin. Den brasilianska sockerrörsetanolen är i allmänhet inte miljömässigt tveksam.

Enligt uppgift finns det vissa problem när det gäller tillämpningen av tullbestämmelserna för etanol, beroende på följande.

Etanol skall normalt importeras enligt tulltaxans kap. 22 som antingen odenaturerad ("drickbar") med en tullsats på 0,192 euro/l (1,74 kr/l) eller denaturerad ("odrickbar") med en tullsats på 0,104 euro/l (0,94 kr/l). Emellertid finns det klassificeringsbeslut från Tullverket med innebörd att denaturerad etanol med en viss andel bensin inte längre är etanol, utan "annan kemisk produkt" enligt tulltaxans kap. 38. Detta betyder att varan kan importeras till en mycket låg tullsats. På detta sätt förfars enligt uppgift med stora delar av den etanol som tas in i Sverige, vilket gör svenskproducerad etanol än mindre konkurrenskraftig.

Enligt energiskattedirektivet (rådets direktiv 2003/96/EG) kan bibränslen befrias från skatt under förutsättning att skattebefrielsen inte innebär en överkompensation av bibränsle i förhållande till det beskattade alternativet. I dag ges skattebefrielse för etanol genom individuella dispensbeslut.

Handläggare på Skatteverket har till en av etanolimportörerna på förfrågan angett att etanol som inte längre klassificeras som sådan inte bör få del av skattebefrielsen, eftersom det i dispensbesluten talas om "etanol" och inget annat. Något avslagsbeslut från Skatteverket på denna grund har dock så vitt känt inte meddelats. Ett sådant beslut av Skatteverket skulle kunna bli föremål för domstolsprövning, varefter frågetecknen således skulle kunna rätas ut.

Regeringen har i början av januari 2005 anmält en ändring av skattestrategin för alternativa drivmedel till kommissionen (ett statsstödsärende). Ändringen innebär att principen om skattebefrielse knyts till att etanolen skall vara klassificerad som odenaturerad, vilket medför den högre tullsatsen på 0,192 euro/l för importerad etanol. Agroetanol berörs inte av förändringen, eftersom detta företag redan producerar odenaturerad etanol. Det största frågetecknet är hur priset på E 85 påverkas av förändringen. Finansdepartementet bereder därför olika lösningar.

Tullbestämmelser är ett EU-harmoniserat område, där samma regler gentemot omvärlden gäller i hela unionen. Därför är det inte möjligt för Sverige att ensidigt genomföra en översyn av regelverket.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med motionärerna att miljövänliga bränslen är en viktig framtidsfråga. När det gäller förnybara bränslen pågår också ett arbete för att direktivet (2003/30/EG) om främjande av användningen av biodrivmedel eller andra förnybara drivmedel skall kunna införas i Sverige. I slutet av år 2004 presenterades betänkandet Introduktion av förnybara fordonsbränslen (SOU 2004:133), där bl.a. förslag angående ett nationellt mål för år 2010 redovisades. Enligt uppgift kommer betänkandet inom kort att skickas ut på remiss.

Här upptagna motionsyrkanden gäller inte frågan om förnybara bränslen i sig utan tullfrågor som aktualiseras i sammanhanget. Dessa frågor behandlas inte i den svenska riksdagen utan inom ramen för den europeiska unionen. Som tidigare redovisats är den svenska linjen att arbeta för tullsänkningar på jordbruksområdet, vilket omfattar även etanol. Ett önskvärt resultat av för-

handlingarna är att u-länderna får betydande marknadsöppningar inom unionen när det gäller jordbruksprodukter inklusive etanol. För svensk del görs bedömningen att etanol måste importeras vid sidan av den inhemska produktionen.

Utskottet vill understryka att hanteringen av etanol i Sverige skall ske på mest ändamålsenliga sätt utan att konkurrenssituationen snedvrids.

Med hänvisning till vad som anförts anser utskottet att här upptagna motioner i berörda delar bör avslås av riksdagen.

Inremarknadsfrågor i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om inremarknadsfrågor med hänvisning till pågående arbete inom EU. *Jämför reservation 7 (m, fp, kd, c).*

Motionen

Folkpartiet framhåller i motion 2004/05:K431 att den inre marknaden och den ekonomiska integrationen är grunden och startpunkten för EU-samarbetet. Det framhålls i motionen att det inte finns anledning att besluta om gemensamma skattesatser på EU-nivå. Dock lyfter motionärerna fram ett undantag, nämligen gemensamma miniminivåer för miljöavgifter, i syfte att minska gränsöverskridande miljöförstöring. Regelbundna uppföljningar med mätbara kriterier (s.k. benchmarking) är enligt Folkpartiets mening en bättre väg att gå än via detaljerad lagstiftning.

Vissa kompletterande uppgifter

Den inre marknaden utgör ett av fundamenten i EU-samarbetet. En effektiv inre marknad är en förutsättning för att EU skall kunna nå det strategiska målet att vara världens mest konkurrenskraftiga, dynamiska och kunskapsbaserade ekonomi år 2010 med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning (Lissabonmålet). Detta framhävs i kommissionens syntesrapport inför halvtidsöversynen av Lissabonstrategin. I denna rapport (KOM/2005/24) understryker kommissionen att en fungerande inre marknad utgör en av huvudprioriteringarna för att göra EU till ett mer attraktivt område att investera och arbeta i. Vidare sägs att kunskap och innovationer är kärnpunkten i den europeiska tillväxten och att politiken måste ge förutsättningar för företagen att skapa fler och bättre arbetstillfällen. Tanken att varje enskilt land skall upprätta sin egen "Lissabonplan" är också föremål för diskussion.

Det nuvarande ordförandelandet Luxemburg har i sin arbetsplanering för det första halvåret 2005 bl.a. redovisat att halvtidsöversynen av Lissabonstra-

tegin syftar till att se över prioriteringar och fokus och att förbättra styrning och införande av strategin. Medlemsstaterna bör ha en viss flexibilitet att prioritera bland målen. Vidare nämns att det är önskvärt att få till stånd en överenskommelse om att minska antalet rapporter som regelbundet måste tas fram av medlemsstaterna.

Nedan listas ett antal punkter för den inre marknads utveckling:

– År 2003 presenterade kommissionen en ny strategi i syfte att få den inre marknaden att växa och fungera i takt med utvidgningen och möjliggöra att Lissabonmålet uppnås. Bland annat uppmärksammades fri rörlighet, reduktion av skattehinder, förbättrande av villkoren för företagande och förenkling av regelverket. Strategin omfattar åren 2003–2006 och utvärderas årligen genom en s.k. genomföranderapport. I 2005 års genomföranderapport kunde konstateras att två tredjedelar av åtgärderna som planerats för år 2004 var genomförda. Bland annat har förhandlingarna om tjänstedirektivet påbörjats, länderna har enats om 40 av 42 åtgärder inom handlingsplanen för finansiella tjänster, vissa konsumentpolitiska åtgärder fortskrider m.m. Det gemensamma tvistlösningssystemet för handelshinder, Solvit³, omfattar numera alla medlemsstater och antalet hanterade fall har dubblats. 72 % av ärendena har blivit lösta på i genomsnitt tio veckor inom ramen för Solvit.

– Regelförbättringsarbetet fortskrider, bl.a. genom fortsatta konsekvensanalyser och åtgärder för att minska den administrativa bördan. Analyser av den samlade regelmassans effekt på konkurrenskraften i viktiga sektorer har gjorts, bl.a. när det gäller bilsektorn. Enligt den ovan nämnda syntesrapporten planerar kommissionen att genomföra fler analyser, bl.a. på energiområdet och i fråga om finansiella tjänster.

– EU-arbetet har haft en viktig roll när det gäller att förbättra konkurrensen, särskilt på energi-, transport- och telekommunikationsmarknaderna. Sverige har varit drivande i detta arbete och ligger jämfört med andra medlemsstater långt framme i processen när det gäller såväl tidpunkten för avreglering som omfattningen av konkurrensutsättningen. Fokus riktas nu mot vilken effekt den legala avregleringen har givit och hur regelverken tillämpas i medlemsstaterna.

– Fler företag strävar efter att etablera sig på europeisk nivå. Att driva företag och ta hänsyn till 25 olika system för företagsbeskattning innebär problem för företagen. Under året har tre direktiv på bolagsskatteområdet antagits. Diskussionen om en konsoliderad bas för företagskatten har fortsatt.

– Frågan om bättre och mer information om den inre marknaden och EU har också uppmärksammats. Kommissionen har uppmanat alla medlemsstater att upprätta nationella handlingsplaner för att konsumenter och företag skall få information om den inre marknaden. I Sverige har regeringen – som ett led i

³ Ett nätverk för problemlösning på den inre marknaden (Effective Problem Solving in the Internal Market, Solvit) startades i juli 2002.

detta arbete – uppdragit till Kommerskollegium att lämna underlag till arbetet med att ta fram en nationell strategi för att utveckla den inre marknaden i Sverige. Underlaget skall utgöras av en kartläggning och analys av svenska intressenters kunskaper och attityder om EU:s inre marknad. I en delrapport från Kommerskollegium redovisas företags information om den inre marknaden (dnr 100-174-04). Ett av resultaten var att 40 % av de tillfrågade små och medelstora företagen med utrikeshandel inte kunde peka ut en enda organisation som ger information om EU. Vidare skulle 80 % av de tillfrågade företagen välkomna en gemensam kontaktpunkt, som omfattade all information om EU. Även svenska myndigheters uppfattning om EU:s inre marknad har undersökts av Kommerskollegium. I rapporten Europa – ja, men hur? (dnr 100-172-2004) redovisas att myndigheternas kunskaper om och attityder till EU:s inre marknad varierar stort och att myndigheterna i dag inte har strategier för hur de skall driva EU-frågor. Kommerskollegium föreslår att innebörderna i EU-medlemskapet klargörs i verksförordningen, instruktioner m.m. En slutrapport skall redovisas av Kommerskollegium i mars 2005.

Enligt en nyligen presenterad utvärdering som gjorts av en brittisk fristående tankesmedja (Centre for European Reform) intar Sverige förstaplatsen bland EU-länderna när det gäller att uppfylla målen i Lissabonprocessen. Utvärderingen omfattar den första femårsperioden av processen. Danmark och Finland ligger strax efter Sverige.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har ingen annan uppfattning än motionärerna när det gäller önskvärdheten av att stärka den inre marknaden. Mot bakgrund av att EU:s inre marknad inte har fått fullt genomslag i Sverige är det positivt att regeringen har tagit steg för att formulera en nationell strategi för att utveckla den inre marknaden i Sverige. Enligt utskottets mening är det viktigt att den inre marknads möjligheter effektivt kan tas till vara i Sverige.

Som redovisats ovan pågår ett stort antal åtgärder med syfte att effektivisera regleringen av den inre marknaden. Olika harmoniseringsåtgärder fortgår i syfte att öka konkurrenskraften inom unionen. Viktiga framsteg har gjorts inom ramen för Lissabonstrategin, och den nu inledda halvtidsöversynen syftar till att ”väsas” åtgärderna för att uppnå målet till år 2010. Utskottet ställer sig bakom att halvtidsöversynen skall fokusera på ett snabbare genomförande av en balanserad agenda som omfattar dels ekonomiska reformer för att förbättra den inre marknaden och främja tillväxten, dels moderniseringar av sociala system för att öka arbetskraftsutbudet genom tillgång till livslångt lärande, bra barnomsorg och ökad jämställdhet. Utskottet ser hållbara offentliga finanser och förbättringar på miljöområdet som viktiga instrument för att stärka den inre marknaden.

Med hänsyn till den utveckling som pågår inom EU rörande den inre marknads funktionssätt m.m. anser utskottet att det inte är påkallat med

något riksdagens uttalande i dessa frågor. Det aktuella motionsyrkandet avstyrks därmed.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. WTO-frågor (punkt 2)

av Ingegerd Saarinen (mp) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:U254 yrkandena 2, 4, 5, 7–14 och 15 i denna del och 2004/05:U278 yrkande 6 och avslår motionerna 2004/05:U313 yrkandena 5 och 6, 2004/05:U332 yrkande 9 och 2004/05:N274 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

WTO har en potential att bli ett centralt forum för en global handelsregim som främjar hållbar utveckling och en jämlik global resursfördelning. Vi anser dock i likhet med uppfattningen i motion 2004/05:U254 (mp) att i-länderna har visat dålig lyhördhet för u-ländernas situation och att det måste till stora och genomgripande förändringar i såväl WTO-organisationens struktur som i dess olika förhandlingsprocesser. Från ett u-landsperspektiv är resultaten av juliöverenskommelsen blandade. I-länderna har ett stort ansvar för att åstadkomma att det slutliga resultatet av Doharundan verkligen skall genomsyras av u-ländernas krav.

Tillvaratagandet av u-ländernas intressen är centralt, skriver utskottets majoritet, men påpekar samtidigt att det krävs en balanserad uppgörelse där alla WTO-medlemmar får sina intressen tillgodosedda. För att klyftorna i världen skall minska och orättvisor rättas till krävs det dock en generös inställning från i-ländernas sida till u-länderna i förhandlingarna.

Tyvärr preciserade juliöverenskommelsen inte datum för när exportsubventionerna på jordbruksområdet skall vara avvecklade. Sverige bör verka för att datum sätts inom en så snar framtid som möjligt och att EU i förhandlingar om sänkning av minimistöden skall göra en strikt tolkning av vilka rika länder som skall beröras. Vidare anser vi att bomullsinitiativet inom WTO verkligen måste prioriteras; Sverige bör driva detta inom EU-kretsen.

I juliöverenskommelsen gav i-länderna löften om teknisk assistans till stöd för uppbyggnad av förhandlingskapaciteten i u-länderna. Dessa löften får inte vara tomma ord utan måste infrias. När det gäller Singaporefrågorna måste

förhandlingsmandatet för EG-kommissionen omprövas mot bakgrunden att u-länderna motsatt sig avtalsförhandlingar. Förenklade handelsprocedurer kanske kan komma till stånd utan avtal, och övriga Singaporefrågor bör helt avföras från diskussionen enligt vår mening.

Nyttigheter som rent vatten, vård och utbildning hör inte hemma i ett multilateralt handelsavtal som långsiktigt permanentar privata lösningar; därför bör Sverige i EU verka för att distinktionen mellan offentlig sektor och tjänstehandel i GATS-avtalet tydliggörs. När det gäller vattendistribution bör EU dra tillbaka de krav som EU lagt på andra länder. Vidare bör avtalet ändras så att kontinuerliga utvärderingar av måluppfyllelsen skall vara vägledande för de åtgärder som vidtas.

Enligt juliöverenskommelsen skall halvårsskiftet 2005 utgöra en slutpunkt för förhandlingarna om särskild och differentierad behandling (SDT). Vi menar att SDT bör ses som ett permanent instrument i WTO:s regelverk – inte som tillfälliga lösningar under en övergångsperiod för u-länder, vilket är regeringens inställning.

Öppenheten inom WTO lämnar mycket i övrigt att önska. Det är positivt att en arbetsgrupp har inlett arbetet med en översyn av öppenhetsfrågorna, men redan nu är det nödvändigt att öka öppenheten och alla medlemmars möjlighet till deltagande i olika beslutsprocesser. Ett exempel är att bara formella och protokollförda möten skall kunna utgöra underlag för förhandlingar. Det nuvarande systemet att ordföranden i olika förhandlingsgrupper utses av sekretariatet i samarbete med värdlandet är inte välbetänkt; vid kommande ministermöten bör det vara en relevant kommitté som utser ordförande. Även sättet att ta fram deklarationstexter bör reformeras i linje med FN:s sätt att arbeta, dvs. att ordföranden enbart sammanställer ändringsförslagen utan att göra en egen tolkning av dem.

För att säkerställa riksdagens inflytande och möjlighet till insyn i WTO-frågorna m.m. är det angeläget med en regelbunden samlad rapportering kring dessa frågor till riksdagen. I likhet med uppfattningen i motion 2004/05:U278 (v) anser vi att detta bör ske i form av en årlig skrivelse till riksdagen om vad Sverige gör inom handelspolitiken när det gäller WTO, EU och i fråga om regionala handelsavtal.

Tyvär innebär den nuvarande tvistlösningsmekanismen ett instrument främst för de resursstarka länderna. För att fattiga länders möjligheter att driva talan i WTO skall stärkas bör bl.a. följande åtgärder övervägas. En prövning skulle kunna leda till böter och inte bara till rätten att införa strafftullar mot det felande landet. U-länderna skulle kollektivt kunna införa strafftullar mot ett felande land. Vidare måste offentligheten inom WTO:s tvistlösningspanel öka.

Riksdagen bör ställa sig bakom vad som här har anförts om WTO-frågorna. Därmed tillstyrks motionerna 2004/05:U254 (mp) och 2004/05:U278 (v) i tillämpliga delar. Övriga motionsyrkanden avstyrks i den mån de inte blir tillgodosedda av vårt ställningstagande.

2. Handel, miljö och sociala frågor m.m. (punkt 3)

av Ingegerd Saarinen (mp) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:U254 yrkande 15 i denna del och 2004/05:U280 yrkandena 1 och 2 och avslår motionerna 2004/05:L278 yrkande 3, 2004/05:U313 yrkande 7, 2004/05:U315 yrkande 9, 2004/05:N246, 2004/05:N439 och 2004/05:A222 yrkande 2.

Ställningstagande

De nuvarande internationella handelsavtalen återspeglar främst den rika världens prioriteringar och är inriktade på ekonomisk tillväxt. Det faktum att vissa länder försöker vinna konkurrensfördelar på den globala marknaden genom att ha en obefintlig eller dålig lagstiftning för miljöskydd och arbetarskydd har inte uppmärksamats tillräckligt. I svaga statsbildningar och utvecklade demokratier är barnarbete, extremt låga löner, förbud mot facklig organisering m.m. inte ovanliga företeelser. I många länder är det svårt att hålla transnationella företag ansvariga för brott beroende på begränsningar i lagstiftningen, brist på finansiella resurser att driva rättsprocesser m.m. Det finns således mycket starka skäl att införa sociala och miljömässiga minimikrav på internationell nivå.

De nya frivilliga initiativen, exempelvis OECD:s riktlinjer, FN:s The Global Compact eller det svenska Globalt ansvar, är inte tillräckliga för att komma till rätta med oansvariga företag. Därför anser vi, i likhet med uppfattningen i motion 2004/05:U280 (mp), att behovet av internationellt bindande regler för transnationella företag är oavvisligt. Det är rimligt att införa en bindande uppförandekod som ger bestämda riktlinjer när det gäller miljöhänsyn, respekt för mänskliga rättigheter m.m. för företags verksamhet. Förslaget om en uppförandekod bör även drivas i internationella sammanhang, exempelvis inom WTO och FN.

Frågan måste även drivas nationellt och förändringar ske i det svenska arbetet. I dag är det t.ex. enbart fackförbund och näringsliv som deltar i Nationella kontaktpunkten; vi anser att – i likhet med vad som är fallet i andra länder – även intressenter som Fairtrade Center, Swedwatch m.fl. bör bjudas in för att delta i arbetet.

ILO:s konventioner om arbetsvillkor måste få en starkare ställning inom världshandelssystemet. Sverige bör inom EU:s ram stödja den ovan nämnda utvecklingen i riktning mot ett ökat samarbete mellan bl.a. WTO och ILO.

I likhet med uppfattningen i motion 2004/05:U254 (mp) anser vi att Sverige i EU-kretsen – med sikte på WTO-förhandlingarna – bör driva att FN:s regler på miljöområdet skall vara överordnade WTO:s regler.

Riksdagen bör genom ett uttalande ställa sig bakom vad vi har anfört rörande handel, miljö och sociala frågor m.m. Därmed tillstyrks motionerna

2004/05:U254 (mp) och 2004/05:U280 (mp) i berörda delar. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

3. Handel, miljö och sociala frågor m.m. (punkt 3)

av Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:U313 yrkande 7 och 2004/05:U315 yrkande 9 och avslår motionerna 2004/05:L278 yrkande 3, 2004/05:U254 yrkande 15 i denna del, 2004/05:U280 yrkandena 1 och 2, 2004/05:N246, 2004/05:N439 och 2004/05:A222 yrkande 2.

Ställningstagande

Globaliseringen rymmer stora möjligheter till ökad respekt för mänskliga rättigheter (MR). I dessa frågor delar jag de uppfattningar som framförs i motion 2004/05:U315 (kd). Inom WTO har det höjts röster för att inkludera MR-frågor i en framtida handelsrunda. Frågan är dock mycket känslig. Många utvecklingsländer ser de krav som reses från industriländernas sida beträffande mänskliga rättigheter som svepskäl för fortsatt protektionism från industriländerna gentemot utvecklingsländerna. Om mänskliga rättigheter skall ingå i WTO:s agenda måste det finnas tydliga regler som inte lämnar utrymme för missbruk.

Enbart WTO kan inte skapa tillräckliga förutsättningar för mänskliga rättigheter, rättvisa och social utveckling i enskilda länder. Dessa förutsättningar måste i första hand åstadkommas nationellt. WTO och frihandel med stabila och rättvisa spelregler är däremot betydelsefulla medel för att uppnå de bredare utvecklingsmålen. Förhandlingarna i WTO innebär en möjlighet att utveckla ett brett regelverk som svarar mot de nya krav som globaliseringen ställer. Jag stöder inriktningen att WTO-förhandlingarna skall bidra till en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling för jordens alla länder. Handeln är inte ett mål i sig utan ett verktyg som – om det används på rätt sätt – kan bidra till att uppnå målet.

FN:s The Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag är av stor vikt för att fästa uppmärksamheten på problemen i skärningspunkten mellan handel och miljö respektive mänskliga rättigheter. Förhoppningen är att alltför företag skall ansluta sig till The Global Compact och utarbeta egna planer för att uppfylla målen. Samtidigt bör det undersökas hur efterlevnaden skall kunna kontrolleras. I likhet med uppfattningen i motion 2004/05:U313 (kd) vill jag fästa uppmärksamheten på att konsumenterna har ett huvudansvar för att granska företag och genom sina köp styra företagen i önskad riktning.

ILO:s konventioner om arbetsvillkor måste få en starkare ställning inom världshandelssystemet. Sverige bör fortsätta att inom EU:s ram stödja den ovan nämnda linjen mot ett ökat samarbete mellan bl.a. WTO och ILO.

Ett problem är att det i dag finns flera olika slags koder på området, vilket kan skapa förvirring. Enligt min mening är det viktigt att huvuddragen i koderna är desamma och att de baseras på ILO:s huvudkonventioner. U-länderna bör uppmuntras till allt högre standard, men det får inte ställas orimliga krav på dem. Sammanfattningsvis bör regeringen utöka sitt samarbete med näringslivet för att uppmåna och stödja företagen att utarbeta etiska uppförandekoder men också säkerställa kontroll och uppföljning. Det nuvarande initiativet om globalt ansvar är lovvärt men behöver vidareutvecklas. Det sagda innebär dock inte att frivillighet kan ersätta väl fungerande lagar och regler.

Motionerna 2004/05:U313 (kd) och 2004/05:U315 (kd) tillstyrks i här behandlade delar. Övriga motionsyrkanden avstyrks i den mån de inte blir tillgodosedda genom mitt ställningstagande.

4 Exportkreditfrågor (punkt 4)

av Ingegerd Saarinen (mp), Mikael Oscarsson (kd) och Gunilla Wahlén (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2004/05:U280 yrkande 4, 2004/05:U311 yrkandena 15 och 16, 2004/05:N324 och 2004/05:N366.

Ställningstagande

Vi anser att många länder i väst bidrar till en ohållbar utveckling i u-länderna genom att de nationella exportkreditnämnderna ger finansiellt stöd till miljökadliga investeringar i utvecklingsländer. När svenska entreprenörer är verksamma utomlands är det inte ovanligt att projektens finansiering stöds av statliga exportgarantier och exportkrediter. Projekt som innebär negativ miljöpåverkan kan därigenom få stöd via skattsedeln.

EKN:s nya miljöpolicy är inte heltäckande och det är också EKN själv som avgör om ett projekt skall beviljas medel. I likhet med vad som anförs i motionerna 2004/05:U311 (kd), 2004/05:N366 (kd), 2004/05:N324 (v) och 2004/05:U280 (mp) anser vi att en obligatorisk miljöprövning skall föregå alla beslut om statliga exportkrediter. Tydliga riktlinjer bör utarbetas för vilka negativa miljöeffekter som inte kan accepteras. Regeringen bör ta initiativ till ändrade regler för EKN i enlighet med vad som anförs här.

Sverige har skrivit under ILO-konventionen, den s.k. barnkonventionen och konventionen om mänskliga rättigheter. EKN bör begära att företagen

uppfyller kraven i dessa konventioner i samband med kredit- och garantigivning. Sverige bör vara ett föregångsland på detta område.

Enligt vår mening bör regeringen ta initiativ till ändrade regler för EKN i enlighet med vad som anförts.

Med anledning av de här aktuella yrkandena i motionerna 2004/05:U280 (mp), 2004/05:U311 (kd), 2004/05:N324 (v) och 2004/05:N366 (kd) bör riksdagen således i ett uttalande till regeringen ställa sig bakom vad som ovan anförts.

5. Inre marknadsfrågor, förslaget till tjänstedirektiv (punkt 5)

av Per Bill (m), Eva Flyborg (fp), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Anne-Marie Pålsson (m), Mikael Oscarsson (kd) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:K431 yrkande 13, bifaller delvis motion 2004/05:N213 och avslår motion 2004/05:N334.

Ställningstagande

Utgångspunkten är att Sverige är ett litet och handelsberoende land, att tjänstesektorn utgör ungefär 70 % av den svenska ekonomin och att det finns mycket att vinna på ökade möjligheter till handel över gränserna. Syftet med direktivförslaget – att skapa bättre förutsättningar för en väl fungerande tjänstesektor – bör välkomnas, inte minst från konsumentsynpunkt. Att handelshindren inom tjänstesektorn undanröjs och att svenska tjänsteföretag får lättare att exportera sina tjänster inom EU är självfallet positivt för svensk ekonomi och sysselsättning.

Med denna utgångspunkt är det viktigt att se till att det blir en reglerad tjänstemarknad inom EU. För att uppnå målet i Lissabonprocessen – att bli världens mest konkurrenskraftiga, dynamiska och kunskapsbaserade ekonomi år 2010 med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning – är en välfungerande tjänstesektor central. Alternativet till ett tjänstedirektiv är ett fortsatt praxisskapande från EG-domstolen; en sådan utveckling ligger inte i Sveriges intresse. Därför anser vi att det är viktigt att stödja tillkomsten av ett tjänstedirektiv.

Sedan år 1992 har handeln med tjänster inom EU inte ökat, samtidigt som handeln med varor har vuxit snabbt. Detta måste förändras, anser vi. Enligt EG-kommissionen skulle den ökade tillväxt som direktivet medför i EU-länderna kunna skapa 600 000 nya jobb i EU och sänka kostnaden för tjänster som utförs i reglerade yrken.

Enligt vår uppfattning bör Sverige och andra länder i ”gamla” EU medverka till att ett tjänstedirektiv kommer på plats så snart som möjligt och att de gråzoner och oklarheter som finns i det första utkastet klarläggs.

Riksdagen bör genom ett uttalande ställa sig bakom vad som här har anförts. Därmed tillstyrks motion 2004/05:K431 (fp) i aktuell del. Motion 2004/05:N213 (m) blir därigenom tillgodosedd i det väsentliga. Motion 2004/05:N334 avstyrks.

6. Inre marknadsfrågor, tullar (punkt 6)

av Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:T461 yrkande 9 och avslår motion 2004/05:MJ370 yrkande 7.

Ställningstagande

Miljövänliga bränslen är en viktig framtidsfråga, samtidigt som u-ländernas intressen bör lyftas fram mer inom ramen för WTO-förhandlingarna. Eftersom etanol i första hand produceras i utvecklingsländerna i söder, medan efterfrågan på bränsle är störst i de industrialiserade länderna i norr är det särskilt angeläget att handeln med etanol underlättas.

I likhet med uppfattningen i motion 2004/05:T461 (kd) anser jag att den svenska regeringen bör vara ännu mer pådrivande inom EU när det gäller att få till stånd ett avskaffande av alla importtullar på biodrivmedel. EU bör driva denna tullfråga hårt inom ramen för WTO-förhandlingarna.

Riksdagen bör genom ett uttalande ställa sig bakom vad jag här har anförts. Motion 2004/05:T461 tillstyrks i denna del medan motion 2004/05:MJ370 avstyrks i aktuell del.

7. Inre marknadsfrågor i övrigt (punkt 7)

av Per Bill (m), Eva Flyborg (fp), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Anne-Marie Pålsson (m), Mikael Oscarsson (kd) och Håkan Larsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:K431 yrkande 11.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är den inre marknaden grunden för det ekonomiska samarbetet inom EU. Lissabonprocessen är nu i halvtid dessvärre ett misslyckande. De stolta målen om bättre konkurrenskraft, dynamik och kunskapsbas har EU-länderna inte kommit närmare. Till exempel innebär gapet i bruttonationalprodukt per person alltså att EU-ländernas inkomst bara är 70 % av Förenta staternas. För att Lissabonprocessen skall få ny relevans välkomnar vi att fokus mera läggs på sysselsättning och konkurrenskraft och att den inre marknaden ytterligare effektiviseras, bl.a. inom tjänstesektorn. Existerande hinder för konkurrens på marknader som byggande, transporter och turism måste undanröjas. En fortsatt avreglering av energi- och transportmarknader ger välbefinnande effekter i hela ekonomin. För att tillgången på riskkapital skall öka är det, särskilt för ett land som Sverige, viktigt att marknaden för finansiella tjänster fungerar bättre från konsumenternas synpunkt. Arbetet med att utvidga och avreglera den inre marknaden måste accelerera i syfte att bygga ett ekonomiskt uthålligt och välmående samhälle.

EU-länderna har mycket att lära av varandra. Enligt vår uppfattning, vilken sammanfaller med uppfattningen i motion 2004/05:K431 (fp), är normalt sett detaljerad överstatlig lagstiftning inte rätt väg att gå; däremot bör regelbundna uppföljningar med mätbara kriterier, s.k. benchmarking, göras på nationell nivå. Närhetsprincipen skall tillämpas så långt som möjligt; det betyder att frågor som grundskola, barnbidrag, föräldradedighet osv. inte skall tillhöra EU:s uppgifter.

Med hänsyn till att den offentliga sektorn är av olika storlek och inriktning i de olika EU-länderna anser vi inte att det finns anledning att ha gemensamma skattesatser på EU-nivå. Däremot bör skattebasernas definition bli densamma. Med detta sagt inser vi naturligtvis att det nu pågår en skarp skattekongkurrens inom EU, bl.a. med sänkta bolagsskatter i länder som Tyskland och Österrike på grund av närheten till lågskatteländerna i Öst- och Centraleuropa. Europa omvandlas, men just nu inte genom Lissabonprocessen utan genom traditionell konkurrens mellan företag och länder med olika förutsättningar.

Ett viktigt undantag från principen om nationellt beslutade skattesatser är att EU-länderna bör införa gemensamma miniminivåer för miljöavgifter i syfte att minska gränsöverskridande miljöproblem.

Riksdagen bör genom ett uttalande ställa sig bakom vad vi här har anfört. Därmed blir den nämnda motionen tillgodosedd i berörd del och tillstyrks.

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttrande. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Inre marknadsfrågor, förslaget till tjänstedirektiv (punkt 5)

av Gunilla Wahlén (v).

Att skapa en reglerad tjänstemarknad med klara och tydliga regler är mycket viktigt. Det finns en uppenbar risk för intresse- och prioriteringskollisioner då mål om ökad sysselsättning, konkurrenskraft, rörlighet och tillväxt skall uppnås. Förslaget till tjänstedirektiv är just nu föremål för politisk diskussion där olika intressen skall sammanfogas.

Jag vill i detta sammanhang betona att det finns en oro för att tjänstedirektivet negativt skall påverka områden som hälso- och sjukvård och den sociala tryggheten; det är av yttersta vikt att de svenska ståndpunkterna framgår mycket tydligt i förhandlingarna inom EU.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden

2004/05:K431 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att stärka den inre marknaden.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ompröva sin inställning till tjänstehandelsdirektivet.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om världshandeln och åtgärder för att liberalisera och avreglera den gemensamma handels- och jordbrukspolitikerna.

2004/05:Sk405 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om EU:s position i WTO-förhandlingarna.

2004/05:L278 av Birgitta Ohlsson (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den svenska regeringen skall stödja FN i arbetet för att skapa ett internationellt regelverk för transnationella företag.

2004/05:L291 av Inger René m.fl. (m):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frihandel.

2004/05:U226 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av ökad frihandel och betydelsen av en minskad EU-protektionism, vad gäller global utveckling.

2004/05:U242 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU skall ta initiativet i WTO genom att avskaffa de låga tullsatserna, stegvis sänka de högre tullsatserna, direkt avskaffa exportsubventionerna och stegvis minska jordbrukssubventionerna från 2007.

2004/05:U254 av Lotta Hedström m.fl. (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att resultatet av hela Doharundan blir genomsyrat av u-ländernas krav.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör verka för att EU i WTO-förhandlingarna om en sänkning av minimistöd till skydd för sin inhemska jordbruksproduktion gör en begränsande tolkning av vilka rika länder som skall beröras av dessa sänkningar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige genom EU bör verka för att arbetet kring bomullsinitiativet i WTO verkligen prioriteras och att det i realiteten innebär slopade bomullssubventioner.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige genom EU bör säkerställa att de löften i-länderna gav i juliöverenskommelsen 2004 om teknisk assistans verkligen infrias.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige via EU bör dra slutsatsen att Singaporefrågorna efter Doharundan skall vara utagerade i WTO.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i EU bör driva att GATS-avtalets paragraf 19.1 förändras i riktning mot att kontinuerliga utvärderingar skall vara vägledande för om utvecklingsmålen gynnas av mer avreglering, förändring av regler eller införandet av nya regler.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att hållningen till s.k. särskild och differentierad behandling, SDT, inom WTO för fattiga länder skall ses som blott tillfälliga lösningar under en övergångsperiod.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige verkar för en demokratisering av WTO genom att öka öppenheten och alla medlemmars möjlighet till deltagande i olika beslutsprocesser.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i WTO verkar för införande av enbart formella och protokollförda möten som forum för förhandlingar.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige verkar för att ordföranden i olika förhandlingsgrupper vid kommande ministermöten skall utses av en relevant kommitté, och inte av sekretariatet i samarbete med värdlandet.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige verkar för att WTO bör anamma FN:s sätt att ta fram deklARATIONSTEXTER, där ordföranden enbart sammanställer olika ändringsförslag och inte som nu där WTO självt tolkar var det största samförståndet ligger.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige verkar för att WTO:s tvistlösningsmekanism reformeras. Fattiga länders möjligheter att driva talan i domstolen måste stärkas och dess förhållande till andra internationella överenskommelser förtydligas.

2004/05:U278 av Alice Åström m.fl. (v):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den bör avge en årlig rapport till riksdagen om vad Sverige gör inom handelspolitiken när det gäller EU, WTO och i fråga om regionala handelsavtal.

2004/05:U280 av Lotta Hedström m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av bindande regelverk för transnationella företag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka pådrivande internationellt och genom EU för att inom FN utarbeta ett internationellt bindande regelverk för transnationella företag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning av på vilket sätt Exportkreditnämndens och Svensk Exportkredits kredit- och garantigivning skulle kunna användas som ett verktyg för att förmå svenska företag att leva upp till, och ge förslag på vidareutveckling av, uppförandekoder.

2004/05:U307 av Gunilla Carlsson i Tyresö m.fl. (m):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige måste värna frihandeln genom att inom EU och WTO ständigt arbeta för avskaffande av tullar och handelshinder.

2004/05:U311 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skärpta regler för den svenska exportkreditnämnden (EKN).
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att bindande gemensamma miljöregler antas för EU-ländernas exportkreditnämnder.

2004/05:U313 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen tar initiativ till en modernare tvistlösningsmekanism inom WTO som innehåller möjligheten till att förhandlingsprövningar av ärenden kan utvecklas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall ta initiativ till arbetsformer för ökad öppenhet inom WTO samt att organisationen initierar en dialog med parlamentarikern som är valda och har ett mandat för det civila samhället.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige måste vidareutveckla samarbetet med svenskt näringsliv kring etiska uppförandekoder så att de samordnas och kontrolleras på ett effektivt sätt.

2004/05:U315 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en WTO-agenda som lyfter fram mänskliga rättigheter i världshandelssystemets funktion och utveckling.

2004/05:T461 av Johnny Gylling m.fl. (kd):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avskaffa införseltullarna på biodrivmedel.

2004/05:MJ332 av Lennart Fremling m.fl. (fp):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att åtgärder inom WTO som syftar till ett ökat konsumentskydd får en framskjuten plats.

2004/05:MJ370 av Maud Olofsson m.fl. (c):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det krävs en översyn av tullbestämmelserna, så att inte vår inhemska etanolproduktion missgynnas.

2004/05:N213 av Sten Tolgfors (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att ett tjänstedirektiv antas av EU.

2004/05:N246 av Anders Bengtsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa en långsiktigt hållbar ekonomi som tar hänsyn till miljön i samband med utvecklingen av våra handelsrelationer med länderna runt Östersjön.

2004/05:N274 av Nyamko Sabuni m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av ökad frihandel och minskad EU-protektionism för global utveckling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om WTO-avtalen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att transparens i offentlig upphandling snarast möjligt förs upp på WTO:s dagordning på nytt.

2004/05:N324 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det skall vara obligatoriskt att Exportkreditnämnden (EKN) följer etiska regler och miljöregler liksom grundläggande regler för arbetsrätt, barnkonventionen och konventionen om mänskliga rättigheter.

2004/05:N334 av Elina Linna m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den bör säkerställa att tjänstedirektivet inte på något sätt inkräktar på medlemsländernas rätt att

på nationell nivå själva avgöra vilka tjänster och verksamheter man vill bedriva i offentlig regi.

2004/05:N366 av Ingemar Vänerlöv (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av en obligatorisk miljöprövning vid alla beslut om statliga exportkrediter och exportgarantier.

2004/05:N413 av Eva Flyborg m.fl. (fp):

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frihandel.

2004/05:N439 av Jan Emanuel Johansson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av bindande regelverk för transnationella företag avseende sociala och miljömässiga frågor.

2004/05:A222 av Hillevi Larsson och Britt-Marie Lindkvist (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att EU driver en rättvis handelspolitik.

BILAGA 2

Offentlig utfrågning om förslaget till tjänstedirektiv

Torsdagen den 18 november 2004 kl. 09.00–12.00
Riksdagens andrakammarsal

PROGRAM

09.00	Inledning Marie Granlund, näringsutskottets ordförande
09.05	Presentation av förslaget till EG-direktiv Hans Allén, direktör vid Europeiska kommissionens representation i Sverige
09.20	Synpunkter från Kommerskollegium Håkan Jonsson, chef för Enheten för inre marknaden
09.30	Synpunkter från Konsumentverket Marianne Åbyhammar, ställföreträdande KO
09.40	Frågor från utskottets ledamöter
10.10	Kaffepaus
10.30	Synpunkter från LO Irene Wennemo, chef för Näringspolitiska enheten
10.40	Synpunkter från Svenskt Näringsliv Eva Jivmark, ansvarig för tjänstehandel
10.50	Frågor från utskottets ledamöter
11.10	Regeringens syn Näringsminister Thomas Östros
11.25	Frågor från utskottets ledamöter
11.55	Avslutning Per Bill, näringsutskottets förste vice ordförande

Marie Granlund (s), ordförande: Som ordförande i näringsutskottet vill jag hälsa alla ledamöter, inbjudna gäster och andra varmt välkomna till hearingen om tjänstedirektivet.

Handel med tjänster är inget nytt, som alla som sitter här vet. I Romfördraget stadgades att det skulle vara en av de fria rörligheterna. Sedan har tjänstehandeln växt lavinartat efter bildandet av Europeiska gemenskapen och därefter Europeiska unionen. Det har blivit alltmer viktigt att ha lagar och regler för hur tjänstehandeln bedrivs. Jag är övertygad om att vi alla är intresserade av detta, såväl konsumenter, medborgare, löntagare som näringslivet. Vi vill främja en ökad tjänstehandel.

Men det har kommit fram en hel del oro kring att direktivet också kan beskära andra viktiga delar, såsom kollektivavtal, konsumentskydd och offentliga monopol. Oavsett om vi tycker att kollektivavtal är viktiga eller inte, eller att de offentliga monopolerna ska finnas eller inte, är det viktigt för oss i näringsutskottet att få en klar bild av hur det verkligen förhåller sig. Hur ser förslaget till direktiv ut, och vad finns det för möjligheter att påverka det?

Därför är vi glada att alla som vi har bjudit in har haft möjlighet att komma. Det är representanter från myndigheter, fackliga organisationer, näringslivet och så vidare. Vi är glada för att ni har kunnat komma hit för att ge er bild av hur det nuvarande förslaget till tjänstedirektiv ser ut och om ni har några förslag till förändringar eller hur det ska vara.

Den nye handelsministern Thomas Östros kommer att komma – just nu är det regeringssammanträde – så fort som möjligt för att ge regeringens syn på detta.

Med detta förklarar jag hearingen öppnad. Innan den första inbjudna gästen ges ordet vill jag uppmana alla att hålla sig till den tid man har fått. Det finns många olika inbjudna talare, och det är viktigt att ledamöterna sedan får tid att ställa frågor. Jag vill också rikta en uppmaning till ledamöterna att försöka fatta sig så kort och koncist som möjligt när de ställer sina frågor.

Än en gång varmt välkomna till näringsutskottets hearing om tjänstedirektivet. Först ut på plan är, som sig bör, kommissionens representant i Sverige, Hans Alldén. Varmt välkommen.

Hans Alldén, kommissionen: Tack för att jag har fått komma hit och berätta om förslaget till direktiv om tjänster på den inre marknaden.

Utgångspunkten är Lissabonstrategin. Europeiska rådet uppmanade kommissionen och EU:s medlemsländer att utarbeta en plan för hur hindren för den fria rörligheten och tjänster ska avskaffas. Strategin består av två faser, kartläggning och själva förslaget. Strategin fick starkt stöd av EU:s medlemsländer och Europaparlamentet. Strategin lades fram i december år 2000, och det framhölls att mycket hög politisk prioritet bör ges undanröjandet av såväl rättsliga som icke-rättsliga hinder för tjänster på den inre marknaden.

I oktober 2003 uppmanade Europeiska rådet kommissionen att lägga fram förslag för att skapa en verklig inre marknad för tjänster.

I en modern ekonomi står tjänsterna för en hög andel av BNP och sysselsättning. Vi brukar tala om ca 70 % i EU. Det är i själva verket en underskattning eftersom även varuproducerande företag får en större andel av sina intäkter från tjänster, men det är också den del av sysselsättningen som växer snabbast. 1997–2002 stod tjänsterna för 96 % av nettotillflödet av sysselsättning i EU. Samtidigt är den totala handeln med tjänster inom EU oproportionerligt liten jämfört med varuhandeln. Det är också under den 10–12-årsperioden där den fria rörligheten för varor har förverkligats inom EU, men tjänstesektorn har inte alls hängt med, vilket visar att det finns en oproportionerligt liten andel där och på handelshinder, vilket i sin tur leder till en mängd problem i ekonomin, bristande tillväxt, innovation och så vidare. Det står i bjärt kontrast till Lissabonstrategins mål vad gäller sysselsättning och tillväxt.

Det här konstaterade Wim Kok alldeles nyligen i sin rapport. Han angav att det här ska ges hög prioritet i kommissionen. Jag nämner detta för att åskådliggöra att det politiska trycket i frågan är fortsatt mycket starkt.

Kommissionen fann i sin kartläggningsrapport en mängd olika hinder. Man fann att det var en marknad som inte fungerade, som hade brist på förtroende, stora risker och stora prisskillnader mellan EU-länderna. Det är en marknad som kännetecknas av stor integration i varje land, vilket innebär att en tjänst i en sektor påverkar hela ekonomin. Ett problem i en tjänstesektor ger kedjereaktioner i hela ekonomin. Det leder till höga tröskelkostnader för att ge sig ut på en större marknad, särskilt för små och medelstora företag. Det här är några exempel på hinder som kartläggningen visade.

I grova drag kan man säga att det råder en överdriven formalism, långa handläggningstider och bristande insyn i vad som gäller och svårigheter för företagen att få information om olika juridiska hinder och om olika regler. Kartläggningen som kommissionen gjorde innehåller en mängd olika typfall, till exempel advokatarvoden för att få reda på vilka regler som gäller i olika länder eller marknadsstudier som krävs i vissa länder som ger upphov till miljonbelopp och stora svårigheter för företagen.

Det här är utgångspunkten för kommissionens arbete. Som visades tidigare finns det ett oerhört starkt politiskt tryck från samtliga medlemsländer att göra någonting åt detta. Kommissionen kom fram till att frivillighetsvägen var otillräcklig eftersom den skulle leda till stor fragmentisering, stora skillnader i politik mellan medlemsländerna och osäkerhet för aktörerna på marknaden.

Att följa rättsprocesserna är naturligtvis en möjlighet. Det finns en rättspraxis som har utvecklats genom EG-domstolens domar. Men det blir också en fragmentiserad process, långsam, dyr och resurskrävande. Det är många mål som kommer att komma upp under många år, inte minst i ett utvidgat EU. Därför bedömdes denna väg inte heller vara realistisk. En annan möjlighet är att gå sektoriellt. Det görs i viss mån till exempel på området för finansiella tjänster. Men även detta skulle ge upphov till många olika regimer sektoriellt och bli svåröverskådligt. Det skulle vara en stelhet inom varje sektor, fragmentisering och risk för olika rättsutveckling. Därför valde man ett horizon-

tellt instrument, och man valde också formen av ramdirektiv. En förordning med direkt effekt skulle innebära en alltför detaljerad reglering och alltför detaljerad harmonisering och bli komplicerad.

Vi har ett ramdirektiv som på ett samlat och strukturerat sätt ska öka rätts-säkerheten, utöva etableringsfrihet och fri rörlighet för tjänster. Det är två grundläggande friheter som har funnits i EG-fördraget sedan 1958.

Några principer är viktiga, till exempel att skapa ömsesidigt förtroende mellan aktörerna, inte minst mellan myndigheter i olika medlemsländer. Det är fråga om ett gradvist genomförande, och det finns ett konvergensinslag med ett gemensamt mål för en bättre fungerande marknad. Förslaget är mer än en strikt lagstiftning. Det är en modell, en ram, för en modernisering av en sektor. Målet är i riktning mot ett partnerskap mellan medlemsländerna och samarbetskyldighet.

Förslaget innehåller en definition av tjänst. Vi behöver inte gå in så i detalj i det. Det innehåller också en beskrivning av vad direktivet omfattar. Det gäller både konsumenter och företag. Det gäller om en leverantör förflyttar sig till konsumentlandet. Det gäller tjänster som tillhandahålls på distans, och det gäller om konsumenten förflyttar sig till ett ursprungsland. Det gäller också om båda aktörerna förflyttar sig till ett tredjeland.

Direktivet omfattar inte ett antal områden där gemenskapen har fastlagt en liknande politik, finansiella tjänster, elektroniska kommunikationstjänster och kommunikationsnät. Det gäller inte på skatteområdet, och det gäller inte utövandet av den offentliga makten.

Det finns en rättslig grund i EG-fördraget som det hänvisas till i direktivet. Det finns tre huvudmål med direktivet. De två friheterna, etableringsfrihet och den fria rörligheten, och det som nämnts om att skapa ömsesidigt förtroende och bättre samarbete mellan medlemsländerna.

Vi har tre huvuddelar i förslaget. Först att avlägsna hinder för etableringsfrihet. För administrativa förenklingar vill jag särskilt framhålla införandet av kontaktpunkter. Den som ska tillhandahålla en tjänst i ett medlemsland ska inte behöva gå igenom en uppsjö av instanser och med varje instans tröska igenom alla formaliteter som krävs. År 2008 ska detta skötas elektroniskt, men det är upp till varje medlemsland hur man organiserar kontaktpunkten. Förenkling av formaliteter kan gälla till exempel auktoriserade översättningar och liknande.

Sedan finns det regler för tillstånd av två typer.

Grundtanken är att om det ska finnas ett nationellt tillståndssystem måste detta kunna rättfärdigas och motiveras, alltså vara icke-diskriminerande, proportionellt och motiverat utifrån allmänintresset – transparent.

Direktivet definierar ett antal otillåtna krav som förbjuds. Det gör de på grundval av domstolens praxis som oförenliga med etableringsfriheten. Sedan finns ett antal krav som ska utvärderas som i vissa fall kan rättfärdigas med hänsyn till allmänintresset. Här ska medlemslandet rapportera om utvärderingen. Kommissionen ska så småningom ställa samman en rapport som

kommer alla medlemsländerna till del för en utvärdering om detta är motiverat eller inte.

Åtgärder för att avlägsna hinder för den fria rörligheten: Där är det principen om ursprungsland. Leverantören underställs nationella krav endast i ursprungslandet, inte i det land där tjänsten erbjuds. Det är grundregeln. Det går ut på att rörligheten inte ska begränsas genom restriktioner. Den här principen är, som bekant, omgärdad av ett antal undantag. Undantagen utgår från några principer, dels om det finns andra befintliga gemenskapsinstrument, dels om harmonisering eller att sektorer i de olika medlemsländerna är så olika att det inte är meningsfullt att tillämpa principen och dels med hänsyn till säkerhet, hälsa, skydd, folkhälsa och miljö – alltså en skyddsklausul. Det finns till exempel direktiv på postområdet. Det finns ett direktiv för utstationering av arbetstagare som tar över de större delarna som gäller just stationering av arbetstagare. Det finns en förordning om socialförsäkringar som reglerar kostnader för patienter, där direktivet gör vissa preciseringar. Det innebär ändå stora undantag, till exempel avfallstransporter.

Det finns också några övergångsperioder för vårdtransporter, spel och in-drivning av fordringar.

Det finns också en del som gäller tjänstemottagarnas rätt att använda sig av tjänster som har att göra med möjligheten att införa konsumentskydds krav, rätt till information, vilka konsumentskydds krav som gäller och att titta på olika orimliga avgifter.

Vi har också den delen som rör vårdtjänster, det vill säga i vilka fall ett medlemsland kan kräva förhandstillstånd för behandling av en patient i ett annat land. Där gör direktivet vissa preciseringar utöver den förordning som tidigare gäller.

Sedan finns det några saker som gäller utstationering av arbetstagare. Det är en precisering av utstationeringsdirektivet som gäller vissa krav som mottagarlandet inte får ställa upp i form av tillstånd, registrering och framför allt kravet på att ha en representant etablerad i utstationeringslandet. Det är fallet i till exempel Belgien och Luxemburg, som har betydligt mer långtgående regler än Sverige har.

En tredje huvudpunkt är åtgärder för att skapa ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna. Det finns en skyldighet för leverantören att informera mottagare och konsumenter. Det kan gälla risker för hälsa och säkerhet, särskilda ekonomiska risker, yrkesansvarsförsäkring och garantier. Man uppmuntrar till certifiering och kvalitetskriterier – det kan sägas vara ett konvergensmål – tvistlösning samt att konsumenten skall kunna få uppgifter om tjänsteleverantörens anseende.

Tillsynsdelen är viktig. Det finns en skyldighet för nationella myndigheter att bistå varandra. Man föreslår ett betydligt tätare informationsbyte mellan olika administrationer och förvaltningar mellan medlemsländerna. Det är också något som måste arbetas fram så att vi kan ha förtroende för de myndigheter i andra länder som har översynen av företagen som är etablerade där.

Det finns också ett konvergensprogram som riktar in sig på ökad harmonisering på vissa områden. Det kan gälla skyddsnivåer, konsumentskydd, informationsskyldighet och så vidare. Vi vill också främja yrkesetiska regler.

Ett brett direktiv är mer av en ram för en modernisering av en hel sektor, av en politik. Det innebär att det blir relationer till andra politikområden och friktioner. Där har diskussionen gällt särskilt två områden, nämligen utstationering av arbetstagare och sjukvård.

Eftersom tiden är så kort vill jag bara nämna följande. Jag nämnde tidigare utstationeringsdirektivet där de delar som täcks av det direktivet undantas från ursprungslandsprincipen. Det gäller minimilöner, arbetstid, semestrar och så vidare – och naturligtvis allt som överenskommit i kollektivavtal. Kontrollfunktionen av detta ska göras i stationeringslandet, men på det området, liksom på andra områden, gäller att samarbetet mellan myndigheter och institutioner ska vara ömsesidigt. Är det problem ska hemlandet, stationeringslandet, kunna kontakta det land där företaget är etablerat och få information och uppgifter därifrån.

På sjukvårdsområdet behandlar direktivet principen om ett system för förhandstillstånd rörande ersättning av sjukvård i ett annat medlemsland. Kraven preciseras i direktivet med utgångspunkt i EG-domstolens utslag. Men när det gäller hälsa generellt är det upp till varje medlemsstat att bestämma hur det ska organiseras. Det tas över huvud taget inte upp i direktivet.

Det finns ytterligare några områden där direktivet stöts och blöts och har en viss friktion mot andra politikområden.

Vad händer nu? Det pågår i ministerrådet under det holländska ordförandeskapet ett arbete med förtydligandet av texter. Förhandlingarna börjar inom kort. Vi vet inte riktigt när beslutet kommer, men troligen under 2005. I Europaparlamentet finns en rapportör tillsatt. Det var en första diskussion häromdagen. Rapportören ska komma ut med ett dokument i december. En rapport ska godkännas under våren i Europaparlamentet. Sedan finns en tidtabell för införlivandet av reglerna i medlemsländerna med slutdatum 2010. Det finns vissa hållpunkter, inte minst vad gäller rapporteringen från alla medlemsländer om de direktiv som är i gråzonen, antingen förbjudna eller som i vissa fall kan tillåtas.

Håkan Jonsson, Kommerskollegium: Fru ordförande, ärade riksdagsledamöter, mina damer och herrar! Sedan har jag förstått att jag ska lägga till kära TV-tittare också, men jag vet inte var de finns.

Jag vill tacka för inbjudan. Även om jag själv för några dagar sedan fick den blandade glädjen av att ta del av sjukvårdstjänster är det kul att jag, trots snövädret, kunde ta mig hit.

Denna hearing har fått en bra tajmning eftersom det om några dagar är den första politiska diskussionen i den relevanta ministerrådskonstellationen i Bryssel. Jag ska också nämna, så att alla har det klart för sig, att Kommerskollegium är en statlig myndighet med uppgift att värna om utrikeshandel och handelspolitik, inklusive Europas inre marknad.

Jag vill upprepa en sak som Hans Alldén nämnde, nämligen att i ett typiskt OECD-land står tjänster för uppemot tre fjärdedelar av BNP. Mellan länderna är handeln med tjänster bara ungefär en fjärdedel av den totala handeln. Skillnaden mellan en fjärdedel och tre fjärdedelar visar på en stor potential. Någoting händer. Handeln med tjänster är stor inom länderna och den är liten mellan länderna. Det finns alltså någoting som hindrar att tjänsterna kan komma över gränsen.

Till viss del kan man säga att en del typer av tjänster är lokala. Man klipper inte håret över en gräns. Det gör man där frisören finns och där håret finns.

Andelen tjänster inom BNP ökar dessutom hela tiden. Siffran 75 %, eller i runda slängar tre fjärdedelar, blir större och större. Tjänstedelen ökar hela tiden i relativa termer gentemot varuhandeln inom våra länder. Däremot är det inte så att tjänstehandeln ökar i absoluta termer hela tiden – det beror ju på om det är tillväxt eller inte i ekonomin.

Vi på Kommerskollegium gjorde en utredning förra året där vi tittade på vad det finns för potential i handelsvolym. Om man har en helt perfekt fri handel med tjänster inom EU – alltså drömmen i fördraget om att tjänstehandeln över gränserna ska vara helt fri – skulle det enligt vår bedömning frigöra en handelsvolym på i storleksordningen 100 miljarder euro. Att handeln sedan i sin tur leder till tillväxt, det vet vi.

En provokativ fråga är om Sverige är öppet och moget för tjänstehandel. Jag kan nämna några indikationer från egen fatatur och några som jag helt fräckt har stulit från en brittisk forskare som var här i våras.

Sverige har – och det vet vi genom våra utredningar – generellt få regleringar. Hans Alldén nämnde att om man vill börja att bedriva tjänstehandel i vissa länder måste man först göra en gigantisk marknadsundersökning som kostar miljontals kronor, och det gör man inte om man får i uppdrag att till exempel lägga asfalt i två veckor i Tyskland. Det blir ingen lönsamhet i det.

Sverige har relativt få regleringar av den karaktären med skyddade yrken vid marknadstillträde. Andra europeiska länder har mer. Vi har alltså mindre att ändra på om direktivet med den svarta listan och gråa listan skulle bli verklighet.

Den här ekonomen som jag pratar om heter David Kernohan. Han arbetar vid Center for European Policy Studies i Bryssel. När han tog del av tjänstedirektivets innehåll och hur Sveriges ekonomi ser ut jämfört med övriga Europas sade han: Sverige är den ekonomi i hela Europa som är mest mogen för övergången till tjänstesamhället. Han tittade på någoting som heter *Knowledge Intensive Services*, KIS. Där ligger Sverige bäst i Europa. 47 % av vår BNP består av *Knowledge Intensive Services*, alltså tjänstehandel som bygger på ett stort mått av inbyggd utbildnings- och kvalitetsnivå.

När det gäller handel som andel av BNP ligger Sverige i Europatopp. Vi brukar tala om det som ett mantra. Vi är ett litet utrikeshandelsberoende land. Jag utgår ifrån att den frasen ofta nämns i näringsutskottet. Det är en sanning. Vi får inte glömma bort att det inte bara är ett mantra, det är så. Vi ligger i

Europatopp. Som jämförelse kan jag nämna att Storbritannien har 30 % och Tyskland har 20 % som andel handel av BNP.

Men David Kernohan har tittat vidare på hur det fungerar om vi kopplar ihop detta att vi är bäst i Europa på handel och tjänster. Vi ligger fortfarande bara någonstans på mitten och ”trökar” när det gäller: Kan vi göra handel av *Knowledge Intensive Services*?

Sedan finns det en poäng som vi inte får glömma bort. Det finns snart ingen ren varuhandel kvar längre. Det finns väldigt få rena varuföretag. Gränsen suddas ut mellan vad som är varor och tjänster. Jag brukar ange två exempel när jag pratar om det här.

Det första exemplet är Stora Enso. Det är ett skogsföretag som håller på med skog och pappersmassa. Inom svenskt näringsliv tillhör Stora Enso skogsindustrierna som en av medlemsorganisationerna, det vet alla. Det är ett varuföretag, eller hur? Men förutom trä och pappersmassa ägnar man sig åt otroligt mycket logistik och transporter. Deras kunder nöjer sig numera inte med att bara köpa trä och skog på rot, utan de vill ha leverans till en fabrik någonstans i Holland. Det kräver att Stora Enso i dag också är ett transport- och logistikföretag av väldigt stor volym.

Jag hörde i går av en person som hade besökt ABB Robotics i Västerås att 95 % av förädlingsvärdet i de produkter som man tillverkar där i dag finns inom tjänstesektorn: utveckling, design, försäljning, marknadsföring och logistik.

Det andra exemplet är min andra käpphäst. Om Stora Enso i Kvarnsveden, där min farfar jobbade en gång, skulle vilja köpa en ny pappersmaskin köper man den i till exempel Tyskland. Då köper man också med ett installations- och serviceavtal och så följer det med fyra tyska ingenjörer som ska installera maskinen. Det kräver att varuhandeln fungerar, att tjänstehandeln fungerar – installations- och serviceavtal ska ju ingås – att personrörligheten fungerar för de fyra ingenjörerna som ska sköta installationen och att fri rörlighet för kapital fungerar när detta ska betalas och finansieras. Alla fyra friheter i EG:s grundläggande fördrag, i Romfördraget, måste fungera för att en enda affär ska bli av.

Det här är en allt vanligare utveckling. Det finns snart inga rena varuföretag längre, utan de är också tjänsteföretag, och det finns inte heller några rena varuaffärer eftersom de också är tjänsteaffärer.

Hans Alldén nämnde nyss att tjänster får en dominoeffekt, som vi brukar kalla det i våra utredningar, på all annan handel. Särskilt finansiella tjänster är viktigt i det sammanhanget, men även andra typer av kringtjänster, service-tjänster.

Min slutsats är att om tjänstehandeln stannar, stannar i stort sett all handel. Så ser det ut i ett modernt samhälle.

Om man bortser från direktivet och ser på det som står i fördraget och som vi röstade ja till redan 1994 kan man i artikel 43 i EG-fördraget läsa att det är förbjudet för medlemsstaterna att ha inskränkningar för medborgare i en medlemsstat att fritt etablera sig på en annan medlemsstats territorium, och

man har rätt att upprätta kontor, filialer och dotterbolag. Det är också förbjudet att inskränka friheten att tillhandahålla tjänster inom gemenskapen.

Detta är de två delarna, etableringsfriheten och tjänstetillhandahållandet, till exempel möjligheten att passera över en gräns och lägga asfalt i Tyskland under två veckor.

Denna gräns är inte oinskränkt – Hans Alldén var också inne på det. Det är viktigt att slå fast. Vi talar ibland om marknaden och människan, vad kommer först? Det finns ett skyddsintresse. Den inre marknaden är inte absolut. Den har sina begränsningar. Det finns flera begränsningar inskrivna i fördraget om vilka typer av intressen som går före den inre marknaden. Det finns också i EG-domstolens praxis, framför allt genom det så kallade Gebhardmålet.

Om man som medlemsland vill ha skyddshänsyn som bryter förbi den inre marknaden och gör att man har rätt att stoppa den fria rörligheten ska det vara legitimt. Det ska vara icke diskriminerande. Det får alltså inte vara designat så att det gynnar bara svenska företag, men stoppar utländska företag. Det ska också vara proportionerligt. Man får så att säga inte skjuta mygg med kanoner. Det ska vara designat så att det inte ger onödigt stor skada på tjänstehandeln.

Men inom dessa begränsningar finns alltså en mängd typer av skyddsintressen uppräknade, både i rättspraxis och i fördraget, som är legitima. Det gäller till exempel miljö, folkhälsa och allmän säkerhet. Det finns också utvecklade i andra fall än Gebhardfallet, men jag går inte in på det nu.

Som Hans beskrev det hade kommissionen flera alternativ när man skulle reglera tjänstehandeln. Ett alternativ hade varit att använda det som man hade gjort hittills, artikel 226 om överträdelseförfarande.

När man kommer på att ett medlemsland har en regel eller en lagstiftning som står i strid med de grundläggande reglerna i fördraget om fri rörlighet, och som inte kan motiveras med något skyddsintresse, då kan kommissionen skriva arga brev, som man gör då och då, till medlemsstaten och sedan till sist dra medlemsstaten inför domstolen.

Problemet har varit att när man väl drar en medlemsstat inför domstol har det tagit flera år, och man får en dom som riktar sig mot ett specifikt fall i det medlemslandet. Då svarar nästan alltid de övriga medlemsländerna: Ja, det var ju intressant att just Italien fick det fallet emot sig, men vår lagstiftning ser lite annorlunda ut, så vi behöver inte bry oss om den här domen. Domen får alltså inte genomslag.

Med dagens situation med fall för fall och domstolsprocess för domstolsprocess, vilket tar flera år, får relativt skötsamma länder – och dit räknar vi med en viss rätt Sverige – lida av detta. De andra länderna har flera konstiga krav som inte borde få finnas, vilket gör att våra företag inte kan exportera dit medan vi är öppna och sårbara för deras tjänsteexport. I direktivet står det svart på vitt, och det gäller för alla på en gång. Det är en stor fördel.

Hans gick igenom vad direktivet innehåller. Vi brukar kalla reglerna för etableringsfriheten för svarta listan och gråa listan. Där står vad som är absolut förbjudet och som inte får förekomma, typ att man kräver marknadsunder-

sökning för att ett företag ska få tillträde till ett nytt land. Gråa listan innehåller saker som skulle kunna motiveras om de är legitima.

Sedan har vi också ursprungslandsprincipen. Jag håller med om att den är komplicerad. Den får effekter och den är genomgripande. Alternativet vore att kräva av företagen att de varje gång de ska gå över en gräns lär sig ett helt nytt regelsystem och får börja från början och betala avgifter, skatter, arbetsgivaravgifter och liknande. Det är inte meningen att det ska vara så.

Vi vill undvika dubbel-*compliance*, alltså att man två gånger måste uppfylla samma typ av krav. Däremot vill vi att svensk arbetsrätt ska gälla i Sverige och den typen av svenska regleringar på vissa områden. Det gäller att designa det bra. Jag tror inte att det behöver finnas en motsättning här. Det är fråga om att hitta rätt språk i direktivet för att man ska uppnå en grundläggande trygghet för företagen så att de känner att de bara behöver göra sin hemläxa en gång. På vissa områden, typ arbetsrätt, ska man kunna komma till ett nytt land och ändå vara tvungen att ta seden dit man kommer.

Det finns redan ett embryo till ursprungslandsprincipen både i rättspraxis och i ett par direktiv på det finansiella tjänsteområdet. Det vi tror är viktigast är det administrativa samarbetet. Tanken är att man via kontaktpunkter ska kunna ha en hjälp och ett stöd för företagen att få den information som de behöver för att gå in på nya marknader och en möjlighet för myndigheterna att utöva tillsyn över hur tjänsterna utförs.

Det finns inget inbyggt tvång i tjänstedirektivet att avreglera. Tjänstedirektivet talar inte om för svenska politiker vad de måste avreglera eller konkurrensutsätta. Däremot ger det ett tydligt budskap om att ifall det blir konkurrens får den inte stanna vid gränsen. Sedan finns det, som sagt, flera undantag.

Jag hoppas över förhandlingsläget. Det kommer vi att höra mer om senare i dag.

Min bild är att detta kommer att ta tid, ett par år att förhandla plus ett par år att genomföra direktivet plus övergångslösningar och genomförandefrister. Min gissning är att det tar 6–10 år. Jag vet att Hans värjer sig mot det och tror att det kan gå fortare.

Det viktigaste är i alla fall att alternativen tar ännu längre tid. Det skulle ta ännu längre tid om man skulle lita till kommissionens möjlighet att dra land för land inför domstol i varje enskilt fall.

Det finns vinnare och förlorare. Min bild är att det finns avgjort fler vinnare.

Jag har ibland funderat över vilka företag och branscher som tjänar mest på det här. Några har nämnts redan, och det kommer kanske fram fler exempel under dagen. I viss mån är detta en fråga om att hitta morgondagens Kamprad. Om vår välfärd säkrades av skogs-, kol- och basindustrin och våra barns välfärd säkras av dagens basindustri och också av Ericsson och Ikea gäller det att hitta något som säkrar våra barnbarns välfärd. Där kommer det att bli någonting som finns inom det renodlade tjänstesamhället.

Framtidens Kamprad, var finns hon? Hur kan vi hjälpa henne att förverkliga sin affärsidé? Hon finns inte i dag, så vi kan inte fråga henne hur hon vill göra det. De företag som man frågar har i viss mån – om jag ska vara lite fräck mot svenskt näringsliv – byggt in sig i en situation som man är rätt så bekväm med. Man har vant sig vid konstiga regler i olika länder. Som en pusselbit har man anpassat sig efter en annan pusselbit.

Om man frågar vissa företag och vissa branscher finns det ibland en tendens att säga att det är ganska bra som det är, fast man vet att det finns en stor potential kvar. Alldeles strax kommer vi att höra från Konsumentverket om hur man från det hållet ser på konsumentpolitiken. Jag noterade att Sveriges konsumentråd – den stora NGO:n i Sverige på det här området – gick ut med ett väldigt positivt pressmeddelande för några månader sedan då man sade: Förutom den oro som man kan känna för hur konsumentskyddet ska regleras finns det mycket att vinna för konsumenterna med ett ökat utbud av tjänster, ökad mångfald, ökad konkurrens och därmed kanske lägre priser.

Detta med ökad konkurrens är både ett hot och en möjlighet. Men för min del har jag ändå känt att Kommerskollegium har det statliga uppdraget att leta efter möjligheterna.

Marianne Åbyhammar, Konsumentverket: Konsumenternas intresse i det här direktivet är ju inte lika reservationslöst som den bild som Håkan Jonsson just gav uttryck för. Självfallet kan ett ökat utbud av tjänster och ökad etableringsfrihet över gränserna vara mycket positivt för konsumenterna, men det som jag är upptagen av är balansen mellan olika intressen.

Därför går jag direkt in på det som är den radikala förändringen med tjänstedirektivet, ursprungslandsprincipen, och vad den kan tänkas få för effekter och vilka svårigheter som den innebär, eftersom den griper in i ett väldigt komplext system.

Vad innebär då ursprungslandsprincipen? Jo, mottagarstaten är förhindrad att tillämpa sin lagstiftning med mindre än att det är föreskrivet i direktivet. Mottagarstaten förutsätts acceptera ursprungslandets skyddsnivå på de olika områden som det kan gälla. Det här fungerar i praktiken som en lagvalsregel. Lagen i det land där näringsidkaren är etablerad gäller, men det finns också möjlighet att ingripa i etableringslandet och inte i effektländet, eller mottagarlandet.

Det här direktivet omfattar också regler för konsumentskydd. När en tillfällig verksamhet bedrivs gentemot en konsument gäller ursprungslandets regler för verksamheten med ett undantag – jag tror att det finns 21 olika undantag till ursprungslandsprincipen som är väldigt specifika. Ett av dessa undantag som görs är för det som är rent avtalsrättsliga regler mellan parterna utom när dessa regler är fullt harmoniserade. Vad innebär det egentligen? Vad är det för slags regler som är undantagna?

Min tolkning är att det är de rent civilrättsliga reglerna som gäller för avtalet, inte de offentligrättsliga reglerna som kan handla om säkerhetsregler och marknadsrättsliga regler, såsom marknadsföringsregler.

Vad är det då för typ av avtal eller tjänster som kan vara aktuella för konsumenterna? Telefoni är och kommer att vara väldigt vanligt över gränserna. Turisttjänster, resor, transporter, upplevelsetjänster, sport, utbildning och vårdtjänster är stora områden som kan bli aktuella här.

När kan då mottagarlandet ingripa om tjänsterna inte lever upp till de krav som finns i ursprungslandet? Jo, då finns det vissa undantag i direktivet, i artikel 19, som är en skyddsregel för när mottagarlandet kan ingripa. Denna skyddsregel är något mera inskränkt än den som vanligen gäller inom EG-rätten. Enligt artikel 30 kan man ingripa för att skydda allmänna intressen såsom till exempel folkhälsa och konsumentskydd.

Enligt det här direktivet går det bara att göra ingripanden i mottagarlandet när det gäller tre olika kategorier. Mottagarlandet kan ingripa mot säkerheten hos tjänsten, och i det innefattas folkhälsoaspekter.

För att man ska kunna göra ett ingripande ställer direktivet upp en mycket komplicerad och tidskrävande procedur. När det är fråga om allvarliga hot mot tjänstesäkerheten måste tillsynsmyndigheten i mottagarlandet följa en mycket komplicerad procedur. Först ska man låta etableringslandets myndighet redovisa vilka regler som gäller i det landet. Kommissionen ska kopplas in, och ett visst antal dagar måste ha förlöpt innan tillsynsmyndigheten så småningom har möjlighet att agera.

Det ställs informationskrav i direktivet till skydd för konsumenter. De innebär att näringsidkaren på eget initiativ måste lämna viss obligatorisk information. Men viss information ska lämnas bara på konsumentens begäran. Detta kan leda till att konsumenter som inte frågar efter viss typ av information inte får till exempel information som har med säkerhet och hälsa att göra.

Frågan är om konsumentskyddet i det här direktivet är rimligt balanserat mot den fria rörligheten och etableringsrätten och om tjänster över gränserna kan vinna konsumenternas förtroende med den föreslagna skyddsnivån.

För att göra detta direktiv mera konsumentvänligt och öka konsumenternas förtroende för tillfälliga tjänster över gränserna bör man ställa vissa krav. Jag redovisar de synpunkter som kom fram vid ett nordiskt samrådsmöte i juni under det nordiska ministerrådet. Vid det mötet diskuterade vi direktivet med konsumentmyndigheter, konsumentorganisationer och representanter från regeringskanslierna i de nordiska länderna.

Till att börja med måste man klargöra vad som är undantaget och vad som omfattas av det specifika avtalet. Är det någonting som ligger före avtalet eller är det bara det som är rent civilrättsligt? Hur förhåller det sig till de internationellt privaträttsliga reglerna som handlar om lagval och vilket land som man ska föra processer i?

Man måste också klargöra det samordnade området för ursprungslandsprincipen. Det här är väldigt komplicerat. Vilka regler i etableringslandet ska i så fall tillämpas? Eftersom alla medlemsländer nu har en oerhört komplicerad struktur av egna regler, implementerade regler och mer eller mindre harmoniserade regler behövs ett klarläggande här.

Man måste också utöka möjligheterna att tillvarata konsumentskyddet i mottagarlandet. Den skyddsklausul som nu bara omfattar säkerhet hos tjänster bör utvidgas till att omfatta hela konsumentskyddsområdet som den gör i artikel 30 i fördraget. Procedurkraven bör ses över och förenklas så att det blir möjligt att ingripa vid tillämpning av skyddsklausulen. Informationskraven bör också ses över så att de överensstämmer med vad som är rimligt från konsumentens synpunkt.

Vad är då utvecklingsalternativen med tjänstedirektivet? Är det fråga om en *race to the bottom* av den lägsta skyddsnivån inom EU? Direktivet kan ju sätta press på medlemsstaterna att sänka sin nivå för att näringsidkarna i det egna landet inte ska få en sämre konkurrenssituation i förhållande till dem som är tillfälligt agerande på marknaden. Eller leder direktivet på sikt till en successiv harmonisering genom att behov av standardisering och full harmonisering uppstår och till att gemensamma regler med gott konsumentskydd utvecklas?

Nyamko Sabuni (fp): I både kommissionens och Kommerskollegiets anföran den framkom det att det här direktivet egentligen bara har till uppgift att förtydliga det som redan existerar.

Min fråga är: Vad är det som är nytt i direktivet? Och i så fall: Vilka för- och nackdelar för det med sig? Och generellt sett när det gäller direktivet: Vilken är den största faran för Sverige?

Maria Larsson (kd): Jag blev lite nyfiken när Håkan Jonsson talade om ursprungslandsprincipen. Han sade då bland annat att det inte behöver finnas en motsättning. Det tycker jag lät positivt och förhoppningsfullt. Jag tror att detta erbjuder större möjligheter än hot. Kan vi undanröja så mycket av det som möjligt på vägen och bli så eniga som möjligt kan det kanske bli en lite snabbare väg än vad det annars skulle bli.

Jag vill fråga: Hur ser den vägen ut? Vad kan underlätta så att det inte ska bli så mycket motsättningar när vi hanterar frågan under vägen?

Sedan inbjuder Håkan Jonsson till en fråga om administrativt samarbete. Där skulle jag gärna vilja ha en liten fördjupning.

Hans Alldén, kommissionen: Den första frågan löd: Vad är nytt? Jag ska försöka att ta det i punktform:

- För det första är det här en bred ansats i stället för att som tidigare ha enbart sektoriell harmonisering.
- För det andra innehåller det en mängd förslag till förenkling för leverantörerna.
- För det tredje innefattar det konkreta förslag för att ta bort hinder för gränsoverskridande handel i princip baserade på tidigare rättsutslag, men på ett samlat sätt. Det ger då en ram för att undvika en fortsatt lagstiftning som i stort sett styrs enbart av utslag i EG-domstolen. Det ökar rättssäkerheten och förutsägbarheten.

– För det fjärde är det en samarbets- och koncentrationsmekanism som föreslås där det finns tydliga skyldigheter för myndigheter i alla de involverade länderna att lämna information och att samarbeta. Det finns också uppmaningar mera på frivillighetens grund om att sprida ett bättre beteende.

Det finns en rapportering av de gränszoner där de olika medlemsländerna ska diskutera sinsemellan vad som faktiskt är lämpligt.

Det finns också ett antal skyldigheter att utbyta information mellan både konsumentorganisationer och myndigheter. För första gången blir det en katalog av rättigheter för konsumenter på den inre marknaden.

Det här är några punkter av det som samlas på ett ställe i ramedirektivet.

Håkan Jonsson, Kommerskollegium: Först vill jag ta upp två av Nyamko Sabunis frågor: Vad är nytt, och vilka är för- och nackdelarna? Jag vill lägga fokus på det som är nytt och på två saker. Den ena är det administrativa samarbetet och den andra är ursprungslandsprincipen, eftersom den nu blir allomfattande och väldigt långtgående. Embryot till den har, som jag sade förut, funnits i rättspraxis, men nu blir den gällande på i stort sett hela tjänsteområdet, och den blir allomfattande.

Jag ser de här två frågorna, om det administrativa samarbetet och om ursprungslandsprincipen, som ömsesidigt beroende. Det skulle förmodligen inte gå att ha en ursprungslandsprincip om man inte – det tror jag ligger nära det Marianne Åbyhammar vill värna om också – har en effektiv och väldigt snabb kontakt mellan myndigheterna i olika länder för att kolla: Hur var det nu med grekisk konsumenträtt och svensk konsumenträtt – hade vi berättigade skäl att ställa högre krav på konsumenträtten på ett visst område? Då ska man snabbt via kontakterna kunna kolla det och kunna ingripa även i svensk rätt om det är så att det finns legitima skyddsintressen att rädda.

Det behöver alltså inte finnas en motsättning i Maria Larssons två frågor. Låt mig ta det i svensk debatt största exemplet på motsättningar. Det kommer vi säkert att komma in mer på om en stund, när Irene Wennemo får ordet. Diskussionen om ursprungslandsprincipen och arbetsrätten är för mig ett praktexempel på att kommissionen i sina formuleringar har visat att man inte fullt ut har förstått den svenska modellen på arbetsmarknaden, men det finns ingenting som tyder på att kommissionen med det här förslaget så att säga har velat komma åt den svenska modellen för arbetsrätten. Här är ju vi på Kommerskollegium ett par steg ifrån förhandlingarna. Regeringskansliet är med, och jag vet att LO, TCO, SACO och arbetsmarknadens parter själva är väldigt engagerade i förhandlingarna och i hur texten nu ska se ut för att det ska stå klart vad som är undantaget.

Men det går att hitta en text – det är jag fullständigt övertygad om. Kommissionen är inte ute efter att ändra på den svenska modellen. Kan man bara beskriva exakt hur undantaget ska se ut kommer säkert alla parter att bli nöjda.

Det var också en fråga om det administrativa samarbetet. Jag tror att det blir väldigt viktigt för företagen. Det blir en viss byråkrati – det är helt klart.

Det kommer att i alla medlemsländer krävas byråkrater som sitter och rattar informationsutbyte om det här och om vad som funkar och inte funkar och sköter tillsynen av tjänsteföretagen tillsammans mellan olika länder. Alternativet i dag är att det är de stackars småföretagarna själva som tvingas ta reda på alla reglerna i stället, och det går inte. Det blir ingen handel.

Jag hoppas nu att jag har visat att vi inte är helt naiva och att vi har en viss förståelse även på Kommerskollegium för att det finns problem och hotbilder som vi tror måste lösas för att det här ska bli ett bra direktiv. Och till sist vill jag ändå svara på Nyamkos sista fråga om vad som är den största faran. Som jag ser det är den absolut, avgjort största faran i dag att vi på något sätt missar tåget. Jag visade en bild om *knowledge intensive services* och var framtidens tjänster och framtidens Ingvar Kamprad finns. Faran är att Sverige om 30 år finner att vi sumpade chansen. Vi hade en mogen frukt att plocka. Vi är bäst i Europa på att internt, inom Sverige, ha klarat övergången till tjänstesamhället. Faran är att vi missar tåget.

Marianne Åbyhammar, Konsumentverket: Vad är nytt? Jag vill lyfta fram en viktig fråga, och det är att hittills har medlemsstaterna själva kunnat bestämma sin skyddsnivå på viktiga områden av allmänt intresse såsom konsumentskydd, produktsäkerhet och hälsa. Det här ändras genom direktivet genom att man har väldigt få områden i det här avseendet som är fullt harmoniserade, det vill säga lägger upp en maxnivå eller ett regelsystem som medlemsstaterna måste tillämpa. På de flesta områden som är harmoniserade är det en miniminivå som gäller, där medlemsstaterna själva kan bestämma skyddsnivån för olika grupper och olika frågor, och det här systemet sätts ur spel genom ursprungslandsprincipen.

Gunilla Wahlén (v): Jag har ett par frågor till Hans Allmén allra först. Vi ska ju få en övergångsperiod när det gäller värdetransporter, hasardspel och fordringar. Hur lång väntar man sig att den övergångsperioden ska vara? Med den tidsram som finns nu: Är det deadline 2010? Innebär detta att Svenska Spel AB automatiskt kommer att få konkurrens 2010? Blir det så, eller är det någonting som är förhandlingsbart? Finns det områden, undantag, som det går att permanenta redan nu, som är giltiga? Kan man förhandla sig till det?

Det gäller också auktorisationskrav och legitimationskrav. Inom olika yrkesgrupper har vi ju olika krav – man är legitimerad sjuksköterska, läkare och annat för att få utöva sitt yrke. Kommer ett land att kunna få införa nya krav, till exempel att en dietist ska vara legitimerad? Det är han eller hon inte i dag, men vi vill kanske införa det. Har vi rätt att göra det efter att det här har trätt i kraft? Hur mycket påverkas sådant?

När det gäller upphandling av tjänsten ambulanssjukvård, där vi har krav på att man ska ha en legitimerad sjuksköterska i ambulansen: Gäller ursprungslandets principer då, om det är ett annat lands företag som driver ambulanssjukvård, eller gäller hemlandets regler?

Jag vill också höra om konsumenträtt. Ångervecka till exempel, som gäller i Sverige, är det något som kan behållas om man köper en tjänst? Gäller ursprungslandets regler eller svenska regler då?

I Sverige har vi infört märkning, som till exempel märkning av ursprunget för fisk, det vill säga varifrån den kommer. Det ska finnas i fiskbutiken. Om det är en utländsk firma, måste den följa de svenska reglerna, eller ska den följa sitt ursprungslands regler?

Ordföranden: Jag får uppmana ledamöterna att försöka precisera frågorna så att de kanske blir lite mer koncisa.

Karl Gustav Abramsson (s): Jag har en fråga till både Hans Allén och Håkan Jonsson. Man kunde höra av deras inlägg att det finns en ganska stor differens i fråga om synen på hur lång tid det kommer att ta att genomföra det här tjänstedirektivet. Jag skulle vilja ha mera precisering av detta: Vad är det för problem man ser, framför allt i ett längre tidsperspektiv, som Håkan Jonsson redovisade? Vad är det för problem man ser, som skulle kunna göra att det tar så lång tid?

Hans Allén, kommissionen: Det var en del ganska specifika frågor om övergångsperioden. När det gäller spel tror jag inte att man kan säga något om en absolut tidsgräns där. Det beror på vad översynen ger för resultat. Jag tror inte att man kan säga nu att översynen kommer att resultera i ett tydligt förbud i den ena eller andra riktningen.

Ambitionen att titta på de tre områdena finns där, men jag tror att man inte kan säga helt säkert att det blir det ena eller andra förbudet exakt ett visst år. Det beror på innehållet i det man kommer fram till, helt enkelt. Man måste dock enligt direktivet lägga fram någon form av förslag.

Auktorisationskrav togs upp. Såvitt jag har uppfattat det finns det inget förbud mot att införa nya motiverade auktorisationskrav med hänsyn till folkhälsa till exempel. Det finns inget sådant veto, så att säga, i förslaget.

Ambulansvård är ju en väldigt specifik tjänst. Jag vet inte om jag vågar uttala mig om den specifika tjänsten. Den kan ju ändå trots allt tillhöra området hur man organiserar hälsa, och där säger direktivet i stort sett ingenting. Direktivets omfattning när det gäller hälsa och sjukvård är, som jag uppfattar det, mycket begränsad. Det kan gärna kommissionen återkomma till efter att ha tittat närmare på det juridiska, men kommissionen har gjort ett särskilt papper om just hälsoaspekterna, och det papperet berör i stort sett bara förordning 1408, som handlar om patienters rätt till förhandsbesked med avseende på om de ska behandlas på sjukhus eller om det bara gäller vård över dagen. Jag tror alltså inte att man nu kan säga att ambulansvården kommer att utsättas för fri konkurrens. Jag uppfattar inte att direktivet ger några antydningar om det.

När det gäller konsumenträtt och konsumentinformation är väl det här ett exempel på hur väldigt olika man kan uppfatta en politik. Kommissionen för sin del hade ju hoppats att det här förslaget skulle ha uppfattats som en demonstration för stärkt konsumentskydd och konsumenträtt. Stora delar av direktivet handlar faktiskt om det, och då inte bara så att säga frivilliga rättigheter i form av information utan också skyldigheter att informera konsumenterna om garantier och så vidare.

Det är korrekt att den här frågan om internationell privaträtt är omdiskuterad, och uppenbarligen har det blivit ett problem i många medlemsländer att beröra den här frågan och reda ut den så att säga, men kommissionen vill inte i samband med det här förslaget ändra på sin inställning. I de frågor som gäller avtalstvister av olika slag är det fortfarande hemlandsprincipen som ska gälla som en övergripande princip.

Sedan var det en fråga om genomförandetakten. På politisk nivå, såväl inom den kommission som sitter i dag som den som tillträder i morgon – det är i alla fall delvis samma personer – finns det nog en stor oro för att behandlingen av det här förslaget kommer att kunna dra ut på tiden. Man har inte på något sätt övergivit den offentliga tidtabell som jag redogjorde för tidigare, men det är uppenbarligen så att många medlemsländer kommer med väldigt många förslag till undantag, och det är klart att en schweizerost med väldigt många hål ju till slut kan rasa sönder som en helhet om det blir för många hål i den. Många medlemsländer anser att de så att säga är bäst på vartenda område, vare sig det gäller sjukvård eller konsumentgarantier. Man anser att man är bättre än de andra medlemsländerna. Det finns alltså väldigt stora risker här.

Den här delen är en väldigt viktig del av Lissabonstrategin. Drar det här ut på tiden så har det blivit ett väldigt stort misslyckande, om man jämför med de politiska uttalanden som gjordes i början av 2000-talet när Lissabonstrategin infördes, om så att säga inga resultat alls kan visas upp framåt 2010. Jag skulle alltså vilja säga att det finns en reell oro på politisk nivå inom Europeiska kommissionen.

Håkan Jonsson, Kommerskollegium: Först vill jag ta upp Gunilla Wahléns frågor om olika auktorisationskrav och ambulanssjukvård. Frågorna om ångerveckor och märkning av fisk överlämnar jag med varm hand till Marianne Åbyhammar.

Vad gäller ambulanssjukvården är det så här: Man ska inte överdriva effekten av ursprungslandsprincipen när det gäller den typen av tjänstehandel som handlar om att det är ett stort, antingen offentligt eller privat, företag som köper tjänsterna. Där är det avgörande för tjänstens kvalitet och vilka specifikationer som ska gälla nästan aldrig lagverket, vare sig i Sverige eller i Grekland. I stället gäller det vilken specifikation som det står om i upphandlingen. Där är det ju så att i Sverige är det bara landsting som upphandlar ambulanssjukvård. Vill man ha en sjuksköterska med har man rätt att ställa sådana krav. Det blir i så fall frågan om hur EU:s regler för offentlig upphandling är utformade som avgör vilken typ av krav man får och inte får ställa i den typen av upphandling. På en ganska stor del av sjukvårdsområdet är det ju så att det bara finns en köpare så att säga i Sverige. Den köparen ställer sina specifikationer, och det är det som avgör snarare än vad det står i tjänstedirektivet eller i svensk eller grekisk lag.

K G Abramsson ställde en fråga om tiden. Om jag vore Hans Alldén skulle jag förstås också ha i uppdrag att uttala den officiella versionen, att det måste vara klart till 2010, och det är en jättebra målsättning. Men vi ser ju tyvärr

något annat. Jag tycker att det är negativt. Jag är snarare en missnöjd realist än att jag försöker säga att det vore bra om det tog längre tid. Det finns ju långa kravlistor med undantag från alla medlemsländer hittills i form av reservationer i diskussionerna i Bryssel. Vi har från Sveriges sida våra undantag, och alla länder har sina undantag. Att förhandla ned sådana listor till en minsta gemensam nämnare, det tar tid.

Jag tror alltså tyvärr att det kommer att ta tid innan man är färdig med ett direktiv, och det kommer tyvärr att vara så att man blir tvungen att bygga in undantag för kompromissens skull. Länder som har vissa märkliga särkrav och inte vill avskaffa dem över natten, helt enkelt för att skydda sin egen industri, kommer att säga: Ja, vi går med på det här direktivet om vi får behålla just det här fram till 2012 eller om vi får fortsätta med den här praxisen fram till 2011. Den typen av övergångsregler brukas tyvärr ibland i Bryssel. Vi tycker illa om det, vi som verkar för en generellt väl fungerande inre marknad, men det är en avvägning. Politik är ju att välja mellan olika intressen. Någonstans ska man hitta en kompromiss, och den kommer tyvärr, tror jag, att bli försenad och omgärdad av genomförandetider.

Sedan kommer det att ta tid att genomföra det administrativa samarbetet. Vi behöver bestämma oss för varje land av de 28 länder som är med på det här. Även Norge, Island och Liechtenstein är ju fullt ut med i inre marknaden och kommer att förutsättas sätta upp sina kontaktpunkter. Vi kommer att behöva utnämna vilken statlig myndighet eller organisation som ska ta hand om detta. Vi kommer att behöva bygga upp modalitet för kommunikation med mera. Jag är alltså en besviken realist, men jag tror att det kommer att ta tid.

Marianne Åbyhammar, Konsumentverket: Tack för frågan om ångerrätten. Det var en väldigt väl ställd fråga, för den illustrerar så väl svårigheten i att göra klart vad som omfattas av undantaget från ursprungslandsprincipen.

Ska man uppfatta regeln om ångervecka som en marknadsrättslig offentlig-rättslig regel som omfattas av ursprungslandsprincipen så är det det antal dagar som etableringslandet har ställt upp som ångervecka. Det här området är harmoniserat genom minimidirektiv i distansavtalsdirektivet. I direktivet står det tio arbetsdagar. Det har vi tolkat som 14 dagar i Sverige, medan det finns olika tolkningar i olika medlemsländer av hur många dagar som ångerrätten faktiskt ska gälla.

Den andra frågeställningen gäller kanske en civilrättslig regel eftersom det blir en del av avtalet för konsumenten. Då är det undantaget från ursprungslandsprincipen. Men det är bara undantaget om direktivet inte är fullt harmoniserat. Är då distansavtalsdirektivet fullt harmoniserat? Nej, man kan väl förmodligen inte säga att det är fråga om full harmonisering.

Mitt tips är alltså att i valet mellan om detta omfattas av undantaget eller inte så är det väl förmodligen ett undantaget område, och då kommer olika regler att gälla.

Vad gäller märkning av livsmedel kan jag inte svara så specifikt. Det är klart: Det omfattas väl inte av något undantag, utan det är etableringslandets

regler som gäller. Om de är harmoniserade kanske kraven är desamma i olika länder, men de kan ändå vara harmoniserade på en miniminivå, så det kan skilja något mellan medlemsstaterna.

Ordföranden: Då har vi två frågeställare kvar. Eftersom vi ligger kraftigt efter i tiden hoppas jag på såväl korta frågor som korta svar.

Håkan Larsson (c): Ja, jag ska fatta mig kort. Delvis har jag fått svar på de frågor jag tänkte ställa. Det är helt klart att det är ursprungslandsprincipen som skapar osäkerhet och oro i den här diskussionen, och min fråga är om det är så, som jag uppfattar det, att man då i Sverige ska hålla ordning på 25 olika regelverk om det här genomförs. Då krävs det ju, som har sagts här, en väldigt massa byråkrati. Har man gjort några beräkningar om hur omfattande denna byråkrati behöver vara för att det ska fungera och man ska kunna hålla den administrativa kontakten med alla dessa 25 länder och att det ska fungera snabbt och effektivt?

Den andra frågan handlar om detta: Det finns, som har sagts här, en mängd olika reservationer och krav på undantag. Är det möjligt att få några permanenta undantag här, eller är det enbart övergångsregler det handlar om?

Anne-Marie Pålsson (m): Fru ordförande, jag har en fråga som ansluter till den förra frågan. Det handlar helt enkelt om med vilken lätthet det administrativa samarbetet kan komma att utvecklas framöver. Vi har ju helt olika rättstraditioner i EU-länderna, alltifrån *Code Napoleon* i Kontinentaleuropa till *common law*-systemet i England och de skandinaviska rättssystemen. Det har ju kommit till olika uttryck när det gäller till exempel konsumentskyddet vad gäller alltifrån myndighetsutövning och det offentlighetsrättsliga systemet till mer av privaträttsliga lösningar och domstolsförfaranden.

Hur kan ett administrativt samarbete gestalta sig när man har så otroligt olika utgångspunkter att arbeta utifrån?

Hans Alldén, kommissionen: Ja, det är inte lätt att svara på frågan om vilken byråkrati som det här samarbetet kommer att kräva. Det är en riktig tolkning att det måste fungera. Det är en viktig grundtanke i direktivet, som jag uppfattar det, att sådant här administrativt samarbete ska kunna fungera för att man ska kunna bygga upp förtroendet.

Men man kan vända på det: Hade man fortsatt sektoriellt eller enbart gått på EG-domstolens domar så hade man ju ändå haft samma problem, fast då hade man över huvud taget inte berört det utan bara hoppats på att någon sorts gradvis harmonisering skulle ske.

Nu finns det ju som ett komplement till förslaget om administrativt samarbete och skyldighet och så vidare i båda riktningarna ändå konvergensmoment i det hela och också en gradvis harmonisering. Den ska ändå på sikt leda till att vissa regler blir mer och mer gemensamma. Jag vet inte om det kan finnas något i kommissionens konsekvensbedömning. Det finns en bred rapport om konsekvensbedömningar av förslaget. Det kan finnas en kostnadsberäkning för byråkratin där – jag kan faktiskt inte svara på det. Jag har inte sett någon i alla fall.

Vad gäller ursprungslandsprincipen blir väl svaret ungefär detsamma: Alternativet hade varit att fortsätta som förut, och då hade man ju ändå haft precis lika många olika regimer att arbeta med. Alternativet är alltså heller ingen lösning.

Att ursprungslandsprincipen kom med i förslaget trots att den är omgärdad av så pass många undantag beror på att det ändå är det som har upplevts som ett hinder av tjänsteleverantörerna, nämligen vissa delar som följer av ursprungslandsprincipen. Det har enligt undersökningar upplevts som väldigt svåra hinder för tjänsteleverantörerna, och det hade varit väldigt konstigt om man inte åtminstone i direktivet hade försökt ange några element som ursprungslandsprincipen kan förbättra.

Håkan Jonsson, Kommerskollegium: Vad gäller Håkan Larssons frågor om ursprungslandsprincipen tror jag att vi inte ska överdriva hur allomfattande den här principen blir. Jag sade förut att den blir allomfattande, men den kommer bara att gälla vid tillfällig tjänsteutövning, alltså när man gör ett påhugg i ett land och sedan åker hem igen. Vid etablering gäller alltså *inte* ursprungslandsprincipen. Vid etablering gäller fullt ut de lagar som gäller i landet man etablerar sig i.

Om vi alltså tar exemplet med märkning av fisk igen så är det så att om fisken ligger i fiskhyllan på Lidl, som är etablerat i Sverige, så gäller svensk lag fullt ut. Det är bara om det är en fiskbuss från Danmark som åker över till Skåne och säljer några dagar som det är fråga om ursprungslandsprincipen som ska gälla i så fall.

På samma sätt: Om man vill göra en seriös upphandling av ambulanssjukvård i Sverige så utgår jag ifrån att man har etablerat sig i det här landet. Men jag har svårt att se att det går att sköta ambulanssjukvård så. Det kan ju bero på Sveriges geografiska läge, delvis. Det kanske är lättare när det är väldigt nära mellan storstäder i Benelux, Tyskland och Frankrike och så vidare, men för Sveriges del är det förmodligen så att det är ganska svårt att bedriva de här korta påhuggen genom att bara åka över gränsen hela tiden.

Det kom frågor från både Håkan Larsson och Anne-Marie Pålsson om hur stor byråkrati det kan bli och om det kommer att fungera eller inte. Lite grann kan man väl turnera Anne-Marie Pålssons fråga och säga att hela EU-projektet ju är ett sätt att faktiskt överbrygga de här skillnaderna. Det är en utmaning varenda dag – det kan jag tala om – för alla oss som arbetar med EU-rättsliga frågor. Vi har något som heter SOLVIT på Kommerskollegium där vi försöker kommunicera med de andra medlemsländerna med sådana här kontaktpunkter som lite grann liknar det vi ska bygga upp här med tjänstedirektivet. Det finns ju gnissel och problemet att man inte förstår varandra, men alternativet är *inte* bättre.

Vad gäller hur stor byråkrati det kan röra sig om tror jag inte att vi ska överdriva det. Jag ser inte framför mig en ny myndighet. Jag ser framför mig snarare en ny funktion på en existerande myndighet och en handfull tjänstemän, maximalt, som arbetar i Sverige med de här frågorna. Det kanske är så att det är ambitiöst. Det kan också vara så att det största problem som vi upp-

täcker om några år, om vi sätter det här på rullning, inte blir att det blir för dyrt och byråkratiskt utan att vi kanske tog det på allvar – jag gissar att vi gör det, lutherska och kloka som vi är – medan andra medlemsländer kanske inte är lika ambitiösa, så att man ringer och ingen svarar och man får inte något vettigt svar från något annat medlemsland. Vad vet jag!

Marianne Åbyhammar, Konsumentverket: Administrativt samarbete är enligt min erfarenhet ett väldigt resurskrävande sätt att arbeta på när man ska arbeta över gränserna och på olika språk. Man ska använda sig av formalia som man inte är van vid i vanlig handläggning på myndigheter. Man vet inte om det får någon effekt i det andra landet eller vilken effekt det får. Vilka sanktioner kan det bli fråga om? Vilken skyldighet har myndigheten i det andra landet att faktiskt ta det här på allvar och prioritera den här tillfälliga näringsutövaren i ett annat land?

Vi har nyss fått en förordning om samarbete på konsumentskyddsområdet. Den är ännu inte publicerad – så färsk är den förordningen – men där finns det regler som jag mera tror på än dem som stipuleras i det här direktivet eftersom de är mer detaljerade för när en myndighet kan neka att vidta åtgärder, när en myndighet i ett annat land måste vidta åtgärder och också lite mer konkret hur det ska gå till. Visserligen blir det byråkrati, men man ökar ändå förutsebarheten i hanteringen.

Ordföranden: Tack för det! Tack alla medverkande, och tack för alla frågor! Då var första delen av den här hearingen avklarad.

Ordföranden: Då har vi kommit till den andra delen av näringsutskottets utfrågning om tjänstedirektivet. Nu går turen till två av arbetsmarknadens parter, och vi börjar med LO och hälsar Irene Wennemo, chef för den näringspolitiska enheten där, välkommen.

Irene Wennemo, LO: Fru ordförande, riksdagsledamöter! Det är väldigt roligt att få komma hit och presentera våra ståndpunkter och berätta hur vi ser på tjänstedirektivet. Det här är en väldigt viktig fråga för oss. Våra förbund, särskilt de som jobbar inom de här sektorerna, är väldigt engagerade i denna fråga och har lagt ned mycket möda och kraft för att förstå vilka effekter tjänstedirektivet kan ha på våra förhållanden. Våra systerorganisationer i andra länder har också börjat fästa allt större avseende vid tjänstedirektivet och lägga ned mycket möda på att försöka påverka men också förstå konsekvenserna av det, vilket inte alltid är helt enkelt. Vi tror att det här är en av de stora frågorna ur ett arbetstagarperspektiv som vi håller på med i EU-systemet för tillfället.

Man kan säga att grundtankarna bakom tjänstedirektivet har LO förståelse för. Det är angeläget att protektionistiska hinder mot rörlighet av tjänster kan reduceras. Det är extra viktigt för Sverige som tillhör de mera öppna och avreglerade ekonomierna i Europa. Vi har mycket att vinna på det, precis som Håkan Jonsson tog upp tidigare. Men de här vinsterna gör inte att vi får tappa bort de hot som samtidigt kan finnas i tjänstedirektivet, hoten mot vissa viktiga delar av den svenska välfärdsmodellen.

Som vi ser det finns det problem på två områden. Det första är regleringen av arbetsmarknaden. Sverige har ett annat system för att reglera arbetsmarknaden än vad man har i många länder i övriga Europa. Vi reglerar mycket mer genom kollektivavtal och mindre med lag. Att vi inte har någon lagstiftning om minimilöner är ett väldigt tydligt exempel på det. Man har valt att i stället reglera lönerna via kollektivavtal.

Arbetstidslagstiftningen är ett annat tydligt exempel där vi har mindre lagstiftning och där vi lämnar mycket större frihet för avtalslutande parter att anpassa arbetstidsförläggning till branschens och arbetstagarnas behov. Det är någonting som vi tycker har fungerat bra i Sverige. Man har fått en ganska flexibel och välfungerande arbetsmarknad, där man också tar hänsyn till arbetstagarnas behov.

Det andra hotet i tjänstedirektivet riktar sig mer mot vår välfärdsmodell. Allra tydligast gäller det sjukvårdens finansiering och styrning. Men det finns även andra problem och oklarheter – som frågan kring Systembolaget, spelmonopolet och Apoteksbolaget.

Jag tänkte nämna helt kort hur vi ser på de här två problemen.

Vad gäller den första frågan, arbetsmarknadens reglering, tycker vi att huvudproblemet är ursprungslandsprincipen. Vi tycker att det vore bättre att slå fast att tjänsteföretag som huvudregel ska anpassa sig efter de regler som gäller där tjänsten utförs men att man måste ta bort diskriminerande krav och kanske också hjälpa företag att komma över och förstå de regler som gäller i det land där tjänsten utförs. Ursprungslandsprincipen har väldigt långtgående konsekvenser.

Jag vet att det för till exempelvis Arbetsmiljöverkets del skulle betyda att verket hade tillsyn över inte bara arbetsplatser i Sverige utan också i 24 andra länder där det finns svenska tjänsteutövare. Precis på samma sätt kan det vara vad gäller flera olika sorters lagstiftning som gäller på arbetsplatser i Sverige i fråga om arbetsmiljön. Det här har väldigt långtgående konsekvenser.

En del av problemen försvinner genom utstationeringsdirektivet, men det finns fortfarande en oklarhet om hur de här två, utstationeringslagen och tjänstedirektivet, möts och vilka grupper som hamnar var.

Det är, som vi tidigare sagt, fem punkter vad gäller arbetsmarknadens reglering som vi tycker är viktiga.

I direktivet måste slås fast att det inte ska innebära några inskränkningar i föreningsfriheten, den fria förhandlingsrätten, rätten att teckna kollektivavtal och rätten att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden.

Den andra punkten är att tjänstedirektivet inte får lägga några hinder i vägen för att utländska tjänsteföretag ska kunna åläggas att följa de svenska arbets- och anställningsvillkoren. Annars kan vi väldigt lätt hamna i en situation där vi accepterar diskriminering på arbetsmarknaden, att utländsk arbetskraft jobbar med sämre villkor än svensk arbetskraft.

Den tredje punkten som vi tycker är viktig är att ett företag ska ha representanter i det land där arbetet utförs som är behöriga att företräda företaget.

Den fjärde är att gästande tjänsteföretag ska tillhandahålla alla handlingar som behövs för att vi ska kunna kontrollera att företagen följer tillämpliga lagar och kollektivavtal.

Den femte punkten gäller vem som är att anse som arbetstagare och vem som är egenföretagare. Den gränsdragningen ska avgöras i det land där arbetet utförs.

Den hearing som var i EU-parlamentet den 11 november visar att det är fler länder än Sverige som ser de här problemen. Det var en ganska bred kritik vad gäller följderna för arbetsmarknaden vid den hearingen. Man sade att det till exempel var svårt att överblicka vad tjänstedirektivet kommer att få för verkan. Många jurister tyckte att tjänstedirektivet skapade stor rättslig förvirring. Också frågan hur det ska vara möjligt att kontrollera gästande företag om det inte finns en representant på plats togs upp. Det är fler länder som ser den problematik som vi också ser.

Vad gäller effekterna på välfärdssystemet och framför allt sjukvården finns det fortfarande stora oklarheter, precis som en del andra har tagit upp här tidigare. Det finns en risk, och det har Kommun- och Landstingsförbunden lyft fram, att utländska vårdföretag i princip kommer att få fri dragningsrätt på skattemedel och att man tappar kontrollen på den nationella nivån över både inriktning av och kostnader för sjukvården. Det här kan ses som ett försök till en otillåten styrning från EU:s sida. Här behövs mycket mer klarhet.

Det vi också har undrat över från LO:s sida är varför vi inte har begärt undantag för sjukvården, vilket en del andra länder har gjort. Vi tycker att sjukvården i stället borde regleras i direktivet för tjänster i allmänhetens intresse.

Dessa två är de största problemområdena som vi ser. Men vi tror att det är en lång väg kvar innan tjänstedirektivet blir färdigt. Jag delar det som tidigare sagts om det.

Det är väldigt viktigt att Sverige under den här resans gång tar ett stort ansvar för att försöka påverka direktivet i rätt riktning. Mycket tyder på att det finns stora öppningar för att göra det så att tjänstedirektivet inte slår sönder den modell och den egenart som vi har i Sverige och som vi tycker fungerar väldigt väl både vad gäller välfärdspolitiken och arbetsmarknadens reglering.

Ordföranden: Tack för det. Nu hälsar vi Eva Jivmark, ansvarig för tjänstehandel inom Svenskt Näringsliv välkommen.

Eva Jivmark, Svenskt Näringsliv: Jag arbetar som sagt hos Svenskt Näringsliv och är ansvarig för tjänstehandelsfrågor på EU-nivå och inom WTO. Jag arbetar också med frågor om exportfrämjande.

Inledningsvis vill jag säga att jag tycker att det är både klokt och konstruktivt att näringsutskottet i det här tidiga skedet har en hearing som avser avreglering på EU-nivå.

Svenskt Näringsliv har några grundläggande utgångspunkter. Vi anser att tjänstedirektivet är ett verktyg för att växa på vår viktigaste marknad. Vi vill att tjänstedirektivet ska bli ett så användarvänligt verktyg som möjligt.

Vår utgångspunkt är att tjänstehandel faktiskt redan är tillåten. Fri tjänstehandel är en av de fyra ursprungliga friheterna i EG-fördraget från 1958. Men tjänstedirektivet måste formuleras så att det tar bort de hinder som begränsar export och import av tjänster på den inre marknaden.

EU:s inre marknad är ju oerhört stor. Den omfattar 28 länder, drygt 400 miljoner människor, eller konsumenter om man så vill. Mellan dessa länder ska fri rörlighet gälla för varor, tjänster, kapital och personer, vilket öppnar nya möjligheter både för ländernas medborgare och för företagen.

Den svenska tjänsteexporten ska öka och ligga mer i linje med tjänstesektorns storlek i Sverige – lite grann det som Håkan Jonsson tog upp tidigare.

Vår slutsats är att det finns en stor outnyttjad potential för ett ökat internationellt utbyte på tjänsteområdet, såväl inom EU som globalt.

Som när det gäller alla stora initiativ av den här karaktären är det naturligt att det finns frågetecken kring hur vissa delar av det här tjänstedirektivet är tänkta att fungera. Det här är en fråga som analyseras – vi analyserar den fortfarande – av många berörda parter. Svenskt Näringsliv har gått igenom lite mera i detalj direktivtexten tillsammans med de företag som kommer att påverkas, detta för att kunna medverka till en så bra slutgiltig beskrivning som möjligt av tjänstedirektivet.

Som jag sade är tjänstehandeln redan tillåten, men karta och kompass stämmer inte överens. Ett bättre verktyg behövs verkligen för att undanröja de hinder som tyvärr fortfarande finns kvar mellan medlemsstaterna för att vi ska få de fördelar som en välfungerande tjänstehandel innebär.

Vår uppfattning är att hindren inom tjänstehandeln är större i andra EU-länder än i Sverige. Svenska företag, och kanske främst de små och medelstora företagen, skulle vinna väldigt mycket på om tjänstedirektivet antas så att de lättare får tillgång till den inre marknaden.

Låt mig slå fast några centrala grundbultar i tjänstedirektivet. Det handlar mycket om definitionen, skillnaden mellan tillfällig tjänsteutövning och etablering. Vid etablering i Sverige gäller svenska lagar och regler från dag 1. Såsom vi har förstått det är det många tjänster som erfordrar att tjänsteutövaren är etablerad, till exempel inom sjukvård, som har nämnts här tidigare.

Vi välkomnar också den avsevärda administrativa förenklingen, *one stop shop*, som vi kan kalla det, som finns för varje medlemsland, det vill säga kontaktpunkter där företagen ska kunna få all den information de behöver för att kunna agera på den inre marknaden. Vi finner det också helt korrekt med den omvända bevisbördan, om man kan säga så, att det är medlemsländerna som ska motivera sina avsteg från principen om fri rörlighet, inte företagen som ska bevisa sig diskriminerade.

Vi ser också att det blir ett större tjänsteutbud för både företag och konsumenter.

Avslutningsvis kan vi konstatera att Sverige är ett av världens mest utrikeshandelsberoende länder. Den ekonomiska situationen och vår möjlighet att öka tillväxten och därmed välfärden för alla svenska medborgare är helt

sammankopplad med våra företags möjligheter att sälja och köpa varor och tjänster på en internationell marknad.

Man skulle kunna dra en parallell. Låt oss blicka tillbaka tio år i tiden för att påminna oss om det radikala arbete som EU då genomförde och som lade grunden till att harmonisera hela varurörligheten. EU genomförde då ett genomgripande lagstiftningsarbete, som påverkade såväl myndigheter som företag och konsumenter, genom att ta fram gemensamma direktiv och standarder. Det fanns ett starkt motiv för att standardisera regler som formulerats av både företag, konsumenter och myndigheter för att få en effektivare och högre standard på reglerna så att produkterna kunde konkurrera och cirkulera fritt inom hela EU.

Nu har turen kommit till tjänstehandeln. Ett välformulerat tjänstedirektiv är ett väldigt viktigt steg på vägen för att nå målet med en fungerande inre marknad. Rättigheter för fri rörlighet för tjänster finns redan, och de är fastslagna i EU-fördrag, men vi behöver tjänstedirektivet för att blåsa lite vind i seglen. Utan en välfungerande inre marknad, som gör det möjligt för tillväxt och konkurrens inom hela näringslivet, kommer Sverige – liksom förmodligen övriga Europa – inte att kunna hantera de strukturella och demografiska problem som riskerar att urholka vår välfärd.

Tjänstesektorn är den dominerande delen av ekonomin i alla EU-länder. Att ge förutsättningar för den sektorn att skapa tillväxt och sysselsättning är därför nödvändigt och i högsta grad ett allmänintresse, inte ett särintresse.

Svenskt Näringsliv stöttar därför förslaget till tjänstedirektiv och delar slutsatsen i den så kallade Wim Kok-rapporten att det här är ett av de viktigaste områdena för att stärka Europa. Vi hyser en stark förhoppning om att regeringen, näringsutskottet och riksdagen ska ställa sig bakom ett faktiskt förverkligande av fri rörlighet för tjänster genom att verka för att tjänstedirektivet antas i den europeiska unionen.

Lennart Beijer (v): För att tränga bakom de viktigaste frågorna är det ofta intressant att ställa olika tankar mot varandra. Jag tror nog att vi alla är intresserade av ökad tjänstehandel och inser att det är jätteviktigt. Men från LO:s sida har man en viss skepsis. Man vill ha vissa saker som gör att vi klarar av ett sådant beslut så att man kan behålla en fungerande arbetsmarknad bland annat. Då hör vi också Svenskt Näringsliv som säger att man i princip vill ha igenom det här direktivet. Den fråga man ställer sig då är: Finns det inte någon förståelse från Svenskt Näringsliv för de synpunkter som LO och flera andra fackliga organisationer har i den här frågan? Borde det inte i vissa sammanhang finnas gemensamma intressen att ordna till en del saker som vi kanske är skeptiska till i Sverige innan vi tar beslut?

Nyamko Sabuni (fp): Jag skulle uppskatta om Håkan Jonsson från Kommerskollegium, som är ansvarig myndighet, kunde kommentera lite de farhågor som LO lade fram.

Krister Hammarberg (m): Min fråga är utifrån samma materia. Det är väldigt många olika uppfattningar om vad som kan komma att ske. En del fokuserar på möjligheterna och en del ser i större utsträckning hoten.

Vi har fått höra de synpunkter som LO har. Vad jag har förstått ska också SACO och TCO vara inbjudna hit i dag. Det vore bra att få en vidare bild från fackföreningsrörelsen.

Eva Jivmark, Svenskt Näringsliv: Detta med kollektivavtal till exempel finns ju redan i utstationeringsdirektivet som vi alla har godkänt. Man har ansett att det är ett tillräckligt skydd för att det ska finnas. Vad vi pratar om, och som vi inte ska glömma, är dem som är här tillfälligt, inte de som är etablerade. Vi har funnit att det i många olika sammanhang krävs att man är etablerad i Sverige. Helt klart är inte direktivet, som jag sade, utan det finns vissa frågetecken som vi fortfarande håller på att diskutera.

Håkan Jonsson, Kommerskollegium: Nyamko Sabuni ställde frågan vad vi har för kommentarer till det som LO tog upp. Jag begränsar mig till ett ganska kort svar, för delvis är det fråga om politiska avvägningar. Nu har vi dessutom ministern på plats, och han kommer snart upp på podiet.

Men jag vill först säga något om monopolen. Irene Wennemo nämnde Apoteksbolaget och hon nämnde spelmarknaden, som ju inte är ett monopol men som ändå är statligt reglerad. Det var de två monopolen som hon nämnde specifikt.

Vår analys på Kommerskollegium är att de frågorna i grunden inte berörs av vare sig tjänstedirektiv eller icke tjänstedirektiv eller hur tjänstedirektivet utformas i detalj, eftersom apoteksmonopolet redan är föremål för en domstolsprövning, och vi vet att Systembolaget redan har klarat en domstolsprövning.

Budskapet som vi läser in i tjänstedirektivet är inte att det talar om vilka monopol man får ha och inte får ha på nationell nivå. Direktivet ger vissa spelregler som redan gäller enligt domstolspraxis i stor utsträckning, och det talar om att man inte får ha monopol som stannar vid gränsen. Man får inte ha en marknad som är avreglerad men förbjuder utländska företag att konkurrera på samma villkor som svenska. Vi har inte sett att de svenska monopolen hamnar i ett sämre EG-rättsligt läge med ett tjänstedirektiv än det läge som de redan har.

I vilken utsträckning sjukvården ska omfattas är en politisk fråga. Jag går inte in på det. Men när det gäller filial, dokument och krav på representant har det snarare att göra med den svenska filiallagen än vad det har att göra med tjänstedirektivet.

Vi har en lag i Sverige som säger att utländska företag i vissa fall måste ha en filial på plats, vilket innebär ett krav på etablering och mer eller mindre förbud mot tillfällig tjänsteutövning i vissa situationer. Det har varit vår bedömning att den lagen är lite småskakig EG-rättsligt.

Liknande lagar i andra länder har av EG-domstolen förklarats ogiltiga. Huruvida den är skakig eller inte avgörs inte av ett tjänstedirektiv eller inte, utan det avgörs snarare av om en bedömning i en domstolsförhandling i Lux-

emburg skulle visa exakt var den står i förhållande till EG-rätten. Men jag tror att det går att lösa med en möjlighet att utan krav på filial ha en representant på plats. Exakt hur långt Sverige kan gå i förhandlingarna i Bryssel på den punkten är förstås en politisk fråga. Men, som sagt, vi har inte gjort bedömningen att monopolen eller kraven på filialer eller representant blir vare sig hjälpta eller stjälpta av ett tjänstedirektiv.

Ordföranden: Det ställdes en fråga till SACO och TCO. Om jag förstått det rätt är ingen från SACO här, men Handelstjänstemannaförbundet, som då får representera hela TCO, får ordet.

Mattias Landgren, Tjänstemannaförbundet HTF: Som ni säkert förstår kan jag inte representera hela TCO utan bara Handelstjänstemannaförbundet HTF, där jag är chefsjurist.

Det är inte någon större skillnad på HTF:s syn i förhållande till den som LO har lagt fram. Det har också gått ett gemensamt brev från LO, TCO och SACO till Fritz Bolkenstein i oktober månad, och jag hörde ingen större skillnad i Irene Wennemos argumentering då.

Däremot har vi från Tjänstemannaförbundet HTF:s sida sett ett problem när det gäller utstationeringsdirektivet och ursprungslandsprincipen. Vi är ganska överens om att det är oklart vad som ska regleras utanför den hårda kärnan i utstationeringsdirektivet. Vi vet till exempel att lagen om anställningsskydd inte räknas upp i A–G-punkterna i den hårda kärnan.

Problemet är vad som händer när ett företag tillfälligt skickar sina anställda till Sverige och man vid en prövning sedan kommer fram till att lagen om anställningsskydd eventuellt inte ska tillämpas. Då har vi en diskriminering som enligt vår uppfattning troligtvis skulle kunna strida mot artikel 39 i Romfördraget. Vi kommer då per definition att diskriminera utländska arbetstagarer. Där ser vi ett problem med att de här friheterna kan komma i konflikt med varandra. Vi undrar från förbundets sida om kommissionen och regeringen har tänkt på de konsekvenser som kan uppkomma.

Vi vet att man kanske skulle kunna argumentera för exempelvis lagen om anställningsskydd, men vi vet att någonting måste falla utanför. Det kan vara konsumentområdet eller vad det nu kan vara, men någonting måste hamna utanför. Och om det hamnar utanför blir det en diskriminering per definition, som vi ser det. Den diskussionen har vi inte riktigt sett komma upp till ytan. Men det är en principdiskussion där jag tror att man får göra någon form av vägval.

Irene Wennemo, LO: Det som är problemet, som vi ser det, är att det fortfarande finns så pass mycket oklarheter. Vi vet att utstationeringsdirektivet gäller, men samtidigt reglerar det i första hand miniminivån i arbets- och anställningsvillkoren. Jag tror inte att vi har miniminivåer på lönerna. Det är svårtolkat vad som gäller i Sverige.

Det är viktigt att så mycket som möjligt blir tydliggjort i tjänstedirektivet, för annars kommer sådana här fall att hamna i EG-domstolen. Då vet vi aldrig riktigt hur det döms.

När det gäller tillfällig tjänsteutövning vet vi inte vad som räknas som tillfällig. Hur lång tidsperiod är det?

Vad gäller filial har vi inget krav på att man ska behålla kravet på filialer, utan vi vill ha en representant som är behörig att förhandla för företaget. Det är enormt viktigt att det preciseras. Annars hamnar de fackliga organisationerna i enorma problem eftersom man då kanske måste åka till ett annat land för att förhandla, och där gäller andra lagar. Då kommer vi inte att få den information som vi kan få i Sverige, så det är väldigt viktigt från vår sida sett.

Håkan Larsson (c): Jag tänkte just ställa frågan både till Svenskt Näringsliv och till LO hur ni definierar och bedömer vad som är tillfällig tjänsteutövning. Hur länge pågår tillfälligheten? Kan det vara återkommande tillfälligheter? Var går gränsen när man anses vara etablerad?

Jag vill också ställa en fråga till Svenskt Näringsliv. Från LO var man ju inte förtjust i ursprungslandsprincipen över huvud taget. Hur ser ni på den? Är den absolut nödvändig i tjänstedirektivet eller ej?

Anne Ludvigsson (s): Konsumentperspektivet och konsumentskyddet är ett viktigt område att diskutera i det här sammanhanget. Av erfarenhet vet vi att det inte alltid står så högt på EU:s dagordning. Sverige har varit mycket aktivt här och också varit framgångsrikt. I det här sammanhanget riktar sig min fråga till framför allt Irene Wennemo på LO. LO är också en stor medlemsorganisation. Hur ser LO på just konsumentperspektivet och konsumentskyddet med utgångspunkt från era medlemmar?

Konsumenten är inte alltid den starka, kunniga och utbildade person som vi skulle önska utan är många gånger ganska oskyddad. Därför oroar det mig hur konsumenterna kommer ut i den här delen. Jag undrar också hur LO ser på det.

Eva Jivmark, Svenskt Näringsliv: Som jag sade i mitt anförande finns det vissa frågetecken som behöver rätas ut. Just när det gäller tillfällig tjänsteutövning och när man anses vara etablerad är det fortfarande ett litet frågetecken. Jag har själv varit hos EU-parlamentet och diskuterat det här, och de säger att där man har sin huvudsakliga verksamhet anses man vara etablerad. Det är inte helt solklart.

Vi har till exempel pratat lite grann om sjukvård. Det sägs klart att det inte går att utöva sjukvård i Sverige om man inte är etablerad. Man anses vara etablerad från dag ett, och det är från dag ett som svenska lagar och regler börjar gälla direkt.

Göran Norén, Svenskt Näringsliv: Det frågades också om ursprungslandsprincipen är nödvändig eller ej i direktivet, om jag uppfattade det rätt. Ja, det tror vi, därför att alternativet är att man ska ha en, som flera har påpekat, total harmonisering. Vi är medvetna om att det kommer att behövas undantag från den här principen. Men den finns redan inom EU. Den finns framför allt också på varuområdet. Där kallas den för *Cassis de Dijon*-principen, men det är exakt samma tanke.

Alternativet är som sagt att totalharmonisera allting, och det kommer att ta en oändlig tid. Men vi är fullt medvetna om att det gäller att hitta avgränsningarna i undantagen och en rimlig tillämpning av direktivet. Det är därför som den här diskussionen är så viktig, och det är därför som det kommer att ta en viss tid att få direktivet på plats.

Irene Wennemo, LO: När det gäller frågan om vad som är tillfälligt har vi en handläggare som har försökt borra i det. Han har kommit fram till ungefär samma svar som Svenskt Näringsliv, att vi inte vet. Det är väldigt oklart. Man kan ju vara i Sverige till och från under väldigt långa perioder, och det kan nog bedömas som tillfälligt. Det är alltså en stor oklarhet.

Vad gäller konsumentperspektivet kan jag erkänna att vi från LO:s sida har lagt störst möda på hur tjänstedirektivet fungerar utifrån ett arbetstagarperspektiv. Det är ganska naturligt eftersom det inte är någon annan som riktigt belyser det om inte de fackliga organisationerna gör det.

Jag kan säga att jag delar Marianne Åbyhammars syn på frågan. Jag gör ungefär samma bedömning som hon verkar göra, utan att för den skull ha samma djupa kunskap som man har på Konsumentverket om de här frågorna.

Ordföranden: Därmed är det andra avsnittet avklarat. Nu går vi in på regeringens synpunkter. Vi är jätteglada att näringsminister Thomas Östros har tid att vara med här. Nu har du självklart att klargöra alla oklarheter om tidsplanen och om hur Sveriges regering ska hantera frågan om tjänstedirektiv. Varsågod.

Thomas Östros, näringsminister: Fru ordförande, ledamöter! Jag får tacka för de stora förväntningarna på att jag i mitt framträdande ska klara ut alla oklarheter. Jag ska försöka bidra i några delar, men det är klart att vi är i början av en process. Framför allt är vi nu i stånd att börja förhandlingarna, så det är ett väldigt viktigt skede. Jag tycker att det är bra att näringsutskottet har tagit initiativ till utfrågningen i ett så här tidigt skede.

För mig och för regeringen handlar det om att i de politiska förhandlingar som nu kör i gång inom tjänstedirektivets område få ett resultat som är i enlighet med de värderingar om samhällsliv och arbetsliv som vi har, samtidigt som vi ser värdet av en reglerad tjänstemarknad. Vi kommer inte att acceptera ett tjänstedirektiv som innebär att kollektivavtalens ställning, vården, skolan och omsorgen eller lösningar som vi har valt för särskilda områden, till exempel läkemedels- och alkoholfrågorna, skulle påverkas negativt. Det är en grundläggande utgångspunkt för vårt arbete.

När man sagt det är det också viktigt att säga att det finns starka skäl till att ha en reglerad tjänstemarknad. Låt mig ge ett exempel från verkligheten, ett litet men dock illustrativt.

En svensk arkitektfirma försökte etablera sig i ett annat EU-land. Där mötte företaget en rad hinder för sin etablering. Det ställdes krav på särskild bolagsform för arkitekter. Arkitekterna fick endast marknadsföra sig genom att visa upp redan genomförda projekt, vilket onekligen är svårt för den som

ska nyetablera sig. Och för att söka bygglov krävdes det att man var medborgare i EU-landet i fråga.

Den här typen av hinder finns på rader av områden på vår tjänstemarknad. Det är klart att det i sig innebär minskade möjligheter till handel över gränserna.

Hade vi haft ett tjänstedirektiv hade det här EU-landet tvingats avskaffa kraven eller under alla omständigheter tvingats motivera varför man hade de särskilda kraven. Det illustrerar de hinder som finns i praktiken när man försöker etablera sig eller temporärt utföra en tjänst i ett annat EU-land. Det har varit en av utgångspunkterna för att arbeta fram ett direktiv som reglerar tjänstehandeln.

Det är också regeringens bedömning att vi behöver ett tjänstedirektiv för att skapa förutsättningar för en väl fungerande tjänstesektor i Europa. Ungefär 70 % av BNP utgörs av tjänstesektorn i Europa. Och det finns med stor sannolikhet möjlighet till välfärdsvinster av att få ökad handel över gränserna också på tjänstemarknaden. Det är klart att det också gäller för Sverige.

Sverige är, som flera sagt tidigare, ett handelsberoende land. Vi har näringsfriheten inskriven i grundlagen. Vi har mycket att vinna jämfört med många andra länder när det gäller att få i gång en väl fungerande tjänstehandel.

Tjänstesektorn är den snabbast växande sektorn i vår ekonomi. Den ger tillväxt och sysselsättning. För många små och medelstora företag ligger mycket av framtiden inom tjänstesektorn. Det är klart att det också finns en tillväxtpotential om vi blir bättre på att reglera villkoren för tjänster och handel mellan Europas länder.

Två grundläggande argument i ett EU-perspektiv är på sin plats. Ska vi lyckas att uppnå att bli den mest dynamiska och kunskapsbaserade ekonomin är det klart att tjänstesektorn spelar en stor roll. För Sveriges del kommer naturligtvis vårt kunskapsintensiva näringsliv, som ofta arbetar inom tjänstesektorn, att få förutsättningar att växa sig starkt också på andra marknader än den svenska.

Kommissionens förslag till direktiv grundar sig på ett knippe grundläggande rättigheter som funnits med ända sedan EU bildades, så det är naturligtvis ingen ny fråga i sig. Det handlar om rätten att etablera sig permanent i ett annat EU-land, och det handlar om rätten att tillfälligt tillhandahålla tjänster över gränserna. Det är grundläggande rättigheter som funnits sedan slutet av 50-talet.

Ett grundläggande problem däremot är att utvecklingen fram till nu i mycket stor utsträckning har bedrivits av domare i domstolar. Det är ett politiskt och demokratiskt dilemma. Hur ska vi se till att ge folkvalda politiker, riksdag, regering och EU-parlament möjlighet att påverka inriktningen på tjänstehandeln och inte låta domstolen i Luxemburg vara den som driver den genom olika typer av domstolsutslag? Med den utgångspunkten tror jag att det finns en fördel i att göra just det vi nu försöker göra, att reglera tjänstehandeln också på politisk nivå.

Som ni känner till handlar det om två grundläggande frågor: att ta bort hinder för och förenkla varaktig etablering i ett annat EU-land och att ta bort hinder och tydliggöra vad som gäller för tillfällig gränsöverskridande tjänstehandel.

För regeringen är det så att grundläggande svenska intressen måste säkerställas. Vi kan inte låta ett tjänstedirektiv vara grund för försämringar i vår svenska välfärdsmodell. Konkurrens och marknadsvillkor är bra där de passar, men de får inte tillåtas spela ut viktiga sociala villkor i vårt land. Därför är det vår bedömning att det krävs långtgående förändringar av kommissionens förslag för att Sverige ska kunna acceptera tjänstedirektivet.

Svenska lösningar på arbetsrättens område med kollektivavtal som modell får inte försvagas. Vi slår vakt om de i Sverige valda formerna för till exempel hälso- och sjukvård och andra väsentliga områden. Hälso- och sjukvården är en viktig del av vårt välfärdssystem. Den baseras på andra politiska värden än rena marknadslösningar. Det är en inrikespolitisk diskussion, och vi kommer inte att medverka till att ett tjänstedirektiv ändrar förutsättningarna för vår modell när det gäller hälso- och sjukvård.

Vi har en tradition av hög skyddsnivå på områden som rör till exempel miljö, hälsa och säkerhet. Det är viktigt att den kan bevaras. Konsumenter, arbetstagare och företag måste kunna känna sig trygga.

Debatten som har pågått och tidvis varit ganska livlig har handlat om två andra områden: arbetsrätten och monopolen.

Arbetsrätten var föremål för utfrågning i arbetsmarknadsutskottet den 27 maj. Därefter har regeringen och vårt regeringskansli arbetat mycket intensivt redan i de inledande diskussionerna i Bryssel för att få gehör och förståelse för våra frågor när det gäller kollektivavtalens ställning, rätten att vidta fackliga stridsåtgärder, krav på representant, som var uppe till diskussion tidigare, och arbetsmiljöfrågorna. Det handlar för oss om att åstadkomma tydliga skrivningar, bland annat om undantaget i utstationeringsdirektivet från ursprungslandsprincipen.

Hittills kan jag konstatera att vi i de inledande diskussionerna har mött gehör och förståelse från kommissionen och från det holländska ordförandeskapet för svenska ståndpunkter. Det har också börjat återspeglas i de textutkast som vi har tagit del av från ordförandeskapet. Vi är inte framme än. Det återstår mycket arbete framöver. Men vårt arbetssätt, att vi har varit mycket aktiva, engagerade och visat på texter och förslag som skulle kunna säkerställa grundläggande svenska intressen, har hittills visat sig fungera. Men det är oerhört viktigt att vi ligger på och arbetar hårt på de här områdena också i framtiden.

Jag vill i sammanhanget passa på att säga att vi har valt att arbeta med mycket nära kontakter med de fackliga organisationerna på hemmaplan för att få en gemensam syn på vilka frågor som är centrala och för att kunna driva de frågorna på de olika arenor där vi arbetar. Det har varit, tycker jag, ett mycket framgångsrikt sätt att arbeta. Med hänvisning till Irene Wennemos inlägg om de krav som LO ställer vill jag säga att det är krav som också regeringen

ställer, för vi ser dem som väldigt viktiga för att tjänstedirektivet ska fungera på vår arbetsmarknad.

I fråga om våra monopol, ett annat debattområde, har kommissionen redan tydligt markerat att medlemsstaternas möjlighet att bibehålla sina monopol inte påverkas av tjänstedirektivet. Tjänstedirektivet reglerar inte hur medlemsstaterna väljer att organisera sina monopol eller övriga allmännyttiga tjänster. Det är också texter som återspeglas i ordförandeskapets arbete. Det är viktigt att detta inte försvinner under diskussionerna framöver.

Nu ska förhandlingarna börja. Det stora flertalet medlemsstater har enligt regeringens bedömning en ganska positiv grundhållning till direktivet, men det finns rader av invändningar. Sverige har valt att i det inledande skedet lägga en allmän granskningsreservation på hela direktivet. Vi kommer att driva våra frågor mycket klart och tydligt. Det är klart att det inte går att utesluta att vi kommer att kräva undantag på väldefinierade områden om vi inte ser att tjänstedirektivet ändras ordentligt på de punkter där vi har kritik att framföra.

Det handlar om att skapa det som är positivt, en gemensam reglerad tjänstesektor i Europeiska unionen. Det är bra. Det är bra också för svensk ekonomi. Men det handlar också om att trygga grundläggande svenska intressen, inte minst att vår modell på arbetsmarknaden och vårt sätt att reglera välfärdens tryggas även när vi har ett tjänstedirektiv på plats.

Per Bill (m): Vi är nog ganska överens om att om vi inte får ett bra tjänstedirektiv kommer Lissabonprocessen att bli ett ännu större fiasko än den redan är.

Jag skulle vilja fråga om regeringens strategi när det gäller några saker. Hur ser vi till att vi dels kan göra våra egna undantag – en del av dem är vi politiskt överens om, andra inte – dels se till att vi på ett smidigt sätt kan förhandla ned den totala mängden undantag – det är alltså 25 länder som alla har långa listor på undantag – till någonting som gör att det inte blir en schweizerost av hela tjänstedirektivet?

Den andra frågan rör regeringens syn på temporära undantag, det vill säga att man får tidsbegränsade undantag. Är det en bra strategi?

Den tredje frågan handlar om hur vi så långt det är möjligt kan se till att vi har en gemensam strategi, det vill säga att regering och opposition så långt möjligt har en gemensam strategi och driver en svensk position i detta arbete.

Thomas Östros, näringsminister: Lissabonstrategin har för Sveriges del varit framgångsrik. Vi driver Lissabonstrategins frågor väldigt offensivt och gör framsteg på flera områden som ju lyfts fram i ett europeiskt sammanhang. Det är klart att vi också skulle ha nytta av att fler länder i Europa gör framsteg på Lissabonstrategins område. Då kan tjänstedirektivet vara ett viktigt bidrag, men inte på bekostnad av att vi måste avveckla delar i vår modell som i själva verket är nyckeln till att vi är framgångsrika i Lissabonstrategin, till exempel vår arbetsmarknads funktionssätt som skapar flexibilitet och trygghet på arbetsmarknaden och som gör att löntagare vågar bejaka förändringar. Det är en väldigt viktig avvägning för oss.

Det är klart att alla kommer att ha starka synpunkter på direktivet. För svensk del kommer det i det här skedet att handla om att driva de frågor som vi menar måste kännas trygga och garanterade för att vi ska ställa upp på ett direktiv. För Sveriges del handlar det inte om att avstå från våra frågor för att underlätta det gemensamma i det här skedet. Vi måste vara tydliga. Men det är klart att i ett läge där vi känner oss trygga med att de grundläggande frågorna för svensk del är lösta har vi goda möjligheter, tror jag, att bidra till en lösning på andra områden.

Tempoära undantag? Inte om det gäller våra grundläggande frågeställningar. Det ser jag inte som en särskilt attraktiv väg.

Gemensam strategi? Ja, om vi behåller en gemensam syn på vad som är viktigt, som kollektivavtalens ställning, fackföreningsrörelsens möjligheter att agera på vår arbetsmarknad. Om vi kan ha en gemensam inställning när det gäller sjukvården och skyddet för att ett tjänstedirektiv inte ska kommersialisera vår sjukvård ser jag inga problem. Kan vi hitta flera sådana områden kan vi säkert också utforma en gemensam strategi.

Gunilla Wahlén (v): Näringsministern sade i sin inledning att vi inte kommer att acceptera att områden som vård, skola och omsorg drabbas negativt. Vi har ju varit inne lite grann på sjukvården, bland annat frågan om patientens rätt att välja vård i ett annat land som landstinget betalar. Det handlar om att jag som konsument ska välja vilket företag som sköter det men det offentliga ska betala.

Nu vet jag att vår näringsminister är mycket kunnig på ett annat område, nämligen skolan. Vi har i dag privata skolor i kommunerna. Kommunen betalar alltså till den privata skolan per elev. Kommer jag som elev att också kunna välja att gå i skola i ett annat land och kommer pengarna i så fall att följa med till det andra landet? Om detta inte gäller undrar jag: Hur kan det komma sig att jag som konsument på skolans område inte kan välja en skola utanför landet medan jag på sjukvårdens område skulle kunna göra det?

Thomas Östros, näringsminister: Fru ordförande! När det gäller patienters möjlighet att välja sjukvård i annat land är det ett exempel på hur domstolen fattar beslut, vilket därmed blir praxis i hela Europeiska unionen. Det har skett utan ett tjänstedirektiv.

När jag ser på de förslag som nu finns i tjänstedirektivet är min bedömning den att det är ett försök att kodifiera det som domstolen redan sagt ska gälla enligt de grundläggande fördragen. Man kan tycka att det är bra eller dåligt, men det ändras inte av tjänstedirektivet utan är en uttolkning av de grundläggande fördragen som vi har att leva med. Detta visar ett av alla dilemman i EU-arbetet, nämligen att om vi har för stora oreglerade fält kommer domstolen att i efterhand göra tolkningar av det som sägs i de grundläggande fördragen.

Min bestämda åsikt är den att det inte finns något som talar för att det skulle gälla skolan. Jag tycker att det är alldeles fel att utforma skolan så att det ska förekomma något slags tjänstehandel på skolans område. Det ska vi inte ha i Sverige, och vi bör inte heller ha det på europeisk basis.

Håkan Larsson (c): Näringsministern sade att det, när förhandlingarna pågått ett tag, kan bli aktuellt att kräva undantag på specifika områden. Därför vill jag fråga: Menas det permanenta undantag eller tillfälliga undantag?

Jag vill också fråga hur regeringen ser på begreppet tillfällig tjänsteutövning. Hur lång tid är en tillfällig tjänsteutövning? Kan man komma och gå lite nu och då och det anses som tillfälligt varje gång? Vad kommer man från svensk sida att säga i förhandlingarna på det området? Det är väldigt viktigt att vi får veta det.

Det kunde också vara intressant att höra hur ministern ser på ursprungslandsprincipen som sådan.

Thomas Östros, näringsminister: Fru ordförande! Det är klart att vi i en förhandlingsstrategi också måste ha möjlighet att säga att vi inte accepterar det här. Det ger oss inte den trygghet som vi eftersträvar, och då kommer vi att begära undantag. Det är i det här skedet för tidigt att peka ut sådana områden. Än så länge har vi i det inledande skedet, tack vare ett aktivt arbete från Regeringskansliet, nått vissa framgångar i det som är våra hjärtefrågor. Men de måste komma så långt att vi kan känna tryggheten.

Beträffande undantagen, om de ska vara permanenta eller tillfälliga, var jag inne på detta tidigare. När det gäller för oss verkligt grundläggande frågor ser jag inte de tillfälliga undantagen som en särskilt attraktiv lösning.

Beträffande tillfällig tjänsteutövning är min bedömning egentligen den, som också andra gett uttryck för i diskussionen, att det är en fråga som i form inte är reglerad av en viss tidsperiod, utan den måste vi fördjupa oss vidare i och föra diskussioner kring. Jag kan i dag inte ange en tidsperiod, och jag tror inte heller att detta kommer att regleras så att det blir en väldefinierad tidsperiod. I stället kommer det att skilja sig från verksamhet till verksamhet. Det är emellertid en fråga som vi måste vara väldigt uppmärksamma på.

Så till frågan om ursprungslandsprincipen. Här finns naturligtvis ett starkt argument när det gäller tillfällig gränsöverskridande verksamhet som blir mer lätt att utföra om man har en ursprungslandsprincip. Mot detta ska ställas vårt intresse av att förhindra social dumpning och att vi kan arbeta med kollektivavtal som metod. Dessa frågor måste vägas mot varandra.

Om vi får sådana skrivningar och lösningar från kommissionen och ordförandeskap att vi kan känna oss trygga med att de utgångspunkter som vår fackliga rörelse kräver fungerar ökar naturligtvis möjligheterna att hantera ursprungslandsprincipen. Utan dem blir det svårigheter. Det är därför vi redan innan förhandlingarna börjat driver frågan om de fackliga rättigheterna så starkt, nämligen för att skydda svensk arbetsmarknads modell och intressen.

Nils-Göran Holmqvist (s): Fru ordförande! En fråga som vi diskuterade under förmiddagen, innan näringsministern kom hit, var hur fort detta kommer att gå. Hans Allén från kommissionen var lite mer positiv då han trodde att man skulle kunna hålla tidsschemat till 2010, medan Håkan Jonsson från Kommerskollegium trodde att det kommer att ta längre tid.

Vad gör näringsministern och Regeringskansliet för bedömning, kommer det tidsschema som nu är uppsatt av kommissionen att hålla? Det är en fråga

som är intressant för hela samhället. Jag tänker närmast på den fackliga organisationen. Kommer det att ta den tid som sagts eller tar det mycket längre tid? Jag skulle vilja ha en liten bedömning av hur näringsministern ser på det hela.

Thomas Östros, näringsminister: Det är en viktig fråga. Det är en fråga där jag också har en bedömning, men låt mig börja med att be Göran Grén från Utrikesdepartementet ge sin bedömning med tanke på de procedurer vi har framför oss.

Göran Grén, Utrikesdepartementet: Det är naturligtvis i hög grad en kristallkulefråga samtidigt som det finns en fastlagd tidtabell i det direktivutkast som föreligger. Den absolut mest realistiska bild man kan ge av detta är att sätta det i perspektivet av hur Europaparlamentet jobbar. Vi får nu veta att man kommer att ha ett yttrande klart i mitten av 2005. Man har börjat arbetet med att ta fram papper, och det hölls en hearing förra veckan.

Om man ser till rådets arbete, inte minst i ljuset av de synpunkter och annat som andra medlemsstater fört fram, tror jag att vi, efter att ha sett hur det nederländska ordförandeskapet hanterar frågan inför Konkurrenskraftsrådet den 25–26 november, kommer att kunna vara lite mer Merlin och därmed också kunna berätta vad kristallkulan säger.

Det man emellertid kan säga är att det genomgående, sett till vad medlemsstaterna tycker, finns en positiv trend. Inte minst har det i olika utländska medier förkunnats vad framför allt större medlemsstater sagt i den här frågan. Det är så gott jag kan svara på frågan nu.

Thomas Östros, näringsminister: Min bedömning är den att det i stor utsträckning kommer att handla om hur kommande ordförandeskap bestämmer sig för att hantera frågan. Det finns risker för att det drar ut på tiden, men i och med att några stora medlemsländer uttalat sig i positiv riktning kan det ge kraft för kommande ordförandeskap att driva på frågan. Det återstår att se. Det ligger inte helt och fullt i vår hand.

Per Bill (m): Det har varit en lärorik och spännande dag. Det har, tycker jag, varit en klassiskt svensk dag. Vad menar jag med "klassiskt svensk"? Jo, Svenskt Näringsliv finns här, LO finns här, TCO finns här och våra fina myndigheter finns här. Tillsammans försöker vi skapa oss en gemensam verklighetsbild. Tillsammans försöker vi se hur vi kan hitta en gemensam svensk ståndpunkt.

Jag tror att just den politiska viljan att hitta en gemensam ståndpunkt är bra. Framför allt tycker jag att den är bra om den handlar om att hitta en gemensam verklighetsbild av hur nuläget är. Det tror jag är det viktigaste. Att vi sedan kommer att ha blå idéer, röda idéer och gröna idéer om hur saker och ting kan göras ännu bättre är en sak, men låt oss så långt det är möjligt bli överens om vad detta tjänstedirektiv i alla sina detaljer faktiskt innebär och så långt det är möjligt ta reda på vad de olika principerna, som ibland korsar varandra, innebär för oss i Sverige. Om vi kan komma så långt tror jag att vi kan ha en mycket spännande politisk debatt.

Vi tackar alla som kommit hit och förklarar härmed denna hearing avslutad.